

I samme båt

En kvalitativ intervjuundersøkelse om hvordan voksne stammere opplever logopedisk behandling i gruppe

Sølvi Engøy Lien og Irene Trønsdal

Masteroppgave ved Institutt for Spesialpedagogikk

UNIVERSITETET I OSLO

19.05.09

Sammendrag

Bakgrunn for valg av tema

Under våre praksisperioder på logopedi fordypning fikk vi erfaring med logopedisk behandling i gruppe. Dette var noe vi begge fant interessant, både med tanke på logopedens rolle i en slik setting, og det fellesskapet deltakerne i gruppen følte ved å treffe andre personer som stammer. Ved forsøk på å søke etter mer kunnskap på dette feltet, fant vi ingen publiserte norske studier der det kun var fokus på gruppebehandling og stamming. Dette gjorde arbeidet med å finne problemstilling til vår undersøkelse ekstra givende.

Problemstilling og formål

Vi har valgt følgende problemstilling for vår undersøkelse:

”Hvordan opplever voksne stammere logopedisk behandling i gruppe?”

Problemstillingen er operasjonalisert i følgende forskningsspørsmål:

- Hvilke forventninger har voksne stammere til logopedisk behandling i gruppe?
- Hvordan oppleves selve logopedsettingen i gruppe?
- Hvordan opplever voksne stammere at logopedisk behandling i gruppe gir resultater som har overføringsverdi til hverdagslivet?

Metode

I denne undersøkelsen er det valgt kvalitativ metode i form av semistrukturert intervju, hvor hver enkelt av informantene ble intervjuet en og en. Våre informanter er tre voksne personer med avansert stamming, hvorav alle tre har gått lenge til

logopedisk behandling i gruppe. For å belyse vår problemstilling; ”Hvordan opplever voksne stammere logopedisk behandling i gruppe?”, tok vi utgangspunkt i generell stammeteori. Deretter valgte vi å gå inn mot teori om gruppebehandling generelt, og så spesifikt inn mot logopedisk behandling i gruppe. Teorien settes da opp imot informantenes svar under intervjuene. Det har vært foretatt transkripsjon, tolkning og analyse av våre funn hvor vi har tatt utgangspunkt i teoribasert metode i kombinasjon med Grounded Theory. En slik tilnærming vil ta utgangspunkt i det empiriske datamaterialet og baseres på grunnlag av dataene fra informantene. Dalen (2004) sier om Grounded Theory at det er en tilnærming som understreker betydningen av å forankre teoriutvikling i konkret, empirisk forskningsvirksomhet. Videre vil dette si at det er informantenes egne oppfatninger og perspektiver som danner utgangspunktet for vår analyse.

Resultater og konklusjon

Funnene fra denne undersøkelsen viser at våre informanter ser på logopedisk behandling i gruppe som noe positivt. Den fellesskapsfølelsen de føler ved å delta i gruppebehandling trekkes spesielt frem. Informantene hadde blant annet forventninger om å møte andre stammere i gruppen og om å bli stammefrie. Forventningene til logopedisk behandling i gruppe viser seg å endres over tid avhengig av hvilket syn informantene har på seg selv. I forhold til selve gruppesettingen viser det seg at logopedens rolle i gruppen er sentral for informantene. En kan få forståelse for at god ledelse er viktig og at det bør være en viss kontinuitet ved denne type gruppebehandling. Det blir beskrevet at informantene har nytte av å gå i gruppe for bedre å takle hverdagslige situasjoner, samtidig som de kan se en gevinst over tid, når det gjelder synet på seg selv som en person som stammer. Dette kan en se er positive ringvirkninger av logopedisk behandling i gruppe.

Forord

Å arbeide med denne oppgaven har vært en lang, men lærerik prosess for oss begge. Vi har fått god innsikt i et fagfelt som vi tidligere ikke har hatt så mye kjennskap til. Samarbeid på tross av lange avstander har videre gitt utfordringer i forhold til det praktiske omkring utarbeidelsen av oppgaven. Samtidig har arbeidet med denne undersøkelsen gitt oss verdifull kunnskap og muligheten til å knytte bånd til hverandre i et vennskap vi begge senere vil kunne dra nytte av.

Vi vil med dette benytte muligheten til å takke vår veileder Melanie Kirmess for den verdifulle støtten og faglige veiledningen vi har fått underveis i oppgaven. Hennes konstruktive tilbakemeldinger har vært til stor motivasjon for oss i arbeidet med denne undersøkelsen, og vi retter en stor takk til henne for god veiledning.

Videre vil vi få takke våre medspillere i forhold til oppgaven, som bidro til å gjøre denne undersøkelsen mulig for oss å gjennomføre. En spesiell takk til vår portåpner, som hjalp oss med å formidle undersøkelsen, og til våre tre informanter, som velvilling stilte opp og avsatte tid til intervjuene. Uten deres hjelp ville ikke undersøkelsen latt seg gjennomføre.

Sist, men ikke minst, vil vi rette en takk til våre familier og venner for å ha vist stor tålmodighet og gitt oss oppmuntrende ord underveis i oppgaven.

Oslo, mai 2009

Sølvi Engøy Lien & Irene Trønsdal

Innhold

SAMMENDRAG	3
PROBLEMSTILLING OG FORMÅL	3
METODE	3
RESULTATER OG KONKLUSJON	4
FORORD	6
INNHold	7
1. INNLEDNING	12
1.1 BAKGRUNN FOR VALG AV TEMA.....	12
1.2 PRESENTASJON AV PROBLEMSTILLING OG UNDERSØKELSENS FORMÅL.....	12
1.3 OPPGAVENS STRUKTUR	13
2. TEORETISK BAKGRUNN OM STAMMING.....	15
2.1 DEFINISJON AV STAMMING	15
2.2 FOREKOMST	17
2.3 ÅRSÅKSTEORIER OMKRING STAMMING.....	18
2.3.1 Konstitusjonelle faktorer.....	18
2.3.2 Miljø og utviklingsmessige faktorer	19
2.4 STAMMINGENS UTVIKLINGSMØNSTER	20
2.4.1 Normal ikke-flyt	21
2.4.2 Grensestamming	21
2.4.3 Begynnende stamming	22
2.4.4 Overgangsstamming	22
2.4.5 Avansert stamming.....	23

2.5	BEHANDLINGSTILNÆRMINGER I STAMMEFELTET	23
2.5.1	<i>Stuttering Modification Therapy</i>	24
2.5.2	<i>Isfjellanalogien</i>	25
2.6	GRUPPEBEHANDLING.....	27
2.6.1	<i>Logopedisk behandling i gruppe</i>	30
2.6.2	<i>Logopedens rolle</i>	32
2.7	SELVOPPFATNING OG SELVAKSEPT	33
2.7.1	<i>Selvoppfatning</i>	33
2.7.2	<i>Påvirkning av selvoppfatning</i>	34
2.7.3	<i>Selvaksept</i>	36
2.7.4	<i>Frihet eller flytende tale</i>	38
3.	FORSKNINGSDESIGN OG OG METODE	39
3.1	PRIMÆRDATA OG SEKUNDÆRDATA.....	39
3.2	KVALITATIV VERSUS KVANTITATIV FORSKNINGSMETODE.....	39
3.3	INTERVJU	40
3.3.1	<i>Kvalitativt intervju</i>	40
3.3.2	<i>Intervjuguide</i>	41
3.3.3	<i>Utvalg av informanter</i>	43
3.3.4	<i>Gjennomføring av intervjuene</i>	44
3.4	BEARBEIDING OG ANALYSE AV DATAMATERIALET.....	46
3.4.1	<i>Kvalitativ analyse</i>	47
3.4.2	<i>Kategorisering</i>	48
3.4.3	<i>Tolkningsprosessen</i>	49
3.5	KVALITETSSIKRING.....	50

3.5.1	<i>Validitet og reliabilitet</i>	51
3.5.2	<i>Generaliserbarhet</i>	57
3.5.3	<i>Etiske overveielser</i>	58
4.	PRESENTASJON OG TOLKNING AV FORSKNINGSFUNNENE	60
4.1	FORVENTNINGER	60
4.1.1	<i>“Å kunne få stamme under trygge omgivelser”</i>	61
4.2	MÅLSETTINGER	63
4.2.1	<i>“Å få normalisert det da”</i>	63
4.3	GRUPPEBEHANDLING SOM METODE	65
4.3.1	<i>“Jeg tror ikke man bare kunne gått i gruppe”</i>	66
4.4	PSYKOLOGISK ASPEKT	70
4.4.1	<i>“Og da kommer jo det her med samme båt inn”</i>	71
4.4.2	<i>Sosialt aspekt</i>	75
4.4.3	<i>“Var jo spennende å møte andre som stammet da”</i>	76
4.4.4	<i>Selvaksept</i>	77
4.4.5	<i>“Jeg vil bli sett på som en stammer”</i>	78
4.5	ØKONOMISK ASPEKT	81
4.5.1	<i>“Jeg har sagt at jeg kan fjernes for det er jo litt kø også da”</i>	82
4.6	RINGVIRKNINGER AV GRUPPEBEHANDLING	84
4.6.1	<i>”Delvis på grunn av den gruppen har stammingen min blitt forbedret”</i>	86
4.7	LOGOPEDENS ROLLE	88
4.7.1	<i>“Det er ikke ubetydelig hvem som sitter der som logoped”</i>	89
5.	DRØFTING	91
5.1	FORVENTNINGER	91

5.2	MÅLSETTINGER	92
5.3	GRUPPEBEHANDLING SOM METODE	93
5.4	PSYKOLOGISK ASPEKT	94
5.4.1	<i>Sosialt aspekt</i>	96
5.4.2	<i>Selvaksept</i>	97
5.5	ØKONOMISK ASPEKT	98
5.6	RINGVIRKNINGER AV LOGOPEDISK BEHANDLING I GRUPPE.....	100
5.7	LOGOPEDENS ROLLE.....	102
6.	AVSLUTNING.....	103
	KILDELISTE	105

Tabeller

Tabell 1: Forventninger	61
Tabell 2: Målsettinger	63
Tabell 3: Gruppebehandling som metode	66
Tabell 4: Psykologisk aspekt	71
Tabell 5: Sosialt aspekt	75
Tabell 6: Selvaksept	78
Tabell 7: Økonomisk aspekt	81
Tabell 8: Ringvirkninger av logopedisk behandling i gruppe	85
Tabell 9: Logopedens rolle	89

Figurer

Figur 1: "The iceberg of stuttering"	26
---	----

Vedlegg

Vedlegg 1: Intervjuguide	42
Vedlegg 2: Informasjonsskriv til informantene	43
Vedlegg 3: Samtykkeerklæring	43

1. Innledning

1.1 Bakgrunn for valg av tema

Under våre praksisperioder på logopedi fordypning, deltok begge på logopedisk behandling i gruppe med stammere, men på ulike steder i landet. Vi fattet begge ekstra interesse for den typen logopedisk arbeid og syntes spesielt den samhørigheten og gevinsten ved det å delta i gruppe var spennende. Samtidig følte vi begge at vi hadde behov for å søke mer kunnskap om stammefeltet før vi skal ta fatt på jobbene som utøvende logopeder. Det å fordype oss teoretisk i denne tematikken, kan være til nytte for oss senere. Vi ser at det å lede en gruppe er en interessant, men også krevende oppgave. Her vil det å ha en god faglig ballast omkring tematikken, være nødvendig.

Når vi søkte mer kunnskap omkring dette feltet, fant vi ingen publiserte norske studier der det kun er fokus på gruppebehandling og stamming. Vi søkte etter ulike utgivelser som artikler og lignende på internett i diverse databaser, men det var lite aktuelle funn når vi brukte søkekriteriene ”gruppebehandling” og ”stamming”. Vi fikk flere resultater da vi kun brukte begrepet ”gruppebehandling” som søkekriterie. Det var blant annet flere artikler og undersøkelser om gruppebehandling i forhold til andre temaer som for eksempel psykososiale vansker, afasi og annet. På grunn av at det var lite forskningsartikler å finne rundt emnet vi hadde valgt, ble det ekstra givende og finne egnet problemstilling og utdypende spørsmål rundt dette.

1.2 Presentasjon av problemstilling og undersøkelsens formål

Vi vil i det følgende presentere vår problemstilling og formålet med vår undersøkelse.

Vi har valgt følgende problemstilling for vår undersøkelse:

”Hvordan opplever voksne stammere logopedisk behandling i gruppe?”

Med voksne stammere mener vi her personer som har fått behandling for avansert stamming og som har fått, eller fortsatt får logopedisk behandling i gruppe.

Definisjonen på hva som legges i avansert stamming finnes under pkt. 2.4.5 i oppgaven. Med logopedisk behandling i gruppe tenker vi på behandling som foregår mellom logoped og klient. Definisjon på gruppe finnes under pkt. 2.6 hvor gruppebehandling også blir nærmere beskrevet.

Vi ønsket å gå i dybden på denne problemstillingen, og få personer med erfaring fra logopedisk behandling i gruppe til å sette egne ord på opplevelsen de har ved å delta på dette.

Problemstillingen er operasjonalisert i følgende forskningsspørsmål:

- Hvilke forventninger har voksne stammere til logopedisk behandling i gruppe?
- Hvordan oppleves selve logopedsettingen i gruppe?
- Hvordan opplever voksne stammere at logopedisk behandling i gruppe gir resultater som har overføringsverdi til hverdagslivet?

1.3 Oppgavens struktur

I oppgavens første del, presenteres innledning, undersøkelsens problemstilling og formål. Under kapittel 2 redegjøres det for den teoretiske forankringen undersøkelsen bygger på, hvor vi tar med stammeteori generelt og spesifikt det som går på gruppebehandling. Vi har valgt å ta med en del teori om selvaksept og det psykologiske aspektet ved stamming, da dette har en sentral plass i oppgaven og vektlegges i drøftingen. Selv om vi i denne undersøkelsen fokuserer på voksne stammeres opplevelse av logopedisk behandling i gruppe, er logopedens rolle sentral i denne sammenheng. Hvordan logopeden forbereder og leder gruppen vil kunne ha betydning for voksne stammeres opplevelse av logopedisk behandling i gruppe.

Kapittel 3 omhandler metodevalg og hvordan vi har gått fram for å belyse vår valgte problemstilling. Vi drøfter også intervju som metode og metodekritikk.

Kvalitetssikring av undersøkelsen står også sentralt her.

I kapittel 4 presenterer og tolker vi våre funn, mens vi i kapittel 5 drøfter funnene våre opp mot relevant teori.

I kapittel 6 har vi avsluttende refleksjoner og kommentarer.

I oppgaven har vi valgt å bruke betegnelsen ”personer som stammer” som et overordnet begrep for voksne stammere. Dette betyr ikke at vi kategoriserer voksne stammere i en bås, da det vil være individuelle forskjeller også mellom de som stammer. En person som stammer vil være mer enn bare en som stammer. Likevel vil vi benytte betegnelsen ”personer som stammer” i denne oppgaven som en fellesbetegnelse på voksne stammere for å tydeliggjøre for leseren hvem vi fokuserer på. For å variere ordbruken vil vi også benytte oss av betegnelse ”voksne stammere” og ”våre informanter” etter hvert som det faller seg naturlig i oppgaven.

Underveis i oppgaven vil vi også introdusere enkelte engelske begreper. Vi har sett at når det gjelder en del teoretiske modeller vedrørende stamming, finnes det ikke så gode norske oversettelser, så vi har dermed valgt å beholde de engelske betegnelse i denne oppgaven.

2. Teoretisk bakgrunn om stamming

Dette kapitlet vil redegjøre for stamming som fenomen for å gi et teoretisk fundament til oppgaven og vår problemstilling ”Hvordan opplever voksne stammere logopedisk behandling i gruppe?”. Hovedvekten vil ligge på ulike behandlingstilnærminger i stammefeltet og gruppebehandling som metode, samt gi et dypere innblikk i begrepet selvaksept. Vi vil likevel kort begynne med å presentere noe generell stammeteori for å kunne gi leseren et dypere innblikk i hva stamming er, og hvordan stamming utvikles. Vi håper dette vil bidra til en større forståelse av stamming og hvordan personer som stammer kan oppleve logopedisk behandling i gruppe.

2.1 Definisjon av stamming

Stamming er en kompleks individuell vanske, og kan defineres på flere måter avhengig av hvordan man ser på årsaksfaktorene til stamming. Iflg. Mørk & Wolff (1994) bør språklig, emosjonelt og kommunikativt aspekt legges til grunn for definering av stamming. Vi har i denne oppgaven valgt å se nærmere på tre definisjoner av stamming som vektlegger noe ulike aspekter, da dette kan synes å gi en mer helhetlig forståelse av stamming som fenomen. The World Health Organization (WHO) referert i Manning (2001) har følgende definisjon på stamming:

Stuttering includes disorders in the rhythm of speech in which the individual know precisely what he wishes to say, but at the time is unable to say it because of an involuntary, repetitive prolongation or cessation of a sound. (WHO, ref. i Manning 2001, s. 40).

Definisjonen til WHO indikerer at stamming er en vanske med varierende symptomer og dermed kan ha ulik årsak. Videre fremhever definisjonen et viktig aspekt når det gjelder kontroll over stammingen og det er at stammingen skjer ufrivillig. For logopeden kan det være vanskelig å identifisere graden av ufrivillighet, men for stammeren selv vil en slik ufrivillighet i talen være tydelig merkbar (Manning, 2001).

Det språklige aspektet er noe av det som er mest påfallende når det gjelder stamming. Guitar (2006) definerer stamming slik:

Stuttering is characterized by an abnormally high frequency and/or duration of stoppages in the forward flow of speech. These stoppages usually take the form of (1) repetitions of sounds, syllables or one-syllable words, (2) prolongations of sounds, or (3) "blocks" of airflow or voicing in speech. (Guitar, 2006, s. 13).

Guitar (2006) fremhever også viktigheten av den emosjonelle siden ved stamming og deler videre stamming inn i kjerneatferd og sekundæratferd. Kjerneatferden kjennetegnes ved ufrivillig og observerbar stamming som repetisjoner, forlengninger og blokkeringer. Eksempler på repetisjoner kan være "jeg vil, vil, vil ha kaffe" eller "k-k-k-k-kan jeg få kaffe?". Forlengninger kjennetegnes ved hørbar forlenget stemmelyd, som for eksempel "jeeeeeg vil ha kaffe". Blokkeringer kan føre til at stemme, luftstrøm og/eller talemuskulatur stopper opp. Sekundæratferd vil si unngåelsesatferd og dette skjer ofte ubevisst fra stammerens side. Det kan være strategier som for eksempel øyeblikking, ordbytte eller utfyllingslyd (mm, ee etc) gjentatte ganger i løpet av en setning, for å unngå eller komme vekk fra stammingen (Guitar, 2006). Definisjonen til Guitar (2006) sier imidlertid lite konkret om hvilke vansker stammingen kan medføre i kommunikasjonsøyemed. For en som stammer, kan vanskene knyttet opp mot kommunikasjon, medføre forstyrrelser i hele kommunikasjonsprosessen. Shapiro (1999) tar for seg dette aspektet i sin definisjon og forklarer stamming slik:

Stuttering refers to individualized and involuntary interruptions in the forward flow of speech and learned reactions thereto interacting with and generating associated thoughts and feelings about one's speech, oneself as a communicator, and the communicative world in which we live. Etiology, yet unknown, is conceptualized to relate to the interaction of physiological, psychological/psychosocial, psycholinguistic, and environmental factors. Stuttering occurs within the context of communication systems, thus affecting and being affected by all persons who communicate with the person who stutters. (Shapiro, 1999, s. 14)

For videre å forstå stamming, er det viktig å ta utgangspunkt i det individuelle aspektet. Stamming kan ikke forstås fullstendig uten å se individet og miljøet rundt den enkelte som stammer og hver enkelts forutsetning for flytende tale (Shapiro, 1999). Tilbakemeldingene fra våre informanter gav oss innblikk i både språklige, kommunikative og emosjonelle aspekter ved stammingen som har påvirket deres hverdag. Vi har i denne oppgaven derfor valgt å legge til grunn et eklektisk syn på stamming basert på de tre ulike definisjonene til WHO i Manning (2001), Guitar (2006) og Shapiro (1999), da vi synes dette gir et helhetlig bilde av stamming som fenomen.

2.2 Forekomst

For å kunne gi leserne et bredere perspektiv på stamming som fenomen kan det være greit å få et innblikk i forekomsten av stamming. Å vite at man ikke er alene om å ha en vanske, kan også ha en gunstig effekt i forhold til utvikling av for eksempel selvaksept hos voksne stammere.

Stamming eksisterer i alle kulturer av verden og har skapt vansker for mennesker i mer enn 40 århundrer. Fenomenet oppstår uavhengig av rase, kjønn eller sosial status og forekommer hos både barn og voksne. Forekomsten anslås i underkant av 1 prosent hos voksne, hvorav minst 75 prosent er menn (Guitar, 2006). Dette kan stemme overens med det inntrykket vi har fått gjennom prosessen med å skaffe informanter. De tre informantene i denne undersøkelsen er menn.

De fleste begynner å stamme mellom 2-5-årsalder, og rundt 1 prosent av alle skolebarn stammer. Risikoen for å begynne å stamme reduseres med 50 prosent etter fylte 4 år og med så godt som 100 prosent etter 12-årsalderen (Gregory, 2003). Det antas at mellom 30 og 50 prosent av førskolebarn som stammer blir kvitt problemet uten behandling. For de øvrige vil stammingen utvikle seg i negativ retning (Curlee & Siegel, 1997). Informantene i denne undersøkelsen er alle voksne stammere, som dermed utgjør en del av de 50-70 prosentene som ikke har vokst stammingen av seg.

2.3 Årsaksteorier omkring stamming

Vi har i dette avsnittet valgt å ta med noen ulike årsaksteorier omkring stamming. Vi synes årsaksteorier er viktig å ha med som et grunnlag for lettere å forstå stamming som fenomen. Innsikt i årsaksteorier omkring stamming vil forhåpentligvis gjøre det lettere for leseren senere i oppgaven å kunne sette seg inn i voksne stammeres perspektiv på hvordan de opplever logopedisk behandling i gruppe. For logopeden kan årsaksteorier omkring stamming ha betydning for hvordan man legger opp behandlingsmetodene for voksne stammere. For voksne stammere kan årsaken til hvorfor man begynner å stamme ha betydning for utvikling av selvaksept, og hvordan opplevelsen av for eksempel logopedisk behandling i gruppe blir.

Det finnes flere myter omkring stamming. Den faktiske årsaksforklaringen til hvorfor enkelte begynner å stamme er ennå ukjent, og forskerne er ikke kommet til enighet når det gjelder stammingens opprinnelse. På den annen side enes forskerne om at det er mer enn en årsaksforklaring til stamming (Rustin, Cook, Botteril, Hughes, & Kelman, 2001). To teoretiske hovedretninger kan sies å dominere årsaksforklaringene til stamming. Den ene retningen betrakter stamming som en konsekvens av konstitusjonelle faktorer. Den andre retningen betrakter stamming som en konsekvens av miljø og utviklingsmessige faktorer. Forskning støtter synet på at en kombinasjon av konstitusjonelle og miljø-/ utviklingsmessige faktorer er årsak til at stamming kan oppstå (Guitar, 2006).

2.3.1 Konstitusjonelle faktorer

Stamming opptrer ofte hos flere i samme familie. Iflg. Andrews & Harris (1964) referert i Curlee & Siegel (1997) er sjansen for å ha familiemedlemmer som stammer 3-4 ganger så høy for de som stammer, kontra de som ikke stammer. Slik kan man anta at det er en genetisk faktor med i bildet når det gjelder utvikling av stamming. På den annen side kan den familiære forekomsten av stamming jfr. Curlee & Siegel (1997) også skyldes miljøpåvirkning fra hjemmet. Foreldre vil som oftest fremstå som

rollemodeller for sine barn i oppdragelsen og barnet kan dermed ha internalisert foreldrenes kommunikasjonsmåte (Curlee & Siegel, 1997).

Gener alene er ikke nok til å forårsake stamming. Studier basert på tvillinger og adopterte bekrefter at gener må kombineres med miljømessige faktorer for å utløse stamming jfr. Guitar (2006). Interaksjonen mellom miljø og gener gjør det vanskelig å si hva som har størst påvirkning for utvikling av stamming. Guitar (2006) viser til forskning hvor det påvises nevrologiske forstyrrelser i hjernen under stamming, samt dårligere resultater hos stammere når det gjelder sensorisk prosessering og sensorisk motorisk kontroll. Språklig tyngde er også forbundet med risiko når det gjelder å forverre stammingen. Likeledes er det en hovedvekt på sensitivitet når det gjelder temperament hos de som stammer. Sensitivitet kan tenkes å forverre den muskulære spenningen som oppstår i hals og strupemuskulatur under stamming (Guitar, 2006).

2.3.2 Miljø og utviklingsmessige faktorer

Det kan være både fysiologiske, lingvistiske, miljømessige og psykologiske faktorer som påvirker utvikling av stamming. Disse faktorene er sammensatt, og en enkelt faktor kan ikke alene forårsake stamming. De ulike faktorene vil imidlertid påvirke hverandre og kunne bidra til å gjøre den flytende tale mer sårbar for forstyrrelser (Rustin et al., 2001).

Demands and Capacities Model jfr. Starkweather (1987), belyser forholdet mellom individ og miljø- og utviklingsmessige faktorer. Teorien ble utviklet som en forståelsesmodell til faktorer som medvirker til utvikling av flytende tale (Starkweather, 1987). De fleste mennesker er født med en viss kapasitet til å lære språk og utvikle tale. Når forventninger eller krav overgår egen kapasitet, vil det oppstå et misforhold mellom forutsetninger og forventninger. Dette kan bidra til å skape ubalanse i individets system og gi seg utslag på ulike måter, som for eksempel stamming (Curlee & Siegel, 1997). Bevisstheten om en selv utvikles fra ca 2-årsalder og kan bidra til å forsterke stamming. Fra denne perioden kan man begynne å sammenlikne seg selv med andre, og vil ofte irettesette egen atferd ut fra andres

forventninger. Stammen forverres ofte når man blir bevisst egne talebrudd og opplever negative reaksjoner rundt dette. Bevissthet rundt kommunikasjon er på den annen side gunstig, da dette ser ut til å redusere stammingen (Guitar, 2006). Gjennom våre intervjuer så vi at flere av informantene var opptatt av prosessen rundt egen aksept. Det å etter hvert kunne forsone seg med egen stamming gjennom å lytte til erfaringer fra andre i samme situasjon og få tilbakemeldinger fra likesinnede, var en viktig del av egenutviklingen i forhold til logopedisk behandling i gruppe.

Det kan synes som om skillet mellom konstitusjonelle faktorer og miljø-/utviklingsmessige faktorer er noe uklart da årsaksforklaringene glir litt over i hverandre. Vi kan tolke det slik at det er vanskelig å vite sikkert hvor stor del det er av arvelige faktorer, eller i hvilken grad det er miljøet som spesifikt virker inn på utviklingen av stamming. Det kan for eksempel tenkes at dersom en person er arvelig belastet i forhold til stamming i familien, kan man forebygge eller minske graden av stamming dersom han/hun tidlig kommer inn i et miljø som er bevisst på kommunikasjon. Siden kombinasjonen av både konstitusjonelle og miljø-/utviklingsmessige faktorer støttes i forskningen jfr. Guitar (2006), kan man anta at det i hvert fall dreier seg om påvirkning fra både konstitusjonelle faktorer og miljø-/utviklingsmessige faktorer når det gjelder utviklingen av stamming.

2.4 Stammings utviklingsmønster

Stamming utvikles gjerne gradvis etter hvert som egen bevissthet omkring vansken økes. Iflg. Yairi & Ambrose (1992) referert i Manning (2001) ligger 75 prosent av risikoen for å begynne å stamme før man er fylt 3 år og 5 måneder. Når det gjelder hvorvidt den begynnende stammingen vil utvikle seg til å bli kronisk eller ikke, foreligger den mest kritiske fasen i stammeutviklingen når man er mellom 5 og 7 år. Det er imidlertid viktig å skille mellom kronologisk alder og den kronologiske stammealderen, da barn helt ned i 2-3-årsalder kan ha utviklet avanserte stammemønstre (Manning, 2001).

Stammingens utviklingsmønster kan variere individuelt ut fra alder, kjennetegn og bakgrunn hos den enkelte. På den annen side kan man kategorisere et generelt atferdsmønster ved stamming som kan settes opp skjematisk. Guitar (2006) har delt stammeatferd i faser. Han presenterer fem ulike utviklingsnivåer med respektive aldersinndelinger; normal ikke-flyt, grensestamming, begynnende stamming, overgangsstamming og avansert stamming. Når vi vet hvor individuell stamming kan være, bør det på den annen side utvises skjønn ved bruk av en slik modell for inndeling i faser. Stamming kan utvikles forskjellig fra person til person, og bør ikke ha sammenheng med et bestemt utviklingsmønster (Guitar, 2006). Selv om vi i denne studien tar for oss voksne stammere, vil vi her presentere hele modellen for å gi en oversikt over noen kjennetegn ved utvikling av stamming.

2.4.1 Normal ikke-flyt

Normal ikke-flyt oppstår i begynnelsen av taleflytutviklingen når barnet er mellom 1,5-6 år. Normal ikke-flytende tale skiller seg fra stamming blant annet basert på type, hyppighet og mengden av gjentakelser og/eller talebrudd. De fleste vil oppleve brudd i talen fra tid til annen, også i voksen alder. Det som kjennetegner normal ikke-flyt er at det foregår uten at man selv legger særlig merke til det eller fester seg ved det. Mindre enn 10 talebrudd pr 100 ord er normal ikke-flyt. Likeledes vil repetisjoner av fraser, ord eller stavelser som regel opptre med en eller unntaksvis to repetisjoner. Forlenginger, interjeksjoner og pauser eller ufullstendige setninger, er også kjennetegnende ved normal ikke-flyt (Guitar, 2006).

2.4.2 Grensestamming

Grensestamming inntreffer i alderen 1,5-6år, og har mange av de samme særtrekkene som kjennetegner normal ikke-flyt. I denne alderen hopper også noen frem og tilbake mellom normal ikke-flyt og grensestamming. Dette kan gjøre det vanskelig å skille de to fasene fra hverandre. Kjennetegnet ved grensestamming er imidlertid at brudd i talen opptrer hyppigere og noe annerledes en normal ikke-flyt. Det vil kunne oppstå

flere en to repetisjoner i ord, fraser eller stavelser, og det er generelt flere repetisjoner og forlengelser enn ufullstendige setninger. Likevel er stammingen fortsatt løs og avspent, og barnet reagerer ikke særlig på egen atferd (Guitar, 2006).

2.4.3 Begynnende stamming

Begynnende stamming ses vanligvis hos barn mellom 2-8 år. I denne fasen begynner barnet å streve mer med stammingen sin og er bevisst når han/hun selv stammer. Frustrasjon vedrørende stammingen kan oppstå, men man har enda ikke utviklet særlig negative følelser om seg selv som taler. Den begynnende stammingen kjennetegnes ofte ved muskelspenninger i repetisjoner og forlengelser, samt økt taletempo. Unngåelsesstrategier kan forekomme hos noen, som for eksempel øyeblikking, nikking med hodet eller fyllord som "em", "um" eller lignende, for å løsne stammingen. Man kan også heve toneleiet i slutten av ord for å unngå å stå fast i stammingen. De første tegnene til blokking kan også ses hos enkelte i denne fasen (Guitar, 2006).

2.4.4 Overgangsstamming

Overgangsstamming finner man hovedsakelig i alderen 6-13 år. Det som skiller denne fasen fra begynnende stamming, er frykten for å stamme. Tidligere frustrasjon eller overraskelser over stammingen har nå gått over til frykt for å stamme. Dette fører til at man prøver å unngå stammingen på ulike måter for eksempel gjennom omskrivninger, bytte av ord eller bevisst unngåelse av visse ord eller situasjoner. Noen avstår rett og slett fra å snakke i situasjoner der de vet det vil komme stamming. Negative reaksjoner fra miljøet rundt kan være medvirkende til flukt eller unngåelsesatferd, men egen sensitivitet overfor vansken kan også være årsaken til utviklingen av unngåelsesstrategier (Guitar, 2006).

2.4.5 Avansert stamming

Avansert stamming opptrer fra 14-årsalderen og oppover. Det er imidlertid ikke alle ungdommer eller voksne som når denne fasen i sin stamming. En avansert stammer er godt kjent med egen stamming, og har ofte utviklet komplekse flukt og unngåelsesstrategier. Denne atferden er automatisert og noen avanserte stammere er ikke engang lenger bevisst egen atferd. Fasen kjennetegnes ved lengre blokkeringer og større spenninger hos den avanserte stammer. Følelsen av frykt, flauhet og skam dominerer, og den avanserte stammer vil ofte ha negative tanker om seg selv (Guitar, 2006). Tale- og atferdsmønsteret til den som stammer, samt tanker og følelser relatert til stammingen, er vanligvis etablert over lang tid. Generelt sett anses det som lite realistisk at en voksen som stammer kan oppnå total flyt. Målsetningen for behandling blir ofte formulert som lettere og løsere, eller mer kontrollert stamming (Manning, 2001). Inntrykket vi fikk fra intervjuene i denne oppgaven samsvarer en god del med dette synet. Informantene i vår intervjuundersøkelse opplevde stor forskjell fra målsetningene de hadde i forhold til egen stamming da de startet i gruppe, kontra de målsetningene de hadde i dag etter flere års deltakelse i gruppebehandlingen.

2.5 Behandlingstilnærminger i stammefeltet

Behandling av taleflytvansker domineres hovedsaklig av to hovedretninger; Non-Avoidance og Fluency-Shaping (Knudsen & Egebjerg, 2000). Charles Van Riper (1973) står bak ideologien knyttet til Non-Avoidance (Van Riper, 1973, ref. i Preus, 1999). Denne behandlingsmetoden har en todelt målsetning hvorav det ene målet knyttes til å minske stammerens angst og redsel for å snakke, og det andre målet knyttes til å herde stammerens oppfattelse av egen stamming for å forebygge unngåelsesstrategier. I tillegg skal stammeren jobbe med egne holdninger til stamming og forsøke å erstatte de harde bruddene i taleflyten med en lettere form for stamming. Målet blir dermed ikke å fjerne stammingen eller å snakke flytende, men å oppnå en mer flytende form for stamming (Guitar, 2006). Fluency-Shaping metoden

oppstod på bakgrunn av et ønske om en mer effektiv og målbar stammebehandling. I motsetning til Non-Avoidance tilnærmingens humanistiske grunntanke, har Fluency-Shaping metoden en mer behavioristisk tilnærming, og den tar mindre hensyn til stammernes følelser og livskvalitet. Metoden baserer seg på atferdsmodifikasjon og fokuserer på resultater som kan måles med tall (Preus, 1999).

I dag har mange et mer integrert syn på de to ulike behandlingsmetodene. Fluency-Shaping metoden synes å være mest effektiv med hensyn til å bedre selve stemmeadferden, altså repetisjoner, blokkeringer og lignende, mens Non-Avoidance tilnærmingen gir bedre holdning til stamming og reduserer best talefrykt (Preus, 1999). Begrepet Stuttering Modification Therapy brukes i dag som motsats til Fluency-Shaping, og peker på en integrering av begge tilnærmingene. Å behandle avanserte stammere kan være en utfordring fordi det knyttes til mange ulike områder, som atferd, følelser og kognisjon. Den mest effektive tilnærmingen kan derfor være å behandle hele mennesket (Guitar, 2006).

2.5.1 Stuttering Modification Therapy

Formålet med Stuttering Modification Therapy er å lære stammeren en mer uanstrengt måte og snakke på, samt avlære allerede negativ lært stammeatferd. I tillegg fokuseres det på å redusere negative følelser og holdninger knyttet til egen stamming. Stuttering Modification Therapy er noe mer omfattende enn Non-Avoidance, men begge metodene tar utgangspunkt i Charles Van Ripers tilnærming til stammebehandling (Guitar, 2006).

Charles Van Riper (1978) referert i Preus (1987) har delt behandlingsopplegg for ungdom og voksne inn i seks faser (MIDVAS), som han mener legger grunnlaget for behandlingen av avansert stamming. De tre første fasene (MID) består av motivering, identifikasjon og desensitization (herding). Non-Avoidance tilnærmingen preger den første delen av behandlingsopplegget, og hovedvekten ligger på å synliggjøre stammingen, redusere angst og bearbeide negative holdninger til stammingen. De tre siste fasene (VAS) består av variasjon, approximation og stabilisering. Hovedvekten i

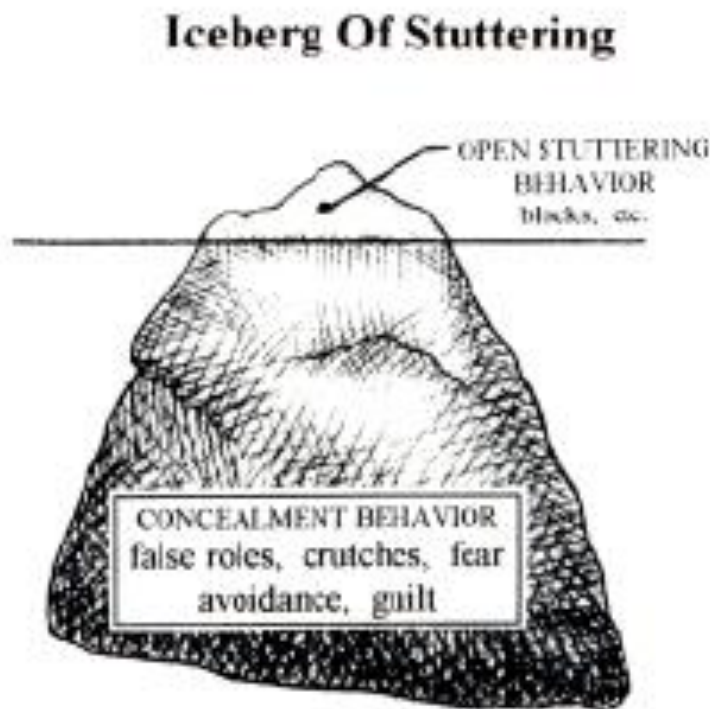
den andre delen av behandlingsopplegget, legges på å bearbeide selve stammeatferden. Hensikten med behandlingen er å gjøre stammingen lettere og skape en mer flytende stamming. Med tanke på at avanserte stammere kan oppleve egen vanske forskjellig er det viktig å tilrettelegge behandlingen ut i fra individuelle behov. Noen stammere vil kanskje ha behov for hele behandlingsopplegget mens andre bare vil ha behov for enkelte deler av det (Van Riper, 1978, ref. i Preus, 1987).

Hugo Gregory (1996) referert i Wolff (1997) har integrert Stuttering Modification Therapy og Fluency-Shaping i et behandlingsprogram hvor han arbeider med å kombinere de to tilnærmingene. Gregory (1996) referert i Wolff (1997) snakker om å arbeide med "the two sides of the coin". På den ene siden arbeides det med å redusere de følelsesmessige reaksjonene på egen stamming, og på den andre siden arbeides det med å bygge opp en mer flytende tale. Gjennom å lette på det følelsesmessige trykket ved å få innsikt i egen stamming og akseptere og leve med den, kan man redusere stammingen og bygge opp taleflyten (Gregory, 1996, ref. i Wolff, 1997).

2.5.2 Isfjellanalogien

Analogien med isfjellet (Sheehan, 1970) er ofte brukt i stammelitteratur for å illustrere at stammingen både har en åpen og en skjult side (se figur 1). Det som befinner seg over havoverflaten er den åpne og hørbare siden ved stammingen mens den skjulte delen består av de psykologiske manifestasjonene eller følgetilstandene av stammingen. Det kan for eksempel dreie seg om frykt, feilaktig tenkning, unnvikelsesatferd, skyldfølelse og lignende (Ofte, 2008). Iflg. Preus (1987) retter Sheehan kritikk mot tilhengere av atferdsmodifikasjon, da han mener at det tilhørerne registrerer av talebrudd hos stammeren bare er toppen av isfjellet. Sheehan mener at forsøk på å fjerne den hørbare delen av stammingen vil være nytteløst, da man må bearbeide den skjulte delen som ligger under havoverflaten for å redusere omfanget av stammingen (Preus 1987). Analogier kan være nyttige redskaper for lettere å oppnå forståelse for et tema eller fenomen, men kan også lett være en kilde til feiltolkning. Alle mennesker er forskjellige og kan ha ulik oppfattelse av samme fenomen. Iflg.

Ofte (2008) peker isfjellanalogien (Sheehan, 1970) på at den åpne delen av stammingen kun er et lite problem i forhold til den skjulte delen av stammingen, og det er ikke sikkert at alle som stammer kjenner seg like godt igjen i det. Hvorvidt analogier er nyttige, kommer an på hvordan de brukes og hvem de skal være nyttige for. Isfjellanalogien kan lett bidra til å skape falske oppfatninger hos klienten dersom logopedan anvender den direkte for å plassere stammerens åpne og skjulte atferd. Isfjellanalogien kan brukes indirekte som et terapeutisk hjelpemiddel ved at logopedan gjennom samtale og behandling av den enkelte stammer kartlegger stammingens typologi og utbredelse, samt de emosjonelle virkningene stammingen har på personen. På denne måten slipper man å påvirke stammerens selvbylde og psyke og likevel danne seg et helhetlig bylde av personen (Ofte, 2008).

Figur 1 The Iceberg of Stuttering. Hentet fra Sheehan Stuttering Clinic in Santa Monica, California.

Sheehan (1970) ser på stamming som et resultat av en approach-avoidance-konflikt. Redsel for å stamme danner en negativ sirkel hvor musklene strammes og fører til mer stamming, som igjen skaper mer frykt og enda mer spenninger hos den som

stammer. Gjennom å utforske stammingen og aktivt møte egen frykt vil klienten redusere approach-avoidance-konflikten og stammingen. Såkalt frivillig stamming, det vil si myk forlengelse av ikke-fryktede ord, kan bidra til å redusere muskelspenninger og gjøre stammingen mer flytende (Sheehan, 1970).

Harrison (2008) beskriver stamming som et system som involverer hele personen. The Stuttering Hexagon består av seks komponenter; fysisk atferd, følelser, oppfatninger, meninger, intensjoner og fysiske responser, som hver og en er forbundet med hverandre og som gjensidig virker inn på hverandre. Jo flere negative punkter man har i de ulike komponentene, jo vanskeligere er det å få til en positiv forandring hos stammeren. Dersom man får til en positiv endring i en av komponentene vil dette videre ha en positiv ringvirkning på de andre komponentene (Harrison, 2008)

2.6 Gruppebehandling

Gruppe er et vidt begrep. Baron & Byrne (1987) referert i Stensaasen & Sletta (1995) definerer gruppe slik:

En gruppe består av to eller flere personer som er engasjert i sosialt samspill, har et stabilt, strukturert forhold til hverandre, er gjensidig avhengige av hverandre, deler felles mål og oppfatter at de er medlemmer i gruppen (Baron & Byrne, 1987, ref. i Stensaasen & Sletta, 1995 s. 27).

Her ser vi at definisjonen har flere kriterier som må oppfylles før det kan sies å være en gruppe, blant annet kriteriet om at det må være to eller flere personer, et sosialt samspill og at personene er gjensidig avhengige av hverandre. Forskere har kommet med kritikk til denne definisjonen, da de mener den er for lite gjennomtenkt jfr. Turner (1987). Turner definerer gruppe som; ”en samling individer som oppfatter seg selv som medlemmer av en og samme sosiale kategori”. Gjensidig avhengighet og tiltrekning er ikke en nødvendig betingelse for gruppedannelse. Det som leder til dannelsen av en gruppe, er sosial kategorisering (Turner, 1987).

Det finnes mange ulike grupper som for eksempel religiøse grupper, kriminelle gruppe og terapeutiske grupper. En gruppe kan tilføre deltakerne og samfunnet noe både på godt og vondt, avhengig av spillet i gruppen og gruppens målsetting. Hvorvidt det er en produktiv og positiv gruppeprosess, avhenger i stor grad av gruppens kvalitetsstyring (Stensaasen & Sletta, 1995). Logopedisk behandling i gruppe vil kunne dekkes av begge de generelle definisjonene på gruppe. Iflg. definisjonen på gruppe til Baron & Byrne (1987) referert i Stensaasen & Sletta (1995) samsvarer logopedisk behandling i gruppe med disse kriteriene. Hvorvidt gruppen av stammere dannes på bakgrunn av gjensidig avhengighet kan imidlertid diskuteres. Personer som stammer kan kanskje ikke akkurat kalles gjensidig avhengige av hverandre i gruppen, men på den annen side kan personer som stammer finne god støtte og motivasjon til å takle egne vansker, gjennom å møte andre i samme situasjon. Jfr. definisjonen til Turner (1987), kan man tenke at personer som stammer faller inn under samme sosiale kategori, da de alle har en felles vanske på tross av individuelle forskjeller.

Luterman (1991) viser til at det opereres med to ulike hovedtyper av gruppebehandling. Den ene er terapigruppe og den andre er rådgivningsgruppe. Gruppebehandling i forbindelse med taleflytvansker vil i hovedsak dekke begge områder (Luterman, 1991). De ulike typene av gruppebehandling kan synes å være konkret vanskelig å skille mellom i forhold til logopedisk behandling i gruppe, da det vil kunne være glidende overganger mellom terapi og rådgivningsfunksjonen i gruppebehandling av stammere. I denne oppgaven velger vi å bruke betegnelsen ”logopedisk behandling i gruppe”, som et overordnet begrep dekkende for den behandlingen personer som stammer får i gruppe, mens begrepet ”generell gruppebehandling” kan være dekkende for flere typer gruppebehandling også utenfor språkfeltet.

En av pionerene innenfor feltet gruppebehandling i forhold til kommunikasjonsvansker, var Backus (1947) referert i Manning (2001). Han introduserte tale i sosiale situasjoner som en behandlingsmetode, i tillegg til

tradisjonell drilling ved taleproduksjon, som var vanlig på den tiden. Iflg. Conture (1990) økte bruken av generell gruppebehandling av voksne under andre verdenskrig. På grunn av manglende ressurser og økt behov for fysiologisk og medisinsk hjelp, ble det benyttet behandling i gruppe istedenfor individuell hjelp (Conture, 1990).

De erfaringene generell gruppebehandling gir, er en verdifull del av et utstrakt behandlingsprogram. Behandling i gruppe tilbyr en mulighet for deltakerne til å få et nytt syn på egen vanske, da de ser hvordan andre har taklet samme problematikk. Slik avvikende tankegang kan ofte være vanskelig for klienter som har en forutbestemt oppfatning på hvordan man bør nærme seg egen problemstilling (Egan, 2007).

Egan (2007) fremhever at generell gruppebehandling gir muligheter til ulike aktiviteter som ”brainstorming”, rollespill og problemløsning. Dette gjør generell gruppebehandling spesielt attraktivt og kan virke løftende på klienter (Egan, 2007). Deltakerne i generell gruppebehandling kan være en viktig kilde til å skaffe motivasjon og til å gi mot til hverandre til å fortsette behandlingsprosessen på egen hånd (Luterman, 1991).

Generell gruppebehandling vil være en naturlig forlengelse av enetimer. Behandlingsmetodene i gruppe vil være mer varierte, og kunne tilby en mer omfattende behandlingstilnærming sett i forhold til kun enetimer alene (Levy, 1983, ref. i Manning, 2001). Et eksempel fra et annet språklig område, afasifeltet, viser at gruppebehandling har større overføringseffekt til hverdagen enn enetimer (Elman, 2007).

Det kan diskuteres i hvilken grad forskningsresultater vedrørende generell gruppebehandling har overføringsverdi til stammefeltet. Resultater basert på forskning fra andre områder enn stammefeltet, må vurderes i hvert enkelt tilfelle for å se om resultatene kan overføres til å gjelde vår undersøkelse. Når det gjelder Elman (2007) knyttes forskningen på gruppebehandling opp mot neurogene kommunikasjonsvansker. En del av forskningen til Elman (2007) er gjort på et generelt grunnlag innenfor det logopediske området, og taleflytvansker nevnes også i

forbindelse med forskningen til Elman (2007). Som tidligere nevnt i pkt. 2.3.1 hevder noen forskere at en del av stammeteorien også hører innunder kategorien neurogene kommunikasjonsvansker jfr. Guitar (2006). Vi synes dermed forskningen til Elman (2007), som vi har valgt å ta med i denne oppgaven, er av relevans for logopedisk behandling i gruppe

2.6.1 Logopedisk behandling i gruppe

I litteraturen jfr. Manning (2001), Rustin et al. (2001) og Preus (1987) anbefales det flere steder at ungdom og voksne som stammer behandles i grupper, i tillegg til individuell behandling. Logopedisk behandling i gruppe vil kunne tilby den som stammer et styrket felleskap, hvor man kan dele erfaringer og eksperimentere med egne vansker i trygge og aksepterende omgivelser (Manning, 2001). I større logopediske grupper vil man kunne danne en reel setting til å utøve kommunikasjonsferdigheter, fremfor en-til-en kommunikasjon som det blir mellom logoped og klient (Rustin et al., 2001). Logopedisk behandling i gruppe kan også til en viss grad lette logopedens arbeidsmengde, noe som igjen vil gagne klientene på lang sikt. Gruppemedlemmene får umiddelbar feedback på sin tale og atferd, noe som gjør personer som stammer mindre avhengige av logopeden. På den annen side kan logopedisk behandling i gruppe også ha en negativ effekt på personer som stammer om gruppen spriker for mye eller logopeden ikke er tilstrekkelig forberedt til å takle rollen som gruppeleder (Preus, 1987).

Luterman (1991) fremhever at generell gruppebehandling som oftest er den eneste arenaen hvor personer med vansker kan møte andre i samme situasjon, og dermed forstå at de ikke er alene om vanskene. Logopedisk behandling i gruppe tilbyr en sosial setting hvor personer som stammer kan ta opp sine problemer åpent. Når de voksne stammerne får tilpasset seg gruppens forventninger og roller i gruppesettingen, er det større sannsynlighet for å bli herdet i sitt syn på stamming generelt, så vel som egen stamming spesielt (Luterman, 1991).

Conture (1990) er inne på en annen fordel ved logopedisk behandling i gruppe. Selve settingen i gruppen gir personer som stammer en mulighet til å praktisere teknikkene de har lært gjennom enetimer med logoped. Samspillet i gruppen gir videre muligheter for logopeden til å se den enkeltes prosess i en sosial sammenheng (Conture, 1990).

En forskningsundersøkelse av Hearne, Packman, Onslow, & Quine (2008) har sett nærmere på opplevelser og behandlingserfaringer fra avanserte stammere.

Undersøkelsen baseres på flere ulike intervju og omfatter 13 ungdommer og voksne som stammer. I denne sammenhengen ble gruppebehandling som behandlingsmetode godt mottatt av stammerne. Hovedfunnene i undersøkelsen viste en stor mangel på bevissthet om stamming blant lærere og foreldre så vel som hos andre jevnaldrende til den som stammer. I tillegg indikerte undersøkelsen at avanserte stammere ikke nødvendigvis oppsøker logopedisk behandling bare på grunn av egen stamming, men på grunn av nødvendighet i jobbsammenheng og lignende (Hearne et al., 2008). Dette samsvarer også med noen av svarene vi fikk i intervjuene, hvor enkelte av informantene følte behov for logopedisk behandling etter å ha startet i ny jobb.

Everard (2007) tar for seg stamming og dets kompleksitet hos voksne stammere og mener at stamming ofte er en misforstått vanske blant den generelle befolkning.

Everard påpeker at vanskens betydning for den som stammer ofte blir grovt undervurdert. Stamming kan ha en stor effekt på folks liv. Det kan påvirke personlige forhold og jobb, samt undergrave en persons selvfølelse og selvtillit. Artikkelen tar for seg City Lits arbeid med voksne som stammer. City Lit har jobbet med avanserte stammere i over 30 år og høstet anerkjennelse for sitt program for voksenlæring, hvorav intensiteten av programmet fremheves som særlig effektivt. Her får stammere muligheten til å få større innsikt i stamming som fenomen, lære teknikker for å kontrollere stammingen, og få muligheten til selv å være rollemodell og lære andre om stamming. (Everard, 2007).

2.6.2 Logopedens rolle

Måten å utøve lederskap på er en av de sentrale faktorene som påvirker gruppemedlemmene, samspillet og effektiviteten i gruppen, både i positiv og negativ retning. Gruppeprosesser handler om mennesker i samspill med hverandre og om faktorer som fremmer og hemmer dette samspillet (Stensaasen & Sletta, 1995).

Ved logopedisk behandling i gruppe har logopeden en sentral plass. En viktig faktor for gruppens motivasjon, er deltakernes tiltro til gruppelederen. Dersom lederen tar en ansvarlig lederstil med autoritet og klare målsettinger for gruppen, vil dette kunne skape tillit i gruppen. Her kommer også det med god forberedelse fra logopeden inn som en viktig faktor (Cole, 1998).

En gruppeleder må ta styringen i gruppen, og ha ansvaret for å sette opp mål, lage strategiske planer for å nå målene, organisere arbeidet og ta overordnede beslutninger. En person som skal lede andre mennesker, bør ha god selvinnsikt og være åpen for sine egne sterke og svake sider. For å lede andre bør man også være trygg og ærlig. Det nytter ikke å spille en rolle (Stensaasen & Sletta, 1995).

Det er viktig at deltakerne i gruppen føler at lederen har empati og forstår deltakernes situasjon. Gruppemedlemmene vil trenge en leder som er sensitiv ovenfor dem, og som ser og kan gi respons på deres behov utover i behandlingsprosessen. En forutsetning for å kunne føle trygghet innad i gruppen, er at deltakerne vet at de har en leder som har kontroll (Cole, 1998).

Samspillet mellom lederen og gruppemedlemmene er viktig. Et åpent, trygt og gjensidig tillitsfullt samspill mellom leder og medlemmer av gruppen legger grunnlaget for trivelige forhold og motiverende arbeidsprosesser. Som gruppeleder må man være seg bevisst at hver enkelt i gruppen har ansvaret for sine egne handlinger. Gruppemedlemmene vil selv lære av sine erfaringer uten at lederen behøver å heve pekefingeren eller beskrive konsekvenser (Stensaasen & Sletta, 1995).

2.7 Selvoppfatning og selvaksept

Det finnes mange ulike begreper som omfatter hvordan en person ser på seg selv. Begrepene selvoppfattelse og selvforståelse refererer til det overordnede bildet en person har om seg selv. Begrepet selvtillit referer til ens oppfattelse av hva en kan klare og ikke kan klare. Begrepet selvaksept introduserer i tillegg til de to ovenstående begrepene enda et nytt element, idet det ikke bare refererer til de egenskaper en tilordner seg selv eller sier noe om hva en tror en kan klare, men viser til ens generelle mening om seg selv og hvilken verdi en gir seg selv som menneske (Fennell, 2007).

I denne oppgaven har vi valgt å komme inn på begrepene selvoppfattelse og selvaksept, da vi ser at selvoppfattelsen kan ha betydning for voksne stammeres selvaksept og påvirke hvordan voksne stammere opplever logopedisk behandling i gruppe. For ordens skyld vil vi understreke at begrepene selvoppfattelse og selvforståelse i denne oppgaven illegges samme betydning og vil brukes noe om hverandre i oppgaven.

2.7.1 Selvoppfatning

Selvoppfatning eller selvforståelse vil si enhver oppfatning, vurdering, forventning, tro eller viten en person har om seg selv (Skaalvik, E.M., & Skaalvik, S., 2005). Selvoppfattelsen dannes på grunnlag av de erfaringer man gjør seg innenfor ulike områder i livet. Et fellesstrekk er imidlertid at begrepet avgrenser seg til den bevisste selvoppfatning. Bandura (1986) referert i Skaalvik, E.M., & Skaalvik, S. (2005) definerer selvoppfatning som en persons forventning om å kunne utføre en bestemt handling (Bandura, 1986, ref. i Skaalvik, E.M., & Skaalvik, S., 2005). Når det gjelder personer som stammer, kan det tenkes at deres selvoppfatning blant annet preges av de tilbakemeldinger de har fått i forhold til egne taleflytvansker. Dersom en person som stammer for eksempel selv forventer å ha flytende tale, og så opplever stamming, vil dette også kunne ha betydning for selvoppfatningen.

2.7.2 Påvirkning av selvoppfatning

En persons selvforståelse vil variere på bakgrunn av om en vektlegger egne egenskaper etter hvilken rolle en har. Ofte tillegges innehavere av ulike roller bestemte egenskaper, som igjen blir gjenstand for verdivurderinger. Den alminnelige oppfatningen av rollene danner et grunnlag for selvoppfatningen hos de som har rollene (Skaalvik, E.M., & Skaalvik, S., 2005). En avansert stammer, som for eksempel er utdannet høyskolelektor, kan ha forestillinger om sin rolle når det gjelder viktigheten av å ha gode taleevner i forhold til foredrag og lignende. Om han/hun selv strever med stamming i denne sammenheng, vil det kunne påvirke selvoppfatningen negativt.

Man kan dele begrepet selvoppfatning inn i reel og ideell selvoppfatning. En persons oppfatning av hvordan en selv faktisk er, vil være den reelle selvoppfatning, mens oppfatningen av hvordan en ønsker å være, vil være den ideelle selvoppfatning. På bakgrunn av ens ideelle selvoppfatning, vil en dermed kunne påvirke den reelle selvoppfatningen en har (Skaalvik, E.M., & Skaalvik, S., 2005). To avanserte stammere vil for eksempel kunne oppleve samme prestasjon som ganske ulikt ut i fra hvordan deres ideelle selvoppfattelse er.

Avstanden mellom egne prestasjoner og det ønskebildet en person har om seg selv, kan få konsekvenser for selvvurderingen. Vedvarende bekymring for diskrepansen mellom hvordan en oppfatter seg selv og hvordan en ønsker å være, vil etter hvert kunne føre til blant annet psykiske problemer og psykososial mistilpasning (Skaalvik, E.M., & Skaalvik, S., 2005). Avanserte stammere vil kunne oppleve skuffelse dersom de ikke lever opp til forventningene om ikke å stamme. De kan bebreide seg selv for ikke å være lik andre og føle skyld i forhold til egen familie. Carl Rogers (1962) referert i Røkenes & Hansen (2006) kaller dårlig samsvar mellom reel opplevelse og selvoppfatning, for inkongruens. Han mener at personlig utvikling innebærer at man får større forståelse og aksept for sitt virkelige liv. Det blir dermed større samsvar mellom reel opplevelse og selvoppfatning, som igjen kan medføre større samsvar i forhold til reel opplevelse og atferd (Rogers, 1962, ref. i Røkenes & Hansen, 2006).

For å minske inkongruensen mellom reel opplevelse og selvoppfatning, kan logopeden for eksempel utfordre avanserte stammere på deres målsettinger. For å overvinne frykten for stamming, kan logopeden utfordre voksne stammere til å møte den i logopedisk behandling i gruppe. Gjennom å føle på egen frykt vil voksne stammere kunne oppnå økt selvinnsikt i forhold til egne reaksjoner, og i hvilke situasjoner de eventuelt strever med stammingen.

Ens personlige selvforståelse er ikke naturgitt, men et resultat av en konstruksjonsprosess som får betydning for ens videre handlemåte. Noen mennesker gjennomgår en utvikling hvor de etter hvert ser på seg selv som brikker i et spill. De føler de ikke har kontroll over livet og blir ofre for ”vær og vind”. Andre ser på seg selv mer som aktører som har en indre selvbestemmelse og frihet til å påvirke sin livssituasjon (Nygård, 2007). Hvorvidt avanserte stammere ser på årsaken til stammingen som arvelig eller skapt av miljøet, vil kunne være av betydning for selvforståelsen.

Selvforståelsen vil både være preget av individuelle forskjeller og være situasjonsavhengig. Poenget er imidlertid at gjennom å se på seg selv som aktør eller brikke, er man et resultat av noe man gjør. Dette kan resultere i at man lettere ser hvor man kunne handlet annerledes, og at man ikke behøver være fanget av en fastlåst selvforståelse. Forandringsmuligheten er viktig idet man slutter å se på seg selv som konstant. Uansett hvordan man hittil har sett på seg selv, er man ikke nødt til å fortsette å definere seg selv på samme måte (Nygård, 2007). For avanserte stammere kan innsikt i selvforståelsen være viktig, da det synes å åpne for nye muligheter til å se seg selv på, som igjen vil kunne gi økt selvaksept. Hos avanserte stammere kan bevissthet omkring egen selvforståelse bidra til større selvinnsikt, og føre til raskere kontroll over stammingen, dersom de ser på seg selv som aktører i forhold til egen stamming

Begrunnet ros og opplevelser av å mestre gir et positivt selvilde. For mye kritikk og mangel på varme, eller masse ubegrunnet ros, gir et ubalansert selvilde. Selvildet en har, er ikke medfødt, det er skapt. Noen blir født robuste, andre kan være mer sarte

typer. Mesteparten av selvbildet er skapt ut i fra hvordan omverdenen har sett på en. Selvoppfatning og selvbilde preges av hvem en er og miljøet en vokser opp i. Det er nært knyttet til motivasjon og livskvalitet. En kan få et ødelagt selvbilde dersom en ikke får bekreftelser, eller vokser opp med mye kritikk og lite varme. Den verste perioden med tanke på selvbildet er i tenårene, og mange får en skikkelig knekk på denne tiden (Johannessen, 2007). Iflg. Guitar (2006) vil utviklingen av stamming skifte fra fasen kalt overgangsstamming til avansert stamming ved 14-årsalder. For personer som stammer, kan negative reaksjoner fra miljøet rundt være medvirkende til flukt eller unngåelsesatferd. Egen sensitivitet overfor vansken kan også være årsaken til utviklingen av unngåelsesstrategier (Guitar, 2006). Tenårene er en sensitiv periode i livet, og vi kan tenke oss at personer som stammer vil kunne være ekstra sårbare i denne perioden med tanke på utvikling av selvbildet.

2.7.3 Selvaksept

Selvaksept innebærer å akseptere og respektere seg selv slik man er. Det betyr at man tør å se både sine sterke og svake sider og at man har en trygghet som gjør at man godtar seg selv. Det er i de tilfellene hvor selvaksepten blir truet, at man blir mer opptatt av selvrepresentasjon og hvordan man virker på andre. De interessene en har i livet, som betyr mye for en, vil ha større påvirkning på egen selvaksept enn områder som en selv ikke tillegger like stor vekt (Skaalvik, E.M., & Skaalvik, S., 2005).

Akseptering kan knyttes til livsverdier. For å kunne akseptere egen tilværelse og samtidig forandre den, må man ha noenlunde klart for seg hva man ønsker å oppnå i livet. Innsikt i egne verdier og prioriteringer er en forutsetning for eventuelt å kunne forandre egne handlinger. Det å akseptere, kan bidra til å finne løsninger på problemer og handle mer effektivt i situasjoner der man trenger å gjøre det.

Selvaksept kan føre til at man blir mer avslappet og kreativ i tenkningen om hvordan man skal overvinne egne problemer (Kåver, 2005).

En del mennesker har en forhåpning om at aksepteringen skal kunne gi dem en indre ro. For eksempel kan det å tillate seg å være redd og ikke dømme seg selv for at man

er det, føre til at man føler seg mer rolig selv om man fremdeles har en klump i magen. Redselen forvinner kanskje ikke, men den blir lettere å bære når man aksepterer den (Kåver, 2005).

En undersøkelse fra 2005 av Daatland, Solem & Valset, gjennomført for NOVA (Norsk Institutt For Forskning Og Oppvekst), har forsket på alder og aldring. Forfatterne tar for seg subjektiv aldring, slik personer selv opplever endringene, og kan konstatere at forholdsvis mange melder om uønskede endringer allerede i 40-årene. Hukommelsen og arbeidsevnen er faktorer som blant annet beskrives som svekkende. At opplevelsen av å bli eldre forbindes med noe negativt, er kanskje ikke særlig overraskende. At det også er positive erfaringer med å bli eldre er mindre selvfølgelig, men resultatet av undersøkelsen viste blant annet at det er større selvaksept blant de eldre. Dette bekrefter at aldring bringer med seg endringer over flere dimensjoner, både når det gjelder svekkelse og vekst. Opplevelsen av vekst kommer spesielt til uttrykk i utviklingen av større selvaksept med alder, noe som ser ut til å ha en gunstig utvikling gjennom hele voksenlivet. Erfaringer med å ha levd en stund, og kanskje da med vanskelige erfaringer mer enn lette, bidrar trolig til at man i større grad aksepterer både seg selv og andre. Dette kan kanskje tyde på at selvaksept har et element av visdom i seg (Daatland et al., 2005).

Selvaksept henger sammen med mestringserfaringer. Høy selvaksept medfører større tiltro i forhold til egen mestring og kan bidra til større egeninnsats i forhold til å klare ulike oppgaver. Med en slik holdning er det større sjanse for at man faktisk klarer det. Man får bekreftet at man har rett, noe som gir enda bedre selvaksept. Om man derimot har lav selvaksept, fungerer det gjerne motsatt. Dersom man tror man ikke vil klare noe, legger man ikke så mye krefter i det. Da er det mindre sjanse for at man lykkes, og man får bekreftet at man ikke klarte det. Alle mennesker er født med et dominant behov for å akseptere seg selv, og folk som ikke aksepterer seg selv kan i stor grad utvikle psykiske problemer. (Johannessen, 2007).

2.7.4 Frihet eller flytende tale

Vi har i de foregående punktene 2.7.1, 2.7.2 og 2.7.3 sett nærmere på begrepene selvoppfatning og selvaksept. Det har blant annet blitt fremhevet at ens selvoppfatning påvirkes av miljøet rundt en, og at utviklingen av selvaksept er en prosess som kan endres med alder. For å relatere dette til hvordan personer som stammer kan forandre syn på seg selv i forhold til egen stamming og aksept av den, har vi tatt med funn fra en undersøkelse av Venkatagiri (2009) basert på tilsvarende tematikk.

En amerikansk undersøkelse av Venkatagiri (2009), hadde til hensikt å finne ut hva voksne personer som stammer selv foretrakk når det gjaldt frihet eller flytende tale. Med frihetsbegrepet menes her å være fri fra tanken om å være en person som ikke stammer. Sagt på en annen måte, handler det om hvor langt de har kommet på veien mot å bli en person som aksepterer sin stamming (Venkatagiri, 2009).

Undersøkelsen til Venkatagiri (2009) gikk ut til 216 respondenter, og flertallet ønsket flyt fremfor enn frihet fra tanken om å bli stammefri. Det var flest mannlige og hovedsakelig de under 30 år, som foretrakk å få flytende tale. Her kan en se at alder spiller en viktig rolle når det gjelder hva stammerne selv ønsker å oppnå. Våre funn er i tråd med den tidligere forskningen. Funnene våre vil bli mer belyst under kapittel 4.

Venkatagiri (2009) fant også at de som ikke hadde mottatt noen behandling for sin stamming, i klart flertall formidlet at de ønsket å få flytende tale framfor å bli fri fra tanken om å bli stammefri. Undersøkelsen viste at de som hadde gått mindre enn 4 år i behandling for stamming, foretrakk flyt. Etter 5 år med behandling for sin stamming, var enkelte fortsatt delte i valget frihet eller flytende tale.

Dette viser at det med å oppnå aksept for sin stamming, ser ut til å være en prosess som for de fleste i hovedsak foregår over flere år, noe også vår undersøkelse bygger opp under. Venkatagiris undersøkelse viste også at et klart flertall av stammerne så fordeler med fleksible behandlingsprogrammer i en uformell setting, slik som for eksempel logopedisk behandling i gruppe (Venkatagiri, 2009).

3. Forskningsdesign og metode

I denne delen av oppgaven beskriver vi hvordan vi har gått frem og valgene vi har tatt underveis for at oppgaven skal fremstå som så troverdig og valid som mulig. For å utdype og finne svar på problemstillingen vår; ”Hvordan opplever voksne stammere logopedisk behandling i gruppe?”, har vi valgt å bruke intervju som metode.

3.1 Primærdata og sekundærdata

Vi har valgt å gjennomføre en empirisk studie. Befring (2007) viser til at empirisk forskning i første rekke bygger på primærdata som blir samlet inn ved observasjon, intervju eller spørreskjema, og at den handler om å sette søkelys på aktuelle problemstillinger. Han peker på at vilkåret for at empirisk forskning skal ha verdi, er at den baserer seg på et relevant og troverdig informasjonsgrunnlag. Det betyr valide og reliable data, som vi senere i oppgaven vil komme nærmere inn på.

Primærdata eller primærempiri er ny type informasjon som har blitt samlet inn i forskningssammenheng. Med dette menes data eller informasjon som blir samlet med det primærformål å danne analysegrunnlag i en undersøkelse (Befring 2007). Vi har valgt å hente våre primærdata gjennom intervju. Sekundærdata er annen type allerede eksisterende data som blir benyttet, og som er samlet inn av andre. Den litteraturen og forskningen som vi viser til i denne oppgaven, er eksempler på sekundærdata.

3.2 Kvalitativ versus kvantitativ forskningsmetode

I kvalitativ forskning er det snakk om innhenting av data hvor informantenes meninger, forståelse, intensjoner og holdninger står sentralt. Den bygger gjerne på deltakende observasjoner, uformelle samtaler og verbale uttrykk. Det er ofte lagt til rette for en dynamisk samhandling mellom den som observerer og den som blir observert. Ved kvantitativ metode blir det lagt vekt på formelle, strukturerte og

standardiserte tilnærmelser, som tar sikte på å beskrive, kartlegge, analysere og forklare et problemfelt ved hjelp av variabler og kvantitative størrelser (Befring, 2007).

Dalen (2004) peker på at det er et overordnet mål for den kvalitative forskningen at den utvikler forståelsen av fenomener knyttet til personer og situasjoner i deres sosiale virkelighet, og at det handler om å få en dypere innsikt i hvordan mennesker forholder seg til sin livssituasjon. Den kvalitative tilnærmingen fokuserer på opplevelsesdimensjonen, og ikke bare på en beskrivelse av de forholdene personene lever under (Dalen, 2004). Gjennom å velge en kvalitativ intervjuundersøkelse som metode for vårt prosjekt, kan vi lettere få tak i selve opplevelsen voksne stammere kan ha ved å delta på logopedisk behandling i gruppe. En kvalitativ tilnærming ved hjelp av intervju, kan føre til en mer uformell setting for informantene, slik at de lettere kan formidle sine egne tanker og erfaringer omkring logopedisk behandling i gruppe. Vi er ikke ute etter å analysere våre funn ved hjelp av kvantitative metoder. Vi ønsker å søke dypere ned i det individuelle opplevelsesperspektivet til voksne stammere og baserer derfor vår undersøkelse på en kvalitativ metode.

3.3 Intervju

3.3.1 Kvalitativt intervju

Nettopp fordi vi ønsket å gå i dybden på hvordan det oppleves å gå i logopedisk behandling i gruppe når det gjelder stamming, valgte vi å bruke kvalitativ metode i undersøkelsen. Vi vil benytte oss av en hermeneutisk innfallsvinkel med det kvalitative forskningsintervjuet som metode. Vi vil på denne måten forsøke å få fram informantenes egne refleksjoner rundt vår problemstilling.

Dalen (2004) skriver om Grounded Theory at det er en tilnærming som understreker betydningen av å forankre teoriutvikling i konkret, empirisk forskningsvirksomhet. I intervjuforskning vil det si at den teorien man benytter tar utgangspunkt i det

innsamlede intervjumaterialet. Videre vil dette si at det er informantenes egne oppfatninger og perspektiver som danner utgangspunktet for analysene. I denne oppgaven vil vi benytte oss av teoribasert metode i kombinasjon med Grounded Theory. En slik tilnærming vil ta utgangspunkt i det empiriske datamaterialet og vil være ”grounded” i dataene fra informantene.

Dalen (2004) fremhever at det kvalitative intervjuet er spesielt godt egnet til å få innsikt i informantenes egne erfaringer, tanker og følelser, ved at formålet med intervjuet er å framskaffe fyldig og beskrivende informasjon om hvordan andre mennesker opplever sin livssituasjon. Robson (2002) skisserer flere forhold/omstendigheter der kvalitativt intervju er godt egnet som metode. Blant annet hevdes det at kvalitativt intervju kan være tjenlig å bruke i tilfeller der en skal gjøre rede for individuelle historier knyttet til en større sosial sammenheng (Robson, 2002).

Interessen for og tiltroen til kvalitativ forskning har de siste tiårene hatt en stigende tendens. Dette kan blant annet komme av at det gjennom kvalitative metoder er mulig å få tak i mer intensive og beskrivende data enn gjennom kvantitative metoder (Befring, 2007). Vi er interessert i å få tak i opplevelsen voksne stammere har ved å delta i gruppe sammen med andre stammere. Ved at det nettopp er informantenes egne tanker, følelser og erfaringer vi ønsker informasjon om, virker en kvalitativ metode som intervju godt egnet for vårt formål. I det følgende vil vi foreta en gjennomgang av de metodiske begrepene og prinsippene som er relevante for denne oppgaven.

3.3.2 Intervjuguide

Befring (2007) viser til hvordan man kan skille mellom et ustrukturert/uformelt og et strukturert/formelt intervju. Det ustrukturerte eller uformelle intervjuet kan arte seg som en fri samtale med generelle tema, spørsmål og problemstillinger som utgangspunkt. I det formelle eller strukturerte intervjuet, har man en detaljert utformet intervjuguide med fastlagte kategorier og svaralternativer. Det formelle eller strukturerte intervjuet vil være karakteristisk ved kvantitative undersøkelser, og det

uformelle eller ustrukturerte intervjuet er ofte betegnende for kvalitative metoder. Dalen (2004) peker på at den mest benyttede formen er et semistrukturert eller halvstrukturert intervju, hvor samtalen er fokusert mot bestemte tema som forskeren har valgt ut på forhånd.

Det er ofte vanlig i forskningssammenheng å benytte en delvis strukturert metode for datainnsamling. Det legges en foreløpig plan for datainnsamlingen, for eksempel gjennom en utarbeidet intervjuguide i forkant. Intervjuguiden vil gjenspeile det fokus for intervjuet som forskeren selv ønsker, samtidig som intervjupersonene delvis vil ha mulighet til å føre samtalen inn på andre spor (Leiulfsrud & Hvinden, 2007).

Underveis i intervjuet vil de temaene som oppleves å være særlig betydningsfulle bli utdypet og nyansert, mens de svar som oppleves som mindre sentrale vil tones ned eller droppes helt. Fordelene med denne type fremgangsmåte er at forskeren har mulighet til å forberede seg i forkant ved å tenke igjennom og reflektere over temaene i intervjuguiden (Leiulfsrud & Hvinden, 2007).

I vår undersøkelse brukte vi god tid på å utarbeide intervjuguiden. Vi operasjonaliserte problemstillingen vår i tre forskningsspørsmål som dannet videre grunnlag for underspørsmål vi ønsket å finne svar på. Deretter utarbeidet vi konkrete intervju spørsmål som vi stilte til informantene som et redskap for å få svar på det vi ønsket å vite mer om. På denne måten kunne vi stille relevante spørsmål som vi håpet ville gi oss større innsikt i hvordan personer som stammer opplever logopedisk behandling i gruppe. For eksempel dannet forskningsspørsmålet: ”Hvilke forventninger har voksne stammere til logopedisk behandling i gruppe?” grunnlaget for underspørsmålet: ”Hva er de voksne stammernes motivasjon for å gå til logopedisk behandling i gruppe?”. For å kunne få svar på dette spørsmålet, utarbeidet vi i dette eksemplet videre fem intervju spørsmål, som vi konkret skulle stille til informantene. Slik bygget vi opp intervjuguiden og konkretiserte spørsmålene som skulle stilles til informantene på bakgrunn av forskningsspørsmål og underspørsmål (se vedlegg 1).

Spørsmålene i intervjuguiden var ment som et utgangspunkt for samtalen, og det ble spontant benyttet noen utdypende tilleggsspørsmål. Intervjuene kan derfor betegnes som forholdsvis åpne, eller uformelle og semistrukturerte jfr. Befring (2007), Dalen (2004). Vi har prøvd å komme fram til spørsmål som i stor grad fokuserer på den egne opplevelsen stammere har av logopedisk behandling i gruppe. Vi forsøkte bevisst å unngå ledende spørsmål og heller stille så åpne spørsmål som mulig i intervjuet. Eksempler på åpne spørsmålsformuleringer vi brukte er blant annet: ”Kan du fortelle om hvordan du kom i kontakt med logopedisk behandling i gruppe?” og ”Hvorfor ønsker du å delta på logopedisk behandling i gruppe?”. På denne måten håpet vi på utdypende svar basert på informantenes individuelle opplevelser.

3.3.3 Utvalg av informanter

For å sikre at vi fikk tak i informanter som vi visste hadde erfaring med logopedisk behandling i gruppe, tok vi kontakt med den ene studentens tidligere praksissted under studiet. Kontaktpersonen vår her kan defineres som det Dalen (2004) kaller portåpner. Vår kontaktperson har selv lang erfaring med å lede logopedisk behandling i gruppe av stammere.

Vi visste at vår kontaktperson skulle møte voksne stammere gjennom sitt arbeid med logopedisk behandling i gruppe. Vi spurte om hun ville undersøke hvorvidt det var enkelte på gruppen som kunne tenke seg å delta på vårt prosjekt. I forkant ble det laget et informasjonsskriv om prosjektet (se vedlegg 2), som vår portåpner delte ut på gruppen for oss. Det viste seg at fire personer sa seg villige til å bli med. En måtte melde frafall i uka før intervjuene skulle finne sted, slik at vi totalt endte med tre informanter. Etter at vi hadde fått muntlig beskjed om at informantene var klare for å delta, startet prosessen med å formulere samtykkeerklæring (se vedlegg 3). Disse ble sendt til informantene hvorpå de returnerte sin erklæring til den ene av oss. Det ble presisert overfor informantene, både muntlig og skriftlig, at de på hvilket som helst tidspunkt under prosessen kunne trekke seg fra prosjektet uten at det ville få følger for dem, noe som er i tråd med forskriftene i NESH (1999).

Våre informanter er i alderen 34 til 53 år, og har alle tre lang erfaring med gruppebehandling på grunn av stamming. To av informantene har høyskoleutdanning, hvorav en er utdannet sivilingeniør og en er utdannet psykolog. En informant er selvstendig næringsdrivende. To av informantene har tidligere hatt pause på henholdsvis 8-10 år og 10-12 år fra gruppebehandlingen. To informanter er fremdeles aktive deltakere i gruppebehandling, mens en av informantene nå har avsluttet sin deltagelse i gruppe. I kapittel 4, hvor vi presenterer våre funn, gjengis informantene med fiktive navn (Bjørn, Dagfinn og Lars) for å sikre anonymitet og personvern slik at dataene vi gjengir ikke blir sporbare.

3.3.4 Gjennomføring av intervjuene

Vi deltok begge under intervjuene, hvorav den ene gjennomførte intervjuene og den andre førte logg. Siden vi bare hadde tre informanter syntes vi det var mest praktisk at kun den ene av oss gjennomførte intervjuene. På en slik måte ville vi også kunne sikre større validitet i våre slutninger av undersøkelsen ved at alle intervjuene i størst mulig grad forløp likt fra vår side som intervjuere. De tre intervjuene foregikk i skjermede omgivelser uten forstyrrende elementer, og i lokaler som informantene kjente godt til fra før. Intervjuene varte fra 40 til 60 minutter. Vi følte selv at vi greide å ha en naturlig og åpen dialog med alle tre informantene. Her var vi bevisste på verken å moralisere eller argumentere. Vi så på det at informantene fikk tid til å fortelle, som en helt nødvendig forutsetning jfr. Dalen (2004).

Vi forsøkte som tidligere nevnt også å ha mest mulig åpne spørsmål slik at informantene kunne komme med egne tanker og refleksjoner rundt egen opplevelse. Underveis i intervjuet opplevde vi derfor å få enkelte svar som vi ikke syntes var spesielt relevante for vår problemstilling. Det kunne for eksempel være beskrivelse av personlige erfaringer av stamming generelt som kom frem under innledningsspørsmålet: ”Kan du fortelle om hvordan du kom i kontakt med logopedisk behandling i gruppe?”. Informantene ble også engasjert til tider og kunne komme inn på temaer som ikke var direkte knyttet opp til opplevelsen av logopedisk

behandling i gruppe. For eksempel når det ble snakk om spredt bebyggelse i forhold til deltakerne i gruppen under spørsmålet: ”Hvilken rolle har de enkelte i gruppen?”. Ikke alle svarene ble like betydningsfulle i forhold til vår problemstilling, og det tok dermed litt ekstra tid å kategorisere og analysere relevante funn i etterkant av undersøkelsen.

En forutsetning for at det delvis strukturerte opplegget skal kunne fungere, er at forskeren klarer å takle utfordringene som ligger i å improvisere et intervju. Dersom svarene fra intervjupersonene ikke følger helt det planlagte opplegget under intervjuet, er det viktig at forskeren håndterer dette på en slik måte at ikke intervjuguiden fører til at spørsmålene blir som et kvantitativt spørreskjema. (Leiulfsrud & Hvinden, 2007). Det var viktig for oss å være gode lyttere, og vi var bevisste på å være helt tilstede i situasjonen når informantene svarte, og ikke tenke på neste spørsmål før de hadde svart ferdig. Thagaard (2003) fremhever dette som en utfordring i en intervjusituasjon, hvor vi som intervjuere må finne balansen mellom respons til informantens fortelling, og fremdrift i intervjuet. Her hadde vi som relativt ferske forskere, en stor utfordring da vi tidligere ikke har stor erfaring fra å gjennomføre intervjuer. På den ene siden skulle vi motivere til å la informantene komme med egne refleksjoner og tanker omkring temaet gjennom åpne spørsmålsformuleringer, mens vi på den annen side skulle forsøke å holde fokus på problemstillingen slik at svarene ikke skled for mye ut på et sidespor. Dette viste seg å være en krevende balansegang for oss under intervjuene.

Et generelt prinsipp jfr. Thagaard (2003) er at informanten ikke skal føle seg presset til å utdype sin fremstilling. Dette fikk vi selv merke et par ganger under det ene intervjuet hvor informantens respons til oss på et par av spørsmålene var: ”Dette har jeg svart på før”. De andre informantene opplevde det ikke slik, men fant heller nye måter å fremstille ting på. Her var det viktig at vi som intervjuere aksepterte informantens vurdering av den responsrammen de holdt seg innenfor.

Det å foreta analytiske notater eller memos, er sentralt i Grounded Theory (Dalen 2004). Vi har foretatt notater under intervjuene hvor den ene bare konsentrerte seg om

å føre logg i forhold til for eksempel pauser, nøling, usikkerhet, kroppsspråk og andre forhold både ved informanten og intervjuer. Vi tok oss også tid etter hvert intervju til å notere ned andre tanker eller observasjoner i forhold til intervjuet, og egne tanker og reaksjoner.

Intervjuene ble registrerte ved lydopptak, og de transkriberte opptakene danner grunnlaget for analysedelen av oppgaven. I tillegg til lydopptak foretok vi, som tidligere nevnt, en fortløpende loggføring av forhold som ikke ble direkte dokumentert bare ved lydopptakene. Dette kunne være for eksempel kroppsspråk og mimikk hos informanten eller egne følelser og refleksjoner hos den som intervjuet eller hos loggfører. Disse dataene vil være med på å påvirke vår tolkning under analysen av det innkommede materialet

3.4 Bearbeiding og analyse av datamaterialet

Kvalitative forskningsmetoder bygger på fenomenologisk og hermeneutisk vitenskapsteori. Det kvalitative forskningsintervjuet karakteriseres ved forsøk på å forstå hvordan mennesker opplever et fenomen og hvilken mening de tillegger det. Idealet er å lytte på en fordomsfri måte (Kvale, 2008).

Vi valgte å ta utgangspunkt i de empiriske dataene vi fikk, basert på transkripsjon av lydopptak av de tre intervjuene, i tillegg til analytiske notater foretatt underveis i intervjuet, såkalte memos. Utvalget av teori er foretatt ut fra relevansen dette har i forhold til empirien. Et grunnleggende trekk ved Grounded Theory er at utviklingen av analytiske begreper og teorier skjer ved hjelp av systematisk sammenligning og koding. Det vil si å lete etter mer abstrakte kategorier som kan samle dataene på nye måter (Dalen, 2004).

3.4.1 Kvalitativ analyse

Kvalitativ analyse består i å samle og å strukturere innholdet av spesifikke sitater og referater fra undersøkelsen til en helhetlig forståelse av datamaterialet. Et kvalitativt materiale vil ofte stille krav om både utskrifts-, organiserings- og fortolkningsarbeid (Befring, 2007). Iflg. Grønmo (2004) & Tangen (1998) referert i Befring (2007) kan man i hovedtrekk dele analyseprosessen i fire steg: transkribering/strukturering, forenkling/fokusering, organisering/koding/kategorisering og til slutt det å trekke troverdige konklusjoner. Gjennom å transkribere det innkommede materialet, overføres rådataene til et mer synlig nivå. Forenkling av dataene gjennom oppsummering og stikkord bidrar til å holde fokus, og koding av materialet bidrar til å gi et mer helhetlig bilde av resultatene. Til sist skal materialet tolkes, og man forsøker her å fange opp karakteristiske fellestrekk slik at man kan komme frem til troverdige konklusjoner. (Grønmo, 2004, & Tangen, 1998, ref. i Befring, 2007).

Kvale (2008) peker på den betydningen litteratur om analysemetoder har hatt for forskningsprosesser de siste år, og fremhever spesielt differansen mellom fem ulike former for kvalitativ analyse. Meningsfortetting er en komprimering av intervjupersonenes uttalelser. Lengre intervjuetekster blir redusert til kortere og mer konsise formuleringer basert på intervjupersonenes egne ord. Meningskategorisering vil si å kode intervjuet i kategorier. Dette gir materialet struktur. Narrativ strukturering søker å få frem meningen i teksten gjennom en tidsmessig og sosial organisering av enkeltuttalelsene i intervjuet. Intervjuteksten kan enten forlenges eller forkortes avhengig av meningsmulighetene i intervjuet. Meningsstolkning har en dypere tolkning av teksten, mer eller mindre spekulativt. Konteksten for tolkning av intervjuet kan for eksempel baseres på intervjuet som helhet eller en teori. Meningsstolkning fører vanligvis til en tekstutvidelse. Meningsgenerering gjennom ad-hoc-metode, er en eklektisk metode. Meningen i materialet hentes ut fra en rekke tekstuelle eller kvantitative metoder, eller baserer seg rett og slett på sunn fornuft (Kvale, 2008). Grunnlaget for analysen ble hentet ut fra meningskategorisering idet vi har kodet intervjuene i ulike kategorier. Videre har vi benyttet oss av meningsstolkning

hvor vi har tolket intervjuene, og forsøkt å finne meningen i materialet både i forhold til de konkrete intervjusvarene samt teksten som helhet.

3.4.2 Kategorisering

Etter gjennomført transkripsjon begynte vi å sammenfatte datamaterialet fra de ulike intervjuene manuelt i kategorier. Det transkriberte materialet var mye mindre strukturert enn vi hadde forestilt oss på forhånd da vi utarbeidet intervjuguiden. Iflg. Leiulfsrud & Hvinden (2007) vil data fra delvis strukturerte intervjuer ofte fremstå mindre strukturert enn det beskrivelsen skulle tilsi. Jo lengre og mer omfattende intervjuene er, jo større vil mangelen på systematikk være (Leiulfsrud & Hvinden, 2007). Flere steder hadde informantene gått utenfor temaet i de opprinnelige spørsmålene, og de samme svarene kunne også gjenta seg flere steder under et og samme intervju.

Prosessen med manuell koding og kategorisering tok lenger tid enn beregnet og ble også mer omfattende enn forventet, nettopp på grunn av de usystematiske faktorene i intervjuene. Her ser vi at en edb-basert koding som for eksempel NUD*IST kunne ha spart oss for en del arbeid. På den annen side var ingen av oss kjent med edb-baserte programmer fra før, og siden vår undersøkelse strakk seg over en relativ liten gruppe informanter, bestemte vi oss for å kode datamaterialet manuelt. Prosessen med koding og kategorisering var imidlertid veldig lærerik og vi fikk god kjennskap til dataene underveis. Iflg. Sivesind (2007) kan manuell koding ved hjelp av for eksempel post-it-lapper, tall og bokstavkoder, eller bruk av ulike fargepenner i datamaterialet være til god hjelp om tiden er knapp og det ikke skal sorteres i mange kategorier (Sivesind, 2007).

Forskningsspørsmålene våre bidro til å legge rammen rundt intervjuguiden. Under analysen av intervjuene valgte vi å være åpne for de inntrykkene vi fikk og ikke knytte kategoriene kun til forskningsspørsmålene, da vi følte dette kunne hemme oppdagelsen av nye funn underveis i intervjuundersøkelsen. Kategoriene vi har kommet frem til presenteres gjennom direkte sitater hentet fra informantene under

intervjuet, som vi tolker og deretter drøfter opp mot aktuell teori på området. For å sikre anonymiteten til informantene, blir sitatene gjengitt mest mulig ordrett, men uten eventuell dialekt eller brudd i talen. Dette gjør også presentasjonen av funnene mer lesbare og forståelige for leseren. Kvale (2008) sier at informantenes spontane og muntlige tale kan omarbeides av forskeren til en lesbar og skriftlig form for å lette forståelsen av innholdet

3.4.3 Tolkningsprosessen

Analyse og tolkning vil ofte være begreper som brukes om hverandre. Tolkning kan imidlertid beskrives som mer omfattende og dypere meningstolkninger, inspirert av den hermeneutiske filosofien. Tolkeren går dypere inn i meningsrelasjoner og utarbeider strukturer som ikke umiddelbart er synlig fra de direkte uttalelsene i teksten (Kvale, 2008). Hermeneutikk betyr fortolkningsteknikk og en fortolkningsprosess benevnes ofte som en hermeneutisk sirkel eller spiral. Spiralen illustrerer tolkninger som både hviler på tidligere forutsetninger og ny viten frem i tid. Alle som skal tolke en tekst har en forhåndsforståelse av emnet. Under intervjuene vil man utvikle en større viten om det aktuelle emnet, og man må være seg bevisst hvilken påvirkning dette vil ha for videre fortolkningsarbeid (Kruuse, 2007).

Når det gjelder vår forhåndsforståelse av det å intervju voksne personer som stammer, endret vi også oppfatning underveis. Gjennom vår teoritilnærming omkring emnet så vi for oss at dette var noe informantene kunne være bekymret for, og at det å bli intervjuet kunne vekke engstelse hos dem. I vår gjennomgang av memos kan vi registrere at så ikke var tilfelle. Her kommer det frem at informantene virket trygge og bekvemme i intervjusituasjonen.

Det kan noen ganger være samsvar, andre ganger motsigelse mellom det man sier og det man viser gjennom kroppsspråk, væremåte, osv. Dette skillet har ifølge Wormnæs (2008) også heuristisk verdi, da det kan bidra til å drive fram ny innsikt og nye svar (Wormnæs, 2008). Vi reflekterte over det i etterkant, at det i like stor grad hos oss som intervjuere kunne være sprik mellom kroppsspråk og det som ble sagt. Kanskje

var vi i overkant spent i starten og forut for intervjuene. Vi hadde med oss erfaringer fra egen praksistid, og tenkte på hvordan vi kom til å håndtere det dersom noen av informantene fikk harde blokkeringer og stoppet opp underveis i intervjuet. Vi forsøkte å være bevisste på å gi de nok tid, og unngå tidspress, da vi vet fra vår teoretiske bakgrunn at dette kan påvirke personer som stammer på en negativ måte.

Wormnæs (2008) skisserer flere perspektivvalg når det gjelder å tolke et innkommet materiale. Man kan tolke materialet i mottakerperspektiv, avsenderperspektiv eller immanent perspektiv (hva materialet i seg selv kan formidle). Tolkeprosessen vil endres etter hvilket perspektiv en velger. Her kan man tenke at det for oss i vår undersøkelse vil være tjenlig å velge et avsenderperspektiv. Wormnæs (2008) forklarer det slik at vi som tolkere prøver å få tak i hva avsenderen formidlet eller har villet formidle. Etter intervjuene forsøkte vi å få tak i hva informanten fortalte om sine opplevelser som person som stammer i en gruppe.

3.5 Kvalitetssikring

Kvaliteten på det originale intervjuet vil være avgjørende for kvaliteten på analyseringen, samt verifiseringen av undersøkelsen. Selve intervjuet vil være råmaterialet som danner grunnlag for tolkning og analyse. Kruuse (2007) fremhever seks ulike kvalitetskriterier for et intervju. Graden av spontane, innholdsrike svar fra informanten vil ha betydning for intervjuets kvalitet. Desto kortere spørsmålene fra forskeren er og jo lengre svarene fra informanten er, jo bedre vil resultatet av intervjuet være. Videre vil graden av relevant oppfølging fra forskerens side, samt forskerens evne til klargjøring av spørsmålene, ha betydning for intervjuets kvalitet. Evnen til å kunne tolke intervjuet underveis vil ha betydning for intervjuets kvalitet, samt hvorvidt forskeren forsøker å verifisere sine tolkninger av intervjupersonens svar i løpet av intervjuet. Til slutt bør intervjuet være selv-kommuniserende på den måten at det ikke krever spesielt mye kommentarer og forklaringer (Kruuse, 2007).

I våre intervju kom alle informantene med innholdsrike svar. Her ble det en balansegang for oss som intervjuere mellom å holde fokus på problemstillingen og la informantene slippe fullt til med å fortelle om sine opplevelser. Vi forsøkte å gi informantene relevant oppfølging underveis i intervjuet. Et par ganger under intervjuene hendte det at vi måtte utdype eller gjenta spørsmålene, og vi prøvde i disse tilfellene å være så tydelige som mulig i henhold til å klargjøre spørsmålene for informantene. Vi forsøkte å være empatiske overfor informantene og være så nøytrale som mulig i forhold til egne tolkninger underveis i intervjuet. Alle intervjuene så ut til å gli lett uten for mange kommentarer og forklaringer.

Forskerens tidligere erfaringer med intervjusituasjoner vil også ha betydning for kvaliteten på undersøkelsen. Intervjueren er selv et forskningsinstrument i den forstand at det er forskeren selv som legger føringen for hvordan intervjuet forløper. En dyktig intervjuer er ekspert på intervjuemnet, samt menneskelig interaksjon. Å lære av tidligere erfaringer og oppøve seg kunnskap gjennom å foreta flere intervjuer, er en forutsetning for å bli en god intervjuer (Kruise, 2007).

En svakhet i denne undersøkelsen vil være vår egen manglende erfaring som intervjuere. Vi fikk heller ikke muligheten til å foreta et prøveintervju, noe vi svært gjerne skulle ønsket med tanke på spørsmålsjusteringer i intervjuguiden. Et prøveintervju ville også gitt oss mer trygghet i selve intervjusituasjonen. Vi forsøkte så godt det lot seg gjøre å være bevisst hvilken rolle vi selv hadde under intervjuene, og hvilken betydning vår forforståelse kunne ha å si for møtet med informantene og den senere analysen av datamaterialet. Vi føler selv vi har lært mye av denne prosessen, noe som vi forhåpentligvis kan ta med oss til nytte for senere undersøkelser. Det å bli en god intervjuer synes å ta lang tid og er nok ikke noe man blir ekspert på etter kun tre gjennomførte intervjuer.

3.5.1 Validitet og reliabilitet

Validitet og reliabilitet er to sentrale faktorer i kvalitativ forskning. Hvorvidt dataene er valide og reliable vil ha betydning for undersøkelsens troverdighet, og igjen kunne

påvirke undersøkelsens generaliserbarhet. Spørsmålet om validitet handler om hvor gyldige våre måleresultater er og hvorvidt vi virkelig har fått et måleresultat for det fenomenet vi ønsket å undersøke (Befring, 2007). Reliabilitet har å gjøre med forskningsfunnenes konsistens. Intervjuerens reliabilitet blir ofte diskutert i sammenheng med bruk av ledende spørsmål under intervjuet. Ubevisst bruk av ledende spørsmål kan bidra til å påvirke intervjuansvarene (Kvale, 2008). Gjennom å bruke tid på utarbeidelsen av intervjuguiden og være bevisste i forhold til spørsmålsformuleringene våre, håpet vi å kunne øke reliabiliteten i undersøkelsen. Forholdet mellom validitet og reliabilitet er ikke preget av motsetninger slik det ofte kan bli oppfattet. Prioritering av reliabilitet går ikke utover validiteten i en undersøkelse, såfremt man ikke prøver å studere egenskaper som lett kan måles reliabelt i stedet for å måle de egenskapene man egentlig er interessert i (Kleven, 2002).

Ideelt sett skal forskning kunne etterprøves av andre for å sikre påliteligheten i undersøkelser. Innenfor kvalitative forskningsmetoder vil dette derimot være vanskelig å gjennomføre, fordi forskeren selv har en sentral rolle ved innsamling og analysering av datamateriale. Kravet til reliabilitet innenfor kvalitativ forskning innebærer at forskeren gir nøyaktige beskrivelser av forskningsprosessen, slik at det kan la seg gjøre for andre å foreta et tilsvarende forskningsarbeid (Dalen 2004). Som forskere må vi her etterstrebe nøyaktighet i formidlingen av metodebruk og undersøkelsesfunn. En mulig feilkilde ved det kvalitative intervjuet kan være at transkriberingen av lydopptakene, kategoriseringen og oppsummeringen er omstendelige og tar mye tid, samtidig som subjektive forhold rundt analysen kan ha en innvirkning på reliabiliteten jfr. Dalen (2004).

Iflg. Wormnæs (2008) er hermeneutikk en fortolkende vitenskap. Istedenfor å gi en forklaring av et materiale, fortolkes og analyseres det for å gi en forståelse av sammenheng, mening og intensjon. Forskeren kan velge å tolke et materiale ut fra ulike perspektiv. Tolkeprosessen endres alt etter hvilket perspektiv man velger (Wormnæs, 2008). Et vitenskapsteoretisk spørsmål i denne sammenheng vil være

hvorvidt vi som forskere greier å sikre kravene til validitet og reliabilitet i intervjuundersøkelsen.

Befring (2007) skiller mellom teoretisk og empirisk validitet. Teoretisk validitet dreier seg hovedsakelig om i hvilken grad det er samsvar mellom den formelle og operasjonaliserte begrepsdefinisjonen. Empirisk validitet har et mer pragmatisk utgangspunkt og dreier seg om hvorvidt man har beskrevet de faktiske forholdene på en rettmessig måte. Variasjonen i måleresultatet bør stemme overens med teorien, hvis ikke bør forskeren stille seg kritisk til de målereglene som er lagt til grunn ved utarbeidelsen av spørreskjemaet. Gjennom å sammenlikne måleresultatene med andre undersøkelser kan man vurdere validiteten av målemetoden (Befring, 2007). I vår undersøkelse er det derfor nødvendig med detaljerte beskrivelser av informantenes uttalelser og vår tolknings- og analyseprosess for å sikre validiteten.

Validitetsspørsmålet må også ses i sammenheng med hva måleresultatet skal brukes til. Ved å se på dataenes relevans kan man drøfte problemstillingen opp mot innholdsvaliditet, kriterievaliditet eller begrepsvaliditet. Innholdsvaliditet og kriterievaliditet betegnes ofte som sidestilte aspekter av begrepsvaliditet. Ved målinger for praktiske formål kan imidlertid innholdsvaliditet og kriterievaliditet ofte ha størst interesse (Kleven, 2002). Vår undersøkelse baseres på voksne stammeres opplevelse av logopedisk behandling i gruppe. Formålet med undersøkelsen er å gå i dybden på opplevelsesperspektivet, og få personer med erfaring fra logopedisk behandling i gruppe til å sette egne ord på opplevelsen de har ved å delta på dette. Det kan være vanskelig å validere informantenes svar, da begrepet opplevelse vil være subjektivt betinget alt etter hva man velger å legge i begrepet. Vi kan derimot sikre stor grad at validitet i slutningene vi trekker ut, i forhold til innholdet i intervjuguiden og gjennomføringen av intervjuene, ved å være godt forberedt og bevisste på validitetsspørsmålene i forkant av undersøkelsen.

Kruuse (2007) peker på følgende kategorier for kvalitative validitetsmetoder: metodetriangulering, kildetriangulering, analytiker-triangulering, teori-/perspektiv-triangulering og pragmatisk validitet. Metodetriangulering vil si at man sammenlikner

resultater fra flere forskjellige innsamlingsmetoder. Kildetriangulering sammenlikner likhetene ved ulike kilders opplysninger, innhentet ved hjelp av samme metode. Analytiker-triangulering vil si bruk av flere forskere ved tolkningen av et materiale. Teori-/perspektiv-triangulering betyr å benytte seg av forskjellige teorier på et og samme fortolkningsmateriale. Pragmatisk validitet går ut på å bedømme en undersøkelses praktiske nytteverdi (Kruuse, 2007). I denne undersøkelsen har vi benyttet oss av kildetriangulering da vi har sammenliknet de tre intervjuene opp mot hverandre. Videre har vi benyttet analytiker-triangulering idet vi har vært to forskere under intervju og analyser. I tillegg har vi benyttet oss av teori-/perspektiv-triangulering under tolkningen og analysen av dataene gjennom å drøfte funnene våre opp mot flere teorier innenfor stammefeltet. Den pragmatiske validiteten av vår undersøkelse har vi reflektert over i forbindelse med utarbeidelsen av denne oppgaven. Vår undersøkelse vil forhåpentligvis kunne gi dypere innsikt i den opplevelsen personer som stammer har til logopedisk behandling i gruppe.

Det er viktig å reflektere over og vurdere eventuelle feilkilder ved en kvalitativ undersøkelse. Patton (1990) referert i Kruuse (2007) viser til fire ulike typer feilkilder: terapeut-/forskerfeil, klient-/respondentfeil, situasjonsfeil og tidsfeil. Manglende nøytralitet, skiftende sensitivitet eller spørsmålsmangler kan være eksempler på feil fra forskerens side. Vår rolle som forskere vil i denne sammenheng være avhengig av hvorvidt vi klarer å opprettholde vår nøytralitet og klargjøre spørsmålene overfor informantene. Språk, skjulte motiver eller motvilje overfor forskeren kan være eksempler på klient-/respondentfeil. Situasjonsfeil kan komme på grunn av ytre forhold i form av avbrytelser eller distraksjoner, manglende fortrolighet eller for eksempel dårlig humør hos informant eller forsker (Patton, 1990, ref. i Kruuse, 2007).

Gjennom å benytte oss av et uforstyrret, nøytralt og kjent sted for informantene, håpet vi på å begrense feilkilden ved ytre forhold under gjennomføringen av intervjuene. Vi stilte opp på intervjuene godt uthvilte og motiverte. Vi var bevisste i forhold til vår egen påvirkning overfor informantene og forsøkte å unngå mangler ved spørsmålene

gjennom en godt forarbeidet intervjuguide. Gjennom å møte informantene med empati og velvilje håpet vi på å vinne informantenes fortrolighet. Siden våre tidligere erfaringer fra intervjusituasjoner var begrenset, hadde vi ekstra fokus på å forsøke å eliminere feilkildene gjennom nøyaktige forberedelser.

For dårlig tilrettelegging av de ytre forhold rundt en intervjusituasjon, er en av flere feilkilder som Kruuse (2007) beskriver. Vi forsøkte i denne undersøkelsen å gjøre de ytre rammene for intervjuet så optimale som mulig for å minske validitetstruslene. Intervjuene ble gjennomført på et nøytralt sted som informantene kjente fra før og var fortrolige med. Vi la vekt på at vi under alle intervjuene som ble gjennomførte, kunne sitte uforstyrret fra omgivelsene. Vi opplevde likevel en ytre distraksjon under et av intervjuene, i form av en vekkerklokke som uten forvarsel satte i å ringe. Dette skapte et avbrekk i intervjuet og litt hodebry før vi fant ut av ringelyden. Det viste seg å være en forhåndsinnstilt ”timer” vi ikke hadde registrert på det kontoret vi lånte under intervjuene. Vi forsøkte ellers å gjøre intervjusituasjonen så behagelig og avslappende som mulig for informantene ved å innlede møtet med generelle hilsninger og tilbud om kaffe og kjeks.

Kruuse (2007) skisserer også utilstrekkelig utdanning og erfaring som en mulig feilkilde. Dette er noe vi kan se kan være gjeldende for vår del. En svakhet for oss som forskere i denne oppgaven vil være at ingen av oss hadde spesiell erfaring fra intervjusituasjoner tidligere. Selv om vi følte vi fikk til god flyt og en behagelig relasjon til informantene under intervjuet, er det flere faktorer som sikkert kunne vært gjort annerledes. Å bli filmet under forskjellige intervjusituasjoner kunne vært en interessant og lærerik erfaringsmetode for oss i denne sammenheng, hvis tidsperspektivet på oppgaven hadde vært lengre.

Forskerens væremåte og holdning kan bidra til å signalisere viktigheten av informantenes opplevelser. Hvorvidt det er samsvar mellom det vi som forskere sier og gjør gjennom kroppsspråket under intervjuet, kan bidra til å påvirke resultatet. Skillet mellom det å si og vise kan ha en heuristisk verdi idet det kan drive frem ny innsikt og nye svar. Det er lett å tro at man har formidlet noe bare fordi man har sagt

det, men i noen tilfeller formidles et budskap best gjennom å vise det (Wormnæs, 2008). Som forskere prøvde vi å forholde oss mest mulig nøytrale i forhold til informantens svar under intervjuene. På den annen side ble det en balansegang mellom det å være nøytral og det å skape fortrolighet og vise informantene empati. Det var lett å bli engasjert og revet med av å høre informantenes ulike erfaringer og opplevelser.

Et kvalitativt forskningsprosjekt vil ofte bære preg av at tilnærmingen er intuitiv og gir rom for improvisasjon (Befring, 2007). Dalen (2004) peker på tre ulike forhold som forskeren må være seg bevisst i tolkningen av intervjuer. Egen forforståelse kan føre til at validiteten av materialet svekkes. Videre vil tolkningen av intervjuene kreve en forståelse av helheten i fenomenet som beskrives. Det kan her refereres til den hermeneutiske spiral. Det siste forholdet som forskeren må være seg bevisst er at fortolkningsresultatet ikke er et endelig resultat. I praksis trekkes det ofte en konklusjon, men det betyr ikke at det er et absolutt entydig resultat (Dalen, 2004).

I ettertid kan vi se at det kanskje hadde vært mer tjenlig om våre informanter hadde kommet fra ulike nivåer i stammebehandlingen, for å ha fått et bredere perspektiv inn i vårt prosjekt. Det viste seg ut i intervjuene at alle tre hadde gått i gruppebehandling for sin stamming over mange år. Kanskje hadde vi fått frem andre perspektiver i drøftingen om vi også hadde hatt informanter som nylig hadde startet i gruppe. Vi fikk, tross snever gruppe, et innblikk fra informantene om hvordan de yngre kanskje ser på egen stamming og logopedisk behandling i gruppe. Det ble antydnet at de mer ferske deltakerne i logopedisk behandling i gruppe ofte hadde andre målsettinger enn de mer erfarne gruppedeltakerne, noe som kanskje kan tolkes i sammenheng med målsettinger og prosessen med utvikling av selvaksept.

Validiteten avhenger av i hvilken grad intervjustudiet undersøker det den er ment å skulle undersøke. Siden begrepet opplevelse vil være subjektivt betinget blir det viktig at vi som forskere bruker tid på utarbeidelse av intervjuguiden. Gjennomføring av et prøveintervju kan bidra til en mer presis intervjuguide og gjøre forskeren mer trygg på selve intervjusituasjonen. En utfordring ved intervju kan være å få

informantene trygge og komfortable nok til å fortelle om egne opplevelser og erfaringer. Eventuell fortrenkning av negative hendelser, og det at man husker best det som er nærmest i tid kan også påvirke intervjuet (Kvale, 2008). Ved å basere undersøkelsen på frivillighet, og ved å informere informantene om hva studiet dreier seg om i forkant av intervjuet, kan man forberede informantene.

Det er mulig spørsmålsstillingen og gjennomføringen hadde forløpt annerledes om vi hadde hatt mer erfaring fra lignende situasjoner. På en annen side følte vi at vi tok lærdom etter hvert intervju som ble gjennomført, og at vi tok oss tid til å diskutere og foreta små justeringer mellom hvert intervju. Vi foretok imidlertid ingen store endringer som kunne føre til at vi ikke kunne sammenlikne situasjonen på tvers av intervjuene.

Vi gjennomførte alle tre intervjuene samme ettermiddag uten særlig store avbrekk. Vi satte av tid mellom hvert intervju til å oppsummere og kommentere egne erfaringer underveis. Dette opplevde vi som verdifullt og vi følte oss ikke spesielt trette eller uopplagte på tross av at vi gjennomførte intervjuene på en og samme dag. Vi ser imidlertid i etterkant at det kunne vært nyttig å ha ett intervju pr. dag om dette hadde latt seg gjøre i praksis. Slikt sett hadde vi fått enda bedre oversikt og tid til ettertanke etter hvert intervju.

3.5.2 Generaliserbarhet

Utgangspunktet for generaliserbarhet er at vi som forskere kan argumentere for at resultatene kan være relevante i en større sammenheng (Thagaard, 2003). Begrepet generalisering vil være en del av validitetsbegrepet og kan deles inn i tre former for generaliserbarhet. En naturalistisk generalisering baseres på personlige erfaringer. Statistisk generalisering vil baseres på tilfeldig eller kriterieutvalgte personer fra en befolkning, hvor resultatene fra undersøkelsen kan presenteres ved hjelp av sannsynlighetskoeffisienter. Analytisk generalisering baseres på logikk gjennom å sammenlikne tidligere liknende undersøkelser/hendelser. Den analytiske

generaliseringen vurderer i hvilken grad funnene kan brukes som rettesnor til bruk ved andre situasjoner (Kvale, 2008).

I vår undersøkelse er det stammernes egne opplevelser som er i fokus og resultatet av intervjustudiet kan vanskelig la seg generalisere statistisk. Begrenset tidsbruk på oppgaven hindret oss i å kunne benytte oss av informanter over et større geografisk område og intervju flere enn tre personer. Vi ser ut fra vår undersøkelse at vi ikke kan dra konklusjoner opp til gruppen av alle stammere som deltar på logopedisk behandling i gruppe, da vi ikke kan sammenlikne informantenes subjektive opplevelser med liknende studier. Vårt utvalg av informanter er ikke representativ for befolkningen basert på kjønn, alder og bosted, men på den annen side kan vi kanskje vise til en mer naturalistisk generalisering siden undersøkelsen er basert på personlige erfaringer. Tre informanter skulle man imidlertid tro anses som en for liten del å basere en naturalistisk generalisering av en undersøkelse på.

Formålet med vår kvalitative intervjuundersøkelse er å fange opp hvilken opplevelse personer som stammer har i forbindelse med logopedisk behandling i gruppe.

Subjektive opplevelser kan vanskelig la seg generalisere statistisk. Samtidig viser våre funn at det er forskjeller ut ifra alder når det gjelder opplevelsen voksne stammere har av å gå i logopedisk behandling i gruppe. I følge Thagaard (2003) kan overførbarhet eller generalisering også knyttes til gjenkjennelse. Ved å lese vår oppgave kan personer med erfaring fra logopedisk behandling i gruppe kanskje kjenne seg igjen i de tolkningene som formidles i denne oppgaven. På denne måten vil vår undersøkelse ha en form for generaliserbarhet i seg. Dette er også i tråd med vårt formål med undersøkelsen, jfr. kapittel 1, punkt 1.2.

3.5.3 Ethiske overveielser

Vi tok på et tidlig tidspunkt kontakt med NSD via telefon, hvor vi presenterte vårt prosjekt, metodevalg og formålet med prosjektet. Vi fikk da beskjed om at det på bakgrunn av våre opplysninger ikke var meldepliktig.

Våre informanter ble først muntlig orientert om vår undersøkelse og intensjonen med denne. Deretter ble det viktig å lage en fyldig og troverdig skriftlig informasjon der det kom frem at de når som helst kunne trekke seg fra undersøkelsen og at all innsamlet data ville bli slettet. Iflg. NESH punkt 8 (1999) har informanter rett til å trekke seg fra prosjektet når som helst, uten begrunnelse.

Forskningsprosjekter som forutsetter aktiv deltagelse, settes bare i gang etter deltagerne informerte og frie samtykke (Dalen, 2004). Det var viktig at brevet som ble sendt ut til våre informanter ble utformet på en slik måte at de fikk god informasjon om undersøkelsen de skulle delta i. Vi redegjorde i brevet for målsettingen med undersøkelsen, hvilke metoder vi skulle anvende, og hvordan vi senere skulle formidle og presentere resultatene.

Anonymisering var også en etisk overveielse vi drøftet oss imellom. Stammemiljøet i Norge er lite og logopedisk behandling i gruppe er heller ikke utbredt på landsbasis. Faren for at noen i vår undersøkelse skulle bli gjenkjent måtte dermed begrenses i størst mulig grad. Vi har derfor valgt å ikke nevne stedsnavn i oppgaven eller i hvilken del av landet undersøkelsen er foretatt, samt at vi har anonymisert informantene i oppgaven ved hjelp av å bruke pseudonymer. Eventuell gjenkjennelse fra informantene i gruppen seg imellom vil det derimot være vanskelig å sikre seg full anonymitet fra. Gruppemedlemmene vil mest sannsynlig være godt kjent med hverandre fra før. Siden innbydelsen til å delta på prosjektet ble gjort i fellesskap under et gruppemøte, er informantene allerede klar over at det kan være flere deltakere fra samme gruppe i undersøkelsen. Hvilke personer fra den aktuelle gruppen som takket ja til å være med i undersøkelsen, er beholdt anonymt fra vår side, også i forhold til gruppens deltakere.

4. Presentasjon og tolkning av forskningsfunnene

I dette kapitlet vil vi presentere våre forskningsfunn. Forskningsfunnene presenteres og tolkes ut fra vår oppfatning om hva informantene har ment, før vi drøfter funnene opp mot aktuell teori i kapittel 5. Informantenes sitater er gjengitt med de fiktive navnene Bjørn, Dagfinn og Lars, for å ivareta anonymisering av undersøkelsen jfr. pkt 3.3.3. Vår problemstilling; ”Hvordan opplever voksne stammere logopedisk behandling i gruppe?”, er fundamentet vår intervjuundersøkelse bygger på, og som igjen bidrar til å danne grunnlaget for kategoriseringen. Kategoriene kan vanskelig skilles fullstendig fra hverandre da de kan gli litt over i hverandre på enkelte punkter. Vi har derimot valgt å presentere syv konkrete kategorier hvorav en av kategoriene igjen har to underpunkter, for å tydeliggjøre funnene for leseren. Vi operasjonaliserte problemstillingen i tre forskningsspørsmål som dannet utgangspunkt for intervjuguiden. Vi gjentar for ordens skyld de tre forskningsspørsmålene her:

- Hvilke forventninger har voksne stammere til logopedisk behandling i gruppe?
- Hvordan oppleves selve logopedsettingen i gruppe?
- Hvordan opplever voksne stammere at logopedisk behandling i gruppe gir resultater som har overføringsverdi til hverdagslivet?

4.1 Forventninger

Personer som oppsøker logopedisk behandling kan ha ulike forventninger før oppstart. Gruppebehandling, i tillegg til enetimer, er for noen stammere en del av behandlingstilbudet fra logopeden. Vi var interessert i å høre om hvilke forventninger voksne stammere har til logopedisk behandling i gruppe og hva deres motivasjon for å starte i et gruppebehandlingsopplegg kan være. Forventningene til å delta i gruppebehandling kan gjenspeile voksne stammernes syn på seg selv og deres eventuelle tidligere erfaring med logopedisk behandling. Forventningene kan også

knyttet opp mot hvordan selve logopedsettingen i gruppe oppleves for å se om det er noe samsvar.

Informantene viste seg å ha flere av de samme forventningene da de startet med logopedisk behandling i gruppe. Nedenfor har vi samlet hovedfunnene i en enkel tabell for å presentere resultatene på en oversiktlig måte for leseren.

Tabell 1: Forventninger

Forventninger
<ul style="list-style-type: none">• Å møte andre stammere• oppleve felleskap med likesinnede• Kunne stamme under trygge omgivelser• Få en påminnelse på egen stamming• Bli kvitt stammingen

4.1.1 “Å kunne få stamme under trygge omgivelser”

Alle informantene hadde en forventning om å få møte andre stammere og oppleve et fellesskap hvor de kunne samtale om stamming med likesinnede. To av informantene uttrykte det slik:

Jeg ønsket å få møte andre som stammet, også kunne vi avtale på forhånd at vi kunne få tilbakemeldinger fra hverandre på hvordan vi snakket for eksempel. (Bjørn)

Hovedforventningen er å føle det fellesskapet, det å møte andre stammere. (Lars)

Fellesskapet med andre stammere i gruppen kan tolkes som noe de voksne stammerne verdsatte høyt. Det å møte likesinnede i gruppen var også en del av forventningene til de voksne stammerne.

Å kunne få stamme under trygge omgivelser var en forventning hos en av informantene. Forventningen kommer tydelig frem i sitatet her:

Møte andre stammere, ja. Det at man kunne få stamme under trygge omgivelser. Det var veldig viktig. Det å få prøvd ut ulike teknikker og praktisere det du har lært var utrolig viktig. (Lars)

Her tolker vi utsagnet til Lars på en slik måte at gruppen fungerer som en trygg arena, hvor han kan slippe seg løs og tørre å arbeide med egen stamming. Det kan tenkes at det føles lettere for voksne stammere å øve på ulike teknikker og lignende i gruppe blant andre stammere enn med personer som ikke stammer. Når man opplever samme problematikk, kan man kanskje lettere sette seg inn i hverandres situasjon og akseptere hverandres vansker.

En av informantene beskrev effekten av gruppen som ”et spark bak”, hvor man ble påminnet litt av det man hadde jobbet med under senere tid. For informanten var påminnelsen en del av motivasjonen for å delta i logopedisk behandling i gruppe. I følgende sitat beskriver informanten det slik:

Altså, man lever jo med stamming og tenker ikke på det hver dag, så det er en ting man bare må forholde seg til. Og det å jobbe aktivt med det, det er vanskelig. (Dagfinn)

Gjennom det å møtes i gruppen kan vi tolke Dagfinns utsagn slik at han fikk en jevnlig påminnelse på stammingen, noe som førte til at arbeidet med egen stamming gikk lettere.

I forhold til forventningene til logopedisk behandling i gruppe når det gjaldt egen stamming, var det iøynefallende å observere at to av informantene nevnte det å bli kvitt stammingen som en sentral forventning de hadde. Bjørn sier følgende:

Når jeg endelig hadde det første møtet da, så sier logopeden at det ikke kan garanteres at jeg noen gang vil slutte å stamme. Det var jo som å få en rullegardin trukket ned rett foran ansiktet da.. Hva liksom!! Det er jo derfor jeg kom hit. Det var liksom det, ja og det føltes ganske kraftig da. (Bjørn)

Sitatet illustrerer hvordan Bjørn opplevde å bli møtt med sin forventning om å slutte å stamme. Ønsket om å bli kvitt stammingen kan gjenspeile et negativt syn enkelte voksne stammere har på seg selv. Vi kan tolke det slik at Bjørn hadde liten selvaksept i forhold til egen stamming, og at stammingen var noe han gjerne ville bli kvitt gjennom å delta i logopedisk behandling i gruppe.

4.2 Målsettinger

Vi ønsket å høre hvilke målsettinger voksne stammere har i forhold til egen stamming og hva de ønsker å oppnå ved å delta i logopedisk behandling i gruppe.

Informantene viste seg å ha flere ulike målsettinger. Tabellen under presenterer hovedfunnene av målsettingene til informantene ved logopedisk behandling i gruppe.

Tabell 2: Målsetninger

Målsettinger
<ul style="list-style-type: none"> • Få kontroll på egen stamming • Normalisering • Å gjøre seg forstått

4.2.1 “Å få normalisert det da”

Målsettingene til flere av informantene når det gjaldt egen stamming og logopedisk behandling i gruppe, endret seg gradvis etter hvert som de hadde deltatt i

gruppebehandling over tid. Lars beskrev målsettingen han hadde i forhold til egen stamming og logopedisk behandling i gruppe, som en utviklingsprosess. Gjennom deltakelse i gruppen utviklet han egen målsetting fra å starte med et mål om å slutte å stamme, til et mål om å få kontroll over egen stamming. Lars beskriver det slik:

Man starter veldig med en forventning om å slutte å stamme. Og det tror jeg var målet, men den gangen så var det et veldig vanskelig mål og oppnå. Hadde ikke mye tro på det egentlig, men hadde nå det målet da. Men etter hvert så jeg vel mer behovet eller sånn.. Jeg tenkte jobbsammenheng og dette her måtte jeg få kontroll over. Og da var ikke det å slutte å stamme, men kanskje det å få kontroll. At det hadde beveget seg mot det. (Lars)

Videre beskriver Lars prosessen med endret målsetting underveis gjennom å sette søkelyset på de forskjellige målsetningene til de nye kontra de litt mer erfarne gruppemedlemmene. Følgende sitat illustrerer dette:

Man kjenner seg igjen når helt nye har som mål og slutte å stamme. Da tror jeg vi som har vært med lenge da kanskje smiler litt til hverandre og så tenker at ja, sånn var vi og altså en gang. (Lars)

Vi kan tolke Lars sin målsetting som en prosess på veien mot selvaksept. Fra å starte med en forventning om å slutte å stamme, endret målsettingen seg underveis i gruppebehandlingen til et mål om å få kontroll over egen stamming. Dette kan også tenkes å ha noe å gjøre med større kunnskap om fenomenet stamming og større innsikt i egen stammeetferd.

En av informantene beskriver arbeidet mot egen målsetting som bølgedaler hvor stammingen går opp og ned i perioder. Bjørn sier:

Etter hvert som jeg fikk taket på teknikker og sånn da, så kunne jeg liksom ta to skritt frem og et tilbake igjen da. Men du kommer sakte men sikkert fremover. Og så må du regne med at du kommer tilbake til dårlige perioder da og sånt, men allikevel så sakte, men sikkert flytter du deg fremover. (Bjørn)

Vi kan altså merke oss her at arbeidet mot egen målsetting ikke er noen kortsiktig prosess, men et målrettet arbeid som kan gå i bølgedaler hos voksne stammere.

På spørsmål om hva de voksne stammerne ønsker å oppnå ved logopedisk behandling i gruppe, svarer en av informantene at det er et ønske om å kunne få normalisert stammingen, slik at det ikke legger noen begrensninger i dagliglivet. Sitatet under beskriver denne målsetningen:

Å kunne kommunisere med andre på en sånn måte at det ikke plager meg og at jeg kan gjøre meg forstått fullt ut. Eller det er jo det overordnete målet da. Så det var det å få normalisert det da som var det jeg hadde igjen. (Dagfinn)

Dagfinn har et ønske om å få normalisert stammingen. I dette utsagnet kan vi tolke det slik at han vil få kontroll på egen stamming så det ikke vil gi ham vanskeligheter i hverdagens kommunikasjon. På den annen side kan det også tenkes at Dagfinn mener normalisering på den måten at han selv får et mer avslappet forhold til egen stamming. I og med at Dagfinn sier han ønsker å gjøre seg forstått fullt ut, tolker vi det som at han ønsker bedre kontroll på egen stamming.

4.3 Gruppebehandling som metode

Gruppebehandling er en behandlingsform som kan brukes innenfor flere fagområder som nevnt i pkt 2.6. I denne undersøkelsen kommer våre informanter alle fra samme logopediske gruppe. Gruppebehandling som metode knytter seg generelt ikke bare opp mot logopedisk behandling, men i denne undersøkelsen var vi interessert i å finne ut mer om logopedisk behandling i gruppe i forhold til voksne stammere og å høre deres erfaringer med gruppebehandling som metode.

Informantene var stort sett samkjørte i hvordan de opplevde gruppebehandling som metode. Antall deltakere varierte i gruppen. Deltakerne i gruppen var forskjellige seg i mellom, da de hadde ulike erfaringer og noen var mer pratsomme enn andre.

Arbeidet i gruppen vekslet mellom ulike metoder, som for eksempel det å holde foredrag, lytte til hverandre eller se en aktuell video. Besøk av utenforstående ble fremhevet som spesielt utfordrende hos to av informantene. Utfordringen syntes imidlertid å være positivt betinget, da dette førte til forbedring av stammingen hos

informantene. Flere utfordringer og mulighet for intensivering av gruppebehandlingen var også et savn blant flere av informantene. Videre var det et enstemmig syn blant informantene om viktigheten av enetimer før man begynner med gruppebehandling. Synet på å kombinere enetimer og gruppebehandling som et positiv behandlingstiltak var også unisont blant informantene.

Tabell 3: Gruppebehandling som metode

Gruppebehandling som metode
<ul style="list-style-type: none">• Fem, seks samlinger i året• Varierende antall deltakere• Variasjoner innad i gruppen• Nødvendig med ene timer før deltakelse i gruppe• Positivt med kombinasjon av ene timer og gruppebehandling• Ønsker større utfordringer i gruppen• Ønsker intensivert gruppeopplegg i starten

4.3.1 “Jeg tror ikke man bare kunne gått i gruppe”

I dette punktet vil vi først ta for oss informantens svar i forhold til de formelle sidene ved logopedisk behandling i gruppe, før vi vil se nærmere på hvordan informantene opplevde enetimer kontra logopedisk behandling i gruppe.

På spørsmål om hvor ofte de voksne stammerne har logopedisk behandling i gruppe, svarer to av informantene at de møtes ca en gang i måneden med unntak av høytider og ferie. En informant anslår samlingene til å være ca fem-seks samlinger i året.

I utgangspunktet så møtes vi en gang i måneden. Med en pause rundt sommer og rundt jul da. Litt sånn lengre pause, men stort sett en gang i måneden. (Lars)

Vi har vel kanskje fem, seks samlinger i året da tror jeg, og så kommer jeg på de fleste av dem. (Dagfinn)

Gruppen møtes altså jevnlig hele året med unntak av ferier og høytider. Når det gjelder antall deltakere i gruppen har dette ifølge informantene variert noe. Alt fra tre til femten deltakere blir nevnt som svar på spørsmål om hvor mange deltagere de er i deres gruppe. Lars beskriver antall deltakere slik:

Det har variert veldig altså. På det meste så har vi sikkert vært, ja det blir jo bare gjetning altså, men på det meste har vi sikkert vært mellom ti og femten kanskje? Men så har det jo vært perioder og da hvor det kanskje bare er tre som har vært der. (Lars)

Informantene pekte på at antall deltakere pr. gang pleide å variere noe. Det kan tenkes at ytre forhold som eksempel jobb og familie spiller en rolle her, da det ikke alltid er så lett å anpasse tiden i forhold til aktiviteter utenom dagligdagse gjøremål. Det ser også ut som det er litt forskjeller innad i gruppen, da noen er mer aktive enn andre. Dagfinn sier:

Antall deltagere varierer veldig. Vi er vel ned mot fire og så opp mot kanskje åtte-ti stykker. I verste fall. Men det er jo sånn at det vanligvis ikke er mer enn fire, fem aktive deltakere da. Det er mange som er stille. Så det har fungert bra det tallforholdet. (Dagfinn)

Deltakerne i gruppen er forskjellige. De kommer fra ulike steder med ulike erfaringer, og de er ulike personligheter hvorav noen er mer sjenerte eller tilbakeholdne enn andre i gruppen.

Informantene forteller en del om hvordan arbeidet i gruppen foregår, og nevner blant annet innføring i nye teknikker, videoopptak av egen stamming og det å holde foredrag som noen av arbeidsmetodene i gruppen. To av informantene beskriver besøk av studenter og nye gruppemedlemmer som spesielt utfordrende i forhold til egen stamming. Sitatene illustrerer dette:

At jeg grudde meg til ting for eksempel hvis jeg hadde hørt at det skulle komme nye inn. Eller hvis man hadde besøk av logopedstudenter for eksempel, for da kunne det komme fem stykker som kanskje doblet forsamlingen. (Lars)

Og det var jo også logopedstudenter der enkelte ganger da og det syntes jeg var en enda større utfordring. Når de spurte om det var greit at de spurte oss om ting og sånn etterpå sa jeg selvfølgelig ja. I hvert fall for min del da, så synes jeg det er en del av selve utviklingen at utfordringene blir større og større. (Bjørn)

Informantene syntes det var utfordrende når det kom nye inn i gruppen, eller de fikk besøk av utenforstående, som for eksempel logopedstudenter. Likevel betrakter de dette som en positiv utfordring i forhold til egen stamming. Våre informanter kan dermed synes å være på den mer offensive fronten når det gjelder å eksponere seg selv og prate om egen problematikk. Det å møte nye utfordringer, kan vi tolke som positivt i forhold til stammingen, da det kan tenkes at disse utfordringene får ”pushet” informantenes egne grenser i forhold til det å tørre å snakke foran fremmede.

Selve deltakelsen i gruppen startet for alle informantene først etter en periode med ene timer. Bjørn sier det slik:

Jeg gikk en god periode i enetimer først, ja. Tror ikke det er noen som bare er med i gruppe, nei. I hvert fall ikke de fleste. Da må man kanskje være plaget bare med litte grann svak stamming da. Da kanskje man bare kan gå rett i gruppe, men de aller fleste må ha enetimer og sånn først, ja. I hvert fall så hadde jeg det en god stund. (Bjørn)

Det er enighet blant informantene om at det bør være et kombinert behandlingstilbud til stammere, hvor behandling i enetimer er en forutsetning for å starte med gruppebehandling. Sitatene under illustrerer informantenes syn på enetimer i forhold til gruppebehandling:

Hadde jo selvsagt utbytte av enetimene i starten da, men når jeg liksom kom så langt at jeg kom i gruppebehandling.. det hendte noen ganger at jeg hadde enetimer først og så var jeg med i gruppa rett etterpå. (Bjørn)

Jeg tror ikke man bare kunne gått i gruppe. Det tror jeg ikke. For det å starte med enetimer og ha det, for så å gå tilbake til enetimene etter gruppe og kanskje justere på noe. Den kombinasjonen er nok viktig. Den var i hvert fall viktig for meg altså. (Lars)

For å øve inn teknikker og sånn bør man vel ha enetimer. Hvis man er ny til en logoped. Men til vedlikehold og normalisering og alt det der, så er det jo ypperlig. (Dagfinn)

Alle informantene er enige om at man bør ha enetimer en stund før man begynner med logopedisk behandling i gruppe. Det kan tolkes som om gruppebehandlingen virker som en positiv forsterkning, hvor personer som stammer blant annet kan utøve i praksis det de har lært i enetimene. Dagfinn nevner at logopedisk behandling i gruppe er ypperlig til vedlikehold og normalisering. Vi tolker det slik at logopedisk behandling i gruppe kan tilføre personer som stammer noe mer utover enetimer med logoped. Gruppen gir personer som stammer mulighet til eksponering, og mulighet til å få prøvd ut ulike teknikker de har lært, i en mer reel setting enn i enetimer med logoped. Fordelene som behandling i gruppe kan gi deltakerne i forhold til enetimer, vil sannsynligvis variere avhengig av type gruppebehandling. Det kan tenkes at deltakerne vil være mer avhengige av enetimer med terapeut i forhold til gruppebehandling på andre områder, som for eksempel i sammenheng med psykoterapi.

På spørsmål om informantene savnet noe eller ville ha endret på noe i gruppebehandling som metode, svarte en informant at han savnet mer intensivering i starten av gruppebehandlingen. Lars sier:

Jeg tror nok i hvert fall i starten så syntes jeg en gang i måneden var lite da. Helt klart i en fase så tror jeg at jeg har tenkt det. Men nå synes jeg det er helt passe. (Lars)

Vi kan sammenligne utsagnet til Lars i forhold til målsettingene som forandret seg over tid etter å ha gått i gruppebehandling en stund. Det kan tenkes at de voksne stammerne får et mer avslappet forhold til egen stamming etter hvert, og at behovet for intensiv trening er størst i begynnelsen av behandlingen, før man kommer inn i nye tenkemåter og rutiner.

Som en mulig forbedring til gruppebehandlingen nevner informantene større utfordringer, på tross av at de har ulik nytteverdi av disse. Informantene forklarer det på denne måten:

Det har jo vært snakk om at vi kunne gått ut på plasser da. La oss si delt oss opp i to og to, sånn at den ene skulle observere og den andre skulle kjøpe noe i en kiosk eller for eksempel ringe eller sånne ting. Vi blir mer var på hverandre på den måten, men jeg synes jo det da er på en positiv måte. (Bjørn)

Det kunne ha vært mer at man pushet på litt flere utfordringer noen ganger da. Det å holde litt mer foredrag. (Lars)

Logopeden har foreslått å dra ut på gaten og snakke til folk. Altså blitt mer synlig. Og det høres ut som en tanke, men det har ikke jeg hatt behov for da. (Dagfinn)

Her ser vi at utfordringer er en viktig del av gruppebehandlingen. Informantene uttrykker alle et ønske om å få større utfordringer i gruppen, selv om en av informantene ikke opplever særlig behov for det i forhold til seg selv. Å få mulighet til å tøyne egne grenser og tørre å bli mer synlig i samfunnet, er tydelig noe informantene setter pris på, og dette er en del av stammebehandlingen for voksne stammere som kan gjennomføres i en gruppe.

4.4 Psykologisk aspekt

Under transkriberingen av intervjuene så vi flere utspill fra informantene som vi syntes kunne kategoriseres innunder et psykologisk aspekt. Videre så vi at flere av intervjusvarene favnet noen av de samme begrepene, men at de kunne defineres innunder noe ulike aspekter alt etter hvordan man tolket de ulike utsagnene. Vi har dermed valgt å knytte kategoriene sosialt aspekt og selvaksept opp som underpunkter til det psykologiske aspektet selv om noen begreper da vil kunne overlappe hverandre i de forskjellige kategoriene.

Isfjellanalogien til Sheehan (1970) peker på at det både er en åpen og en skjult side ved stamming som fenomen. Vi ville se nærmere på det psykologiske aspektet ved

logopedisk behandling i gruppe og finne ut mer om hvilke følelser voksne stammere har i forhold til egen stamming.

Å få hjelp til å akseptere seg selv og egen stamming var en sentral faktor når det gjaldt informantenes beskrivelser av det psykologiske aspektet ved logopedisk behandling i gruppe. Informantene syntes å ha god innsikt i egen vanske og de ulike psykologiske aspektene som kan virke inn på stamming. Dette kan ha sammenheng med at informantene er voksne og at de har levd med stammingen over tid, samt at de alle har lang erfaring fra gruppebehandling. Det å få tilbakemeldinger fra likesinnede og mulighet til å jobbe med egen stamming blant andre i samme situasjon, kan bidra til å være en psykologisk gevinst ved logopedisk behandling i gruppe. Gjennom deltakelse i gruppen kan informantene få mulighet til å gjøre den skjulte delen under havoverflaten mer synlig, slik at det psykologiske aspektet ved stammingen, som for eksempel frykt og unngåelsesatferd, blir mindre dominerende.

Tabell 4: Psykologisk aspekt

Psykologisk aspekt
<ul style="list-style-type: none"> • Økt selvtillit • Større pågangsmot • Innsikt i egen vanske • Normalisert og avslappet syn på seg selv og egen stamming • Alder som en medvirkende faktor i forhold til selvaksept

4.4.1 “Og da kommer jo det her med samme båt inn”

Informantene nevner gruppen som en positiv forsterker i forhold til eget selv bilde og selvtillit når det gjaldt stamming. Behandlingen i gruppe ble blant annet beskrevet

som et skritt videre fra enetimene når det gjaldt det å jobbe med selvaksept i forhold til egen stamming. To av informantene hevder at de har fått økt selvtillit etter deltakelse i gruppe:

Det er interessant at så tett opptil etter å ha vært i gruppe så hadde man veldig mye selvtillit altså. Eller i hvert fall så hadde jeg det. Så det var veldig sånn god effekt. (Lars)

Sånn som det er nå, hvis jeg er på jobben og det er flere som er i rommet. For eksempel at vi er en 10-12 stk så kan jeg godt snakke høyt jeg altså for å påkalle oppmerksomheten. Men for 15 år siden så ville jeg helt sikkert ikke gjort det i det hele tatt. (Bjørn)

Opplevelsen av gruppebehandlingen blir videre beskrevet som følelsen av å gi et positivt løft hos to av informantene. Etter deltakelse i gruppen kan vi tolke det slik at de blant annet fikk en ny giv og videre pågangsmot til å jobbe med stammingen sin. Sitatene illustrerer det på denne måten:

Under et langt sommeropphold, da skir det sakte, men sikkert ut. For meg så er den første samlingen med gruppen på høsten; den synes jeg er så deilig for det blir liksom en ny giv igjen på en måte. (Bjørn)

Helt klart etter å ha vært i gruppe så var de første dagene, eller kanskje den første uken, slik at man startet på en topp. Da gikk man ut og hadde mye mer selvtillit og tenkte at nå går det bra. Og så kunne jeg være mye mer modig. Ja, mye mer modig altså! Og så avtok det hele frem til neste gruppe på en måte. (Lars)

Når du liksom hadde den selvtilliten at du følte du kunne bli med i gruppe og du merket hvordan det virkelig dro deg opp, så vil jeg si at det for meg har vært bare positivt. Og det tror jeg nok gjelder for de aller fleste. Det er i hvert fall mitt inntrykk da etter så lang tid. (Bjørn)

Gruppebehandlingen førte til at flere av informantene fikk større selvtillit. Det kan synes som om deltakelsen i gruppe gav informantene et positivt løft hvor de fikk en påminnelse og ny motivasjon for videre arbeid med egen stamming.

Flere av informantene synes å ha innsikt i flere av de psykologiske aspektene ved stamming. Bjørn beskriver blant annet isfjellanalogien (Sheehan, 1970) og gir videre uttrykk for bekymring i forhold til de som ikke får tilbud om behandling. Bjørn sier:

Det er ikke bare sånn at du tror det er best ikke å si noen ting for da blir det mindre stamming, men da har det kommet mye lenger enn det altså. Og nå som vi snakker om det isfjellet, som den biten av stammingen som syns og den store klumpen som ligger under som ikke vises, synes jeg det isfjellet er et ganske godt illustrerende eksempel da. (Bjørn)

Her beskriver Bjørn isfjellanalogien (Sheehan, 1970) og viser god innsikt i betydningen av det skjulte aspektet ved stamming.

En av informantene er spesielt interessert i det psykologiske aspektet ved stamming og påpeker viktigheten av å ha et avslappet syn på egen stamming. Dagfinn beskriver det slik:

Altså hva som er årsaken til stamming i seg selv det er for så vidt irrelevant, men veldig mye av det problematiske, det er det som bygger seg opp rundt det. Så veldig mye av det kan man fjerne ved bare å redusere spenningsterskelen når man snakker. (Dagfinn)

Jeg ønsket å delta i gruppen for å få et spark bak og få samtale om temaet stamming da kan du si. Altså ikke fordi det er så interessant i seg selv, men fordi stamming jo er veldig mye basert på at hvis man ikke har et normalt forhold til det så bygger det seg opp frykt og forsvarsteknikker. (Dagfinn)

Men det viktigste her er det å stresse ned da. Kort og godt. Og da kommer jo det her med samme båt inn som kanskje det viktigste. At du vet at dette ikke er noe unikt. (Dagfinn)

Dagfinn beskriver her flere psykologiske faktorer som kan bidra til å påvirke stammingen hos voksne stammere. Stress, spenninger, frykt og forsvarsteknikker er noe av det som blir nevnt som faktorer som kan forverre stamming. Deltakelsen i logopedisk behandling i gruppe førte her til at informanten fikk bevissthet om og redusert en del av disse faktorene som forverret stammingen.

Felleskapsfølelsen ble fremhevet som en positiv del av gruppebehandlingen, noe som også hadde positive ringvirkninger i forhold til utviklingen av synet på egen stamming. To av informantene sier følgende:

Man føler at man blir hørt og at man får en støtte. Ikke minst det frie rommet altså. Man kjenner tilhørighet. (Lars)

Det var jo mange som ikke sa noen ting. De hadde kanskje kjørt 10-12 mil for å komme, og så sa de kanskje et eller to ord før de kjørte tilbake igjen. De hadde sikkert utbytte de og på mange måter, for de traff jo tross alt likesinnede da. Det er jo også folk som har vært med i gruppen og som har åpnet seg forsiktig etter hvert. Sånn sakte, men sikkert. (Bjørn)

Her ser vi eksempel på hvordan støtten fra likesinnede kan bidra positivt til arbeidet med egen stamming hos de voksne stammerne som deltar i logopedisk behandling i gruppe. Hvordan man ser på seg selv avhenger i stor grad av hvilke tilbakemeldinger man får fra andre om egen atferd. Gjennom å se andre som sliter med tilsvarende problematikk som en selv, og oppleve et inkluderende felleskap, kan man få et mer normalisert syn på seg selv og egen vanske. Begrepet normalisering avhenger blant annet av hvordan man ser på seg selv og hvilke normer som gjelder i det miljøet man vokser opp. Det som for en person som stammer oppleves som normalt, kan for en annen være problematisk og vanskelig å forholde seg til.

To av informantene er også inne på det med alder i forhold til det å bli mer trygg på seg selv og redusere egen stamming. Sitatene illustrer betydningen av alder og stamming:

Hvis man blir mer trygg på seg selv så kan stammingen få mer utbytte av det. Så sånn sett er det greit å bli eldre da. Men det å pushe seg selv, og pushe litt grenser, det er en snarvei til det der. (Dagfinn)

Det har jo startet med å lære seg teknikker, som jeg ikke husker så mye av nå, for det er så lenge siden. Og så ble jo gruppen en viktig ting der man gikk et skritt videre. Og så har man jobbet veldig mye med seg selv da som et neste steg for å komme et skritt videre. Ja, så det er summen av flere ting altså. Og så har man jo blitt eldre da. Det og teller mye altså. (Lars)

Det kan virke som at alder er en medvirkende faktor når det gjelder utviklingen av synet på egen stamming. Vi kan tolke det slik at jo eldre man blir, jo mer avslappet syn kan man få på seg selv og egen stamming. Dette samsvarer ofte med andre faktorer i livet også. En del mennesker får et mer avslappet syn på seg selv etter hvert som de blir eldre og får mer livserfaring. Selv om vi hadde få informanter med ulik aldersforskjell, så vi likheter her i deres oppfatning av egen utvikling i forhold til

alder. Vi kan tolke det slik at det her er snakk om både kronologisk alder, samt mental alder. Hvorvidt informantene modnes og utvikler eget syn på stamming synes individuelt betinget uavhengig av kronologisk alder.

4.4.2 Sosialt aspekt

En gevinst ved å delta i gruppebehandling kan være at man møter likesinnede og får nye bekjente. Det sosiale nettverket utvides og dette kan være et viktig aspekt for voksne stammere i gruppebehandling. Vi var interesserte i å få vite litt mer om det sosiale aspektet ved logopedisk behandling i gruppe og hvilken betydning den sosiale biten i gruppen hadde å si for voksne stammere.

Det sosiale aspektet er en stor del av gruppebehandlingen som flere av informantene opplever nytteverdien av. Det å møte likesinnede i samme situasjon kan ha en positiv ringvirkning på det synet voksne stammere har på egen stamming. Trygghetsaspektet og felleskapsfølelsen den sosiale settingen i gruppebehandling gir, finner vi igjen både under kategoriene psykologisk aspekt og selvaksept, samt her under det sosiale aspektet. Disse punktene vil overlappe hverandre noe, men vi har valgt å ta de med likevel under de respektive kategoriene, da vi synes informantenes uttalelser vinkles litt ulikt avhengig av i hvilken sammenheng man ser de i.

Tabell 5: Sosialt aspekt

Sosialt aspekt
<ul style="list-style-type: none">• Trygge rammer• Utvidet sosialt nettverk

4.4.3 “Var jo spennende å møte andre som stammet da”

Det viste seg at flere av informantene satte stor pris på den sosiale biten av gruppebehandlingen.

Å treffe likesinnede kan gi trygghet i forhold til det å tørre å slippe seg løs og utforske egen stamming:

Det at man kunne få stamme under ganske sånn trygge omgivelser. Det var veldig viktig. Det å få prøve ut ulike teknikker man har lært seg i enetimer. Det var utrolig viktig. (Lars)

La oss si at en i gruppa ikke får frem en lyd eller bare får frem grimaser eller kniper igjen øynene da, så har jeg virkelig medfølelse for da vet jeg med meg selv at han sliter forferdelig. Men du er tross alt i en skjermet gruppe og alle sammen skjønner problemet ditt i forhold til ellers ute i samfunnet. Du blir ikke latterliggjort eller liksom får et overbærende smil, men du blir tatt på ramme alvor. Det er jo en veldig positiv ting med en gruppe. (Bjørn)

Dagfinn hadde derimot et litt annet syn på utfordringer og den tryggheten gruppen gir og han utdyper det slik:

En del bruker jo gruppene som en måte å få stammet til andre eller få snakket med andre i en litt ukjent situasjon og få regulert det der. Så sånn sett kan det jo være en fordel, men det har ikke virket på meg. Da måtte det enda skumlere folk til før det virker. (Dagfinn)

Gruppebehandlingen oppleves her litt forskjellig blant informantene. To av informantene understreker nytteverdien av den tryggheten gruppen gir i forhold til det å tørre å slippe seg løs, mens en informant opplever denne tryggheten som en motsatt effekt. Det å treffe andre likesinnede i gruppen gav ikke nok utfordring når det gjaldt å få presset Dagfinns grenser i forhold til egen stamming.

Det sosiale aspektet ved gruppebehandling gir videre mulighet til å utvide det sosiale nettverket til informantene:

Var jo spennende å møte andre som stammet da. Nå har det jo vært flere i det miljøet som jeg har vokst opp i som har stammet da. Men spennende å møte flere andre og høre hva de mener. (Lars)

Du får jo også en god del sosial trening med på kjøpet da. Du treffer jo folk fra helt andre miljøer som du aldri ville møtt på før. (Bjørn)

Bjørn fortalte om hvordan noen av gruppe medlemmene hadde møttes til sosialt samvær også utenfor gruppen:

Da kjente vi jo hverandre såpass godt ut og inn at da kunne vi spøke med stammingen vår, for eksempel ute på byen da. Hvis det var en som satt og stammet, så kunne vi si at; ” skal vi komme og slå deg bak i ryggen så du får spyttet det ut?”, liksom uten at folk tok seg nær av det da. (Bjørn)

Ofte da så snakkes vi lite grann etter gruppen og da synes jeg at jeg liksom må ”bakke opp” dem som jeg synes trenger det og sånn da. (Bjørn)

Det sosiale fellesskapet gir ringvirkninger for de voksne stammerne også utenfor deltakelsen i gruppe. Vi kan tolke det slik som at det å vite at man ikke er alene om å ha en vanske kan bidra til å støtte oppunder egen selvaksept. Det blir kanskje lettere å takle egen stamming når man opplever aksept og ser at det er flere som har det på samme måte som en selv.

4.4.4 Selvaksept

Vi var interessert i å se hvilken rolle logopedisk behandling i gruppe kunne ha i forhold til utvikling av selvaksept hos voksne stammere. Siden utvikling av selvaksept også kan ses på som en del av det psykologiske aspektet ved logopedisk behandling i gruppe, synes vi selvaksept passet inn under denne kategorien. Da emnet i seg selv er ganske omfattende, valgte vi å sette begrepet selvaksept inn i oppgaven som et eget underpunkt under kategorien psykologisk aspekt.

Veien mot selvaksept synes å være et sentralt tema hos de voksne stammerne i gruppebehandling. Alle informantene beskriver utviklingen av selvaksept som en prosess de har gått igjennom. Ved å delta i logopedisk behandling i gruppe har de voksne stammerne møtt likesinnede og fått et mer normalisert syn på egen stamming, noe som igjen har bidratt til å utvikle større aksept for egen stamming. Alder blir også

nevnt som en medvirkende faktor til større selvaksept. Etter hvert som man blir eldre får man mer livserfaring. Det kan tenkes at større selvsikkerhet gjør voksne stammere mindre følsomme for utenforståendes synspunkter på en selv.

Tabell 6: Selvaksept

Selvaksept
<ul style="list-style-type: none">• Utviklingsprosess• Bølgedaler• Alminneliggjøring• Eksponering• Alder

4.4.5 “Jeg vil bli sett på som en stammer”

Informantene peker på utvikling av selvaksept som en prosess, hvor de gjennom arbeid med seg selv og egen stamming gradvis har kommet nærmere å akseptere det å være en stammer. Lars sammenligner egen erfaring i forhold til de som er nye i gruppen og sier:

For jeg tror mange som har vært med lenge er på et helt annet ståsted. Vi er opptatt av, eller jeg vil bli sett på som en stammer. Vi har kommet mye lenger i forhold til å akseptere det å være en stammer og har jobbet veldig mye med frivillig stamming. Sann som når jeg nå legger inn frivillig stamming og det å snakke om det i starten til noen som er helt nye, det blir en veldig kollisjon da. Det hadde jeg følt hvis jeg var ny også, så hadde ikke det passet inn med min forventning altså. For da er stammingen noe man ikke orker å forholde seg til. Man vil ha det vekk. (Lars)

Sitatet illustrerer hvordan Lars har endret målsetting og synet på egen stamming etter hvert som han har deltatt i logopedisk behandling i gruppe. Lars beskriver hvordan forventningene til egen stamming har endret seg, og vi tolker det slik at han har utviklet større selvaksept og dermed fått et nytt syn på egen stamming.

Når stammingen går i bølgedaler, kan det være vanskelig for voksne stammere å akseptere egen stamming. Dagfinn sier:

For eksempel hvis man har et normalt forhold til stamming. Hvis man ikke er redd for å låse seg i en blokkering, da vil stammingen vanligvis begrenses. Det har i hvert fall gjeldt flere av dem som har vært med i gruppen. For meg går det i perioder da. For da kan man også tenke sånn at fordi om man har en dårlig periode, så trenger ikke all verden være tapt for det. (Dagfinn)

Stor grad av variasjon i stammemønsteret kan være en medvirkende faktor som vanskeliggjør utviklingen av selvaksept. Vi kan tolke det slik at innsikt i egen vanske og det å vite at stammingen ofte går i bølgedaler, kan bidra til å øke selvaksepten hos voksne stammere.

To av informantene nevner flere faktorer som kan bidra til å forverre stammingen. Her kommer blant annet det med frykt inn og oppbygging av spenning rundt egen stamming, samt latterliggjøring og uvisshet fra utenforstående. Gruppebehandlingen har vært med på å alminneliggjøre informantenes syn på stamming og dermed bidratt til å gi informantene større selvaksept. Sitatene viser til dette slik:

Det at du ser andre som stammer gjør at du ser at det ikke bare er deg. Og da kan du også stamme til andre personer uten å være redd for at du er den eneste i verden som har det her problemet og dermed være enda mer redd for å bli hørt. (Dagfinn)

Det jeg har oppnådd for meg selv da i gruppen forhold til mitt eget syn på stamming er at, eller ikke det at jeg bestandig kommer til å være en person som stammer hele mitt liv, men i dag så gjør det meg ingenting, på grunn av at jeg vet at jeg som regel klarer å ty til teknikker, og jeg sitter ikke lenger og tenker på om jeg skal åpne munnen eller bare ti stille. I dag så hemmer det meg ikke lenger. (Bjørn)

Det å få et normalisert forhold til egen stamming, samt tørre å eksponere seg, har vært sentrale faktorer i utviklingen mot selvaksept hos alle informantene. De beskriver det slik:

De siste ti årene har det ikke vært noe behov. Da har det vært mye mer behov for å ta opp mer generelle ting som holdninger, humor i media rundt stamming og mer sånne ting. Ikke ting som har med oss selv å gjøre. I hvert fall ikke vi som har vært her lenge. Vi er ikke så opptatt av oss selv, men stamming ute blant folk. Så der har det vært en stor endring altså. (Lars)

For meg har det vært sånn at hvis jeg treffer nye folk, så har jeg tenkt at de vil sikkert høre at jeg stammer likevel så det sier jeg ingenting om, mens andre i gruppen har sagt at hvis de møter nye folk, så sier de at de stammer og hvis det er noe problem så må folk bare spørre. Og da har de jo liksom tatt av den brodden allerede. (Bjørn)

Det viktigste er jo at man presser seg selv litt i dagliglivet da. Kort og godt ikke burer seg ned i en kjeller og lar være å snakke. Det er den beste måten å bli kvitt det på. Det å bare hoppe i det og ikke la være å ta en utfordring. (Dagfinn)

Å normalisere eget syn på stamming, eksponering og det å tøyne egne grenser er faktorer som informantene nevner som viktige i prosessen for å utvikle selvaksept. Vi tolker at det å vite at man ikke er alene om å stamme, samt det å oppleve aksept og ha noen teknikker å ty til i vanskelige situasjoner, har hjulpet informantene til større selvaksept.

Betydningen av alder når det gjelder personer som stammer har vi allerede vært inne på under pkt 4.4.1, hvor informantene påpekte alder som en medvirkende faktor når det gjaldt det å bli mer trygg på seg selv. Vi vil ta med alder også i underkategorien selvaksept, da alder i seg selv kan være en konkret faktor til utviklingen av selvaksept. To av informantene peker på at de har fått større selvaksept etter hvert som de har blitt eldre:

Det er jo artig å se at det endrer seg. For man ser at det endrer seg etter hvert altså. Ja, for hadde dette hadde vært i 1986 for eksempel da, så hadde jeg svart litt annerledes sannsynligvis altså. (Lars)

Det hjelper jo kanskje bare å bli eldre og da. Å ikke være så redd.
(Dagfinn)

Utviklingen av selvaksept blir lettere jo eldre man blir, i følge informantene. Dette kan ha sammenheng med større innsikt i stamming som fenomen. Som vi tidligere har vært inne på under kategorien psykologisk aspekt, kan vi tolke alder også som en medvirkende faktor når det gjelder utviklingen av selvtillit. Økt livserfaring, større selvtillit og et mer avslappet syn på egen stamming kan synes å gi et positivt utslag på selvaksepten hos voksne stammere.

4.5 Økonomisk aspekt

Det økonomiske aspektet ved gruppebehandling er som oftest en faktor voksne stammere selv slipper å tenke på, da logopedisk behandling i gruppe vanligvis blir dekket av det offentlige. Vi ønsket å finne ut mer om hvor reflekterte voksne stammere var i forhold til det økonomiske aspektet ved gruppebehandling, og på hvilken måte dette kunne ha betydning for personer som stammer i arbeidet med egen stamming.

Alle informantene gav tydelig uttrykk for at de var reflekterte i forhold til hvilke behandlingsmetoder som finnes for voksne stammere. Flere av informantene i denne undersøkelsen brakte det økonomiske aspektet opp som en positiv side ved gruppebehandling som metode, da dette kunne medføre innsparte kostnader for kommunen. De voksne stammerne var ganske reflekterte over behandlingstilbudet de fikk, sett i forhold til eget behov. Man kan stille spørsmålstegn ved om usikkerheten angående det økonomiske aspektet ved gruppebehandling bidrar til stress hos voksne stammere, idet det virker som om de reflekterer mye over dette. To av informantene nevner spesielt dette med stammere som ”sitter på vent” for å få gruppebehandling. De følte selv på eget utbytte av gruppebehandlingen for eventuelt å kunne gi plass til mer trengende som ventet i kø.

Tabell 7: Økonomisk aspekt

Økonomisk aspekt

- Folk venter i kø på gruppebehandling
- Gruppen med stamming bør bli mer synlig i samfunnet
- Besparende behandlingsmetode for kommunen
- Betydning for det sosiale fellesskapet

4.5.1 “Jeg har sagt at jeg kan fjernes for det er jo litt kø også da”

To av informantene påpekte presset i forhold til eget utbytte ved gruppebehandlingen, da de var klar over at mange ventet i kø på å få komme inn i gruppebehandling.

Sitatene viser til dette:

Jeg har sagt at jeg kan fjernes for det er jo litt kø også da. For det gir meg ikke så mye lenger da. Men det er jo ikke fordi jeg ikke har fått noe utbytte at jeg slutter, men fordi jeg har kommet dit at jeg ikke trenger mer hjelp. (Dagfinn)

Og det har vært av stor betydning å ha den tilknytningen altså. Og så er det mer å tenke på det at ja, herregud det er sikkert mange andre som har mye større behov og hvordan går det egentlig an at kommunen gir et sånt gratis tilbud? Jeg har tenkt mine tanker der altså, men det har ellers vært veldig bra da. (Lars)

Informantene er reflekterte i forhold til behandlingen de får i gruppe. Vi tolker det slik at plassen i gruppen er satt under press, da det står flere personer som stammer i kø for å få behandling i gruppe. Hvilken betydning dette har for de voksne stammerne som i dag deltar på gruppen kan vi bare tenke oss til, men det kan virke som om det er et større behov for logopedisk behandling i gruppe enn det er tilbud til pr. i dag.

En informant sier han kunne ønske stamming som fenomen hadde vært bedre belyst i samfunnet. Han påpeker at andre former for gruppebehandlinger ofte er mer synlige og at dette da kan ha påvirkninger på støtten fra det offentlige. Bjørn sier:

Er det ikke i oktober hvert år at det er den internasjonale stammedagen? Da har vi liksom i forkant av gruppen snakket om det, og logopeden kan ta opp det at vi liksom skulle ha markert oss og. Det blir jo mest det med snakket da. For de er liksom mye bedre kjent de andre gruppene som går på senteret her, og de er kanskje litt mer i skuddet? Det skrives mye mer om det og det snakkes mye mer om det. I hvert fall synes jeg det. Jeg synes det er sjelden at jeg hører om stammeproblematikk enten det er på tv eller radio. (Bjørn)

For behovet er der og det er et kjempefint tilbud det her. Det er det absolutt. Og det kan være truet av innsparinger og det er jo litt sånn at før neste års budsjett for eksempel, det er jo like spennende hvert år. I den anledningen er jo de som blir hørt slike pressgrupper eller de som står på da, som vises i media og i offentligheten. Det er jo de som blir hørt og på den måten skulle vi som stammer ha vært mye mer synlig enn det vi er. Men det er jo som sagt en gruppe da, som på mange måter gjemmer seg litt bort. (Bjørn)

Bjørn er opptatt av det økonomiske aspektet ved gruppebehandlingen. Han viser til andre gruppebehandlingsformer, og uttrykker et ønske om større synlighet i det offentlige når det gjelder stamming. Vi kan tolke det som en bekymring i forhold til hvorvidt tilbudet om logopedisk behandling i gruppe kommer til å fortsette eller ikke.

Alle informantene viser at det økonomiske aspektet ligger i bakhodet når de vurderer arbeidet med egen stamming i forhold til gruppebehandling som metode. Sitatene illustrerer dette:

Fra enetimer til det å gå ut i samfunnet var jo gruppe en fin mellomting hvor du liksom kunne prøve deg ut og møte andre som stammet. Som en overgangsløsning var det veldig fint og i dag så har jeg jo ikke enetimer mer i det hele tatt. (Bjørn)

Jeg tror helt sikkert det går an å utvikle gruppebehandlingen annerledes med mye mer. Ikke for oss som er i den fasen som jeg er i, men for dem som er helt nye. Mye oftere og mye mer vekt på å eksponere seg, intensivering osv. Det tror jeg helt klart det går an å gjøre annerledes altså, men da må man ha tid, da må man ha ressurser og alt det der. (Lars)

Så er det jo det at hvis man mener man ikke trenger så mye hjelp, så er det en grei behandling altså hvor man ikke trenger å bruke opp så veldig mye ressurser. Det er jo litt greiere å ha fem stykker tilstede enn bare en. (Dagfinn)

Logopedisk behandling i gruppe beskrives her som et ressurs sparende tiltak i forhold til arbeidet med stamming hos informantene. En av informantene har kunnet kutte ut enetimene hos logoped og deltar nå kun i gruppen. Vi kan tolke det slik at informantene tenker på en samfunnsøkonomisk innsparing hvor logopedisk behandling i gruppe ses på som å ha en langvarig økonomisk effekt. Dersom personer som stammer kan bruke logopedisk behandling i gruppe som en overgangsløsning mellom det å gå rett fra enetimer og ut til hverdagslivet igjen, vil samfunnet kanskje kunne spare ressurser på andre områder som for eksempel legebesøk, behandling av depresjoner eller lignende. Videre beskrives logopedisk behandling i gruppe som ressurs sparende idet man har flere til stede på en gang i forhold til enetimer. Lars peker også på det økonomiske aspektet i forhold til et ønske om intensivering av gruppebehandlingen.

Økonomisk støtte ved logopedisk behandling i gruppe kan bidra til å gi deltakerne positive mestringserfaringer i sosialt felleskap. Bjørn beskriver her hvordan det økonomiske aspektet hadde betydning for deltakere i gruppen:

En del av dem var jo ganske aktive så de klarte å søke både til fylkesmannen og fylkeslegen og ulike plasser i fylket for å få støtte. Og det fikk vi jo, så da hadde vi virkelig sosialt samvær på sånne helgemøter, hvor vi kunne ta inn på hotell og hvor folk kunne ta med seg resten av familien og sånne ting altså. (Bjørn)

Bjørn viser til at deltakerne i gruppen fikk økonomisk støtte gjennom å stå på og søke til ulike instanser i fylket. Vi tolker det slik at økonomisk støtte kan være verdifullt og bidra til å skape et sosialt nettverk som de voksne stammerne kan ha nytte av.

4.6 Ringvirkninger av gruppebehandling

For å få et dypere innblikk i logopedisk behandling i gruppe, var vi interesserte i å finne ut hvilke ringvirkninger gruppebehandling kan føre til hos voksne stammere. Vi lurte på hvilken gevinst informantene føler de får gjennom å delta i gruppen, og om gruppebehandling kan ha overføringsverdi til voksne stammeres dagligliv.

Informantene synes alle at det er positivt å delta i logopedisk behandling i gruppe. Informantene føler de har nytteverdi av å gå i gruppebehandling, og beskriver flere områder hvor logopedisk behandling i gruppe har hjulpet dem gjennom hendelser i hverdagen. Større sosialt nettverk er blant annet en ringvirkning to av informantene nevner som spesielt positivt. Muligheten til å få eksponert seg og få tilbakemeldinger på egen stamming fra likesinnede, har også bidratt positivt i forhold til stammingen hos flere av informantene.

Informantene er reflekterte i forhold til hvilket utbytte de har av logopedisk behandling i gruppe. Flere av informantene sammenligner gruppebehandling kontra enetimer. En av informantene setter spørsmålsteget ved hva som har virket i enetimer kontra gruppebehandling, men fremhever spesielt eksponeringen i gruppen som en positiv ringvirkning i forhold til arbeidet med egen stamming.

Tabell 8: Ringvirkninger av gruppebehandling

Ringvirkninger av gruppebehandling
<ul style="list-style-type: none">• Tør å snakke foran flere• Modigere i hverdagen• Mer reflektert i forhold til egen stamming• Større sosialt nettverk• Større selvaksept

4.6.1 "Delvis på grunn av den gruppen har stammingen min blitt forbedret"

Informantene nevner flere faktorer i forhold til egen stamming hvor gruppebehandlingen har bidratt på en positiv måte. Det å tørre å snakke foran flere er en gevinst to av informantene føler de har fått gjennom gruppen:

Det kan for eksempel være det å snakke foran flere da. Det vil være en ting. Og det at man har fått innspill på ting, det at man har hørt andre sine opplevelser, det at man har jobbet frem nye holdninger til ting. (Lars)

For da var jeg vant med at jeg også kunne snakke med folk og at det var flere som hørte på. For eksempel hvis du står i kø på jernbanestasjonen da og du skal henvende deg i luka. Så står det folk bak deg, også begynner du å stamme for eksempel mens det er andre folk utenom dem du egentlig skulle snakke med. I hvert fall for mange stammere, så er det knallhardt. Men når du da er vant med folk fra gruppen, og i hvert fall for min del, så synets jeg det var lettere på den måten også. (Bjørn)

En av informantene forteller også at gruppebehandlingen har ført til at han ble mer modig i forhold til hverdagslige gjøremål. Lars sier:

Man fikk mer ferdigheter og ble modigere og følte at man fungerte bedre i sosiale sammenhenger. Ja, man fikk det løftet da. Spesielt det at man ble modigere altså. (Lars)

Man kunne bli modigere med alt altså. Det kunne for eksempel både være å ringe eller ta kontakt med folk eller være mer sosial aktiv og så videre. (Lars)

Her ser vi eksempler på hvordan logopedisk behandling i gruppe har bidratt til å gi informantene større selvtillit. Gjennom å delta i gruppen og høre erfaringer fra andre i samme situasjon, samt å arbeide med eksponering, har ført til at flere av informantene har blitt modigere også i henhold til hverdagslige gjøremål.

Behandlingen i gruppe har blant annet ført til større refleksjoner omkring egen stamming hos informantene. Sitatene illustrerer nytteverdien av gruppebehandling slik:

Jeg bruker det for å tenke igjennom det. Og diskutere frem den her type teknikker da. (Dagfinn)

Det jeg har fått oppnådd er altså at jeg har fått forandret mitt eget syn på meg selv i forhold til det jeg var før. (Bjørn)

Generelt tror jeg det er bra for holdninger og akseptering. Og at man kjenner igjen seg selv også når helt nye har som mål å slutte å stamme. (Lars)

Deltakelsen i logopedisk behandling i gruppe har ført til at informantene har blitt mer reflekterte i forhold til egen stamming. Vi kan tolke det slik at gruppen fungerer som en vekker for informantene, slik at de blir mer bevisst på egen atferd og stamming.

På spørsmål til informantene om de kan nevne eksempler hvor gruppebehandlingen har hjulpet dem gjennom hendelser i hverdagen, svarer flere av informantene at det å jobbe med eksponering har vært verdifullt. To av informantene sier det slik:

Jeg husker jo det var en periode da vi gikk ut og skulle ha forskjellige oppdrag. Vi skulle spørre om ting på butikker og litt sånne ting. Og det var verdifullt da. (Lars)

Så i hvert fall for min del da, så har det virket veldig positivt inn ellers også da i og med at jeg også kan ta ordet nå såfremt jeg vil noe, i forhold til før hvor jeg bare har tidd stille. (Bjørn)

Vi tolker det slik at gjennom å jobbe med eksponering i gruppen har informantene blitt modigere i hverdagen når det gjelder det å ytre seg selv.

Utvidet sosialt nettverk nevnes også som en positiv ringvirkning av gruppebehandlingen:

Det er jo ting vi aldri ville ha hørt om ellers. Det er mange hendelser som hver enkelt av oss har og som vi kan snakke om i gruppen. Ting som vi har opplevd i både nær og fjern fortid. Det kan være alt fra barnehagen til nå det. Det er jo også ting som at hvis det ikke hadde vært gruppe, så hadde du aldri kunnet snakke om det. (Bjørn)

Det viktigste jeg har funnet ut var gevinsten med gruppen, det var det at du treffer andre som stammer altså. (Dagfinn)

Hadde det ikke vært for gruppen så hadde vi aldri møttes vi. Ja, det er en positiv ringvirkning av gruppen. (Bjørn)

Det å kunne dele erfaringer og møte flere i samme situasjon er en positiv ringvirkning av logopedisk behandling i gruppe. Vi kan tolke det slik at gruppebehandlingen gjør det lettere for informantene å åpne seg og dele eventuelle bekymringer og spørsmål de måtte ha omkring stamming, og at dette gjør det lettere for voksne stammere å utvikle selvaksept.

Informantene synes gruppebehandling har vært positivt. To av informantene setter spesielt fokus på effekten av gruppebehandling kontra enetimer. Sitatene illustrerer dette:

Jeg tror nok at du blir mer løftet i en gruppe fordi at du snakker foran såpass mange. Og kjenner at det går greit. (Lars)

Det er veldig mye enklere å få fokusert på det når man hører andre sier at det er akkurat likedan. Å delta i gruppebehandling har vært veldig positivt. Det har gitt meg mye og delvis på grunn av den gruppen har stammingen min blitt forbedret. (Dagfinn)

Det er selvfølgelig vanskelig å vite nå hva som har virket i enetimene kontra gruppebehandlingen. Jeg tror nok at de to tingene har virket likedan. Også har det jo virket det at man har jobbet veldig mye med eksponering da. (Lars)

Her ser vi betydningen av logopedisk behandling i gruppe kontra enetimer. Det å jobbe med eksponering, og få mulighet til å delta i gruppe med likesinnede er faktorer som ikke lar seg gjøre i enetimer hos logoped. Det kan synes som om logopedisk behandling i gruppe kan gi en del positive ringvirkninger for voksne stammere.

4.7 Logopedens rolle

I denne undersøkelsen har vi valgt å ha fokus på voksne stammere og deres opplevelse av logopedisk behandling i gruppe. En viktig del av gruppebehandlingen er imidlertid logopeden og dens rolle i forhold til de voksne stammerne og

gruppebehandling som metode. Vi ville undersøke hvorvidt logopedens rolle har betydning for voksne stammeres opplevelse av logopedisk behandling i gruppe

Logopeden ser ut til å spille en stor rolle for hvordan voksne stammere opplever logopedisk behandling i gruppe. Logopedens evne til å forberede program til gruppebehandlingen, evnen til å kommunisere med de voksne stammerne og kunne være en god gruppeleder, er alle faktorer som informantene nevner som viktige i forhold til logopedens rolle i gruppebehandlingen.

Tabell 9: Logopedens rolle

Logopedens rolle
<ul style="list-style-type: none"> • Gruppeleder • Ordstyrer • Kjennskap til deltakerne i gruppen • Stabilitet og trygghet

4.7.1 “Det er ikke ubetydelig hvem som sitter der som logoped”

Informantenes opplevelse av gruppen syntes å være avhengig av logopeden. En informant beskrev logopeden som en slags ordstyrer som hadde kontroll over gruppen. To av informantene beskriver her logopedens rolle:

Så har du logopeden som er ordstyrer da. Og hun er en veldig dyktig logoped altså. Veldig dyktig til å lede en gruppe for hun er så flink til å kommunisere. Og det betyr jo mye for du kan ikke bare samle ti personer, og i hvert fall ikke ti stykker som stammer, og forvente at det skal fungere. Man må ha et program. Og det tar logopeden seg av da. Sånn at hvis det ikke skjer så mye, så har man et eller annet tema man snakker om. Og det er viktig. Pluss at logopeden har faginnnsikt da. Og det er også veldig viktig, så det ikke går helt ut på ville veier. (Dagfinn)

Logopeden styrer det veldig bra for hun passer på. Hun passer på å regulere det på en sånn måte at hun er flink til å ta frem de som ikke vil si så mye. (Bjørn)

Logopeden har en viktig rolle i gruppen idet han/hun fungerer som ordstyrer. Informantene peker på betydningen av logopedens evne til å kommunisere, og logopedens faginsikt for gruppen. Vi kan tolke det slik at de voksne stammerne får en mer positiv opplevelse av logopedisk behandling i gruppe gjennom å ha en dyktig logoped som leder av gruppen. Flere av informantene påpekte viktigheten av logopedens rolle i gruppen. Sitatene illustrerer det slik:

Det er ikke ubetydelig hvem som sitter der som logoped selv om hun ikke alltid trenger å være så aktiv. Heller så må hun være aktiv på å stoppe oss og styre oss litt. (Lars)

Det er jo noen som kan sitte der og ikke si et eneste ord, og da kan logopeden bryte av og si; ”Hva synes du?” Og så er det noen som virkelig stammer hardt og som blokkerer og gjør grimaser og sånn som gjør det veldig vanskelig å komme i gang selv, sånn at de får litt hjelp til å komme i gang og sånt da. (Bjørn)

Å kunne føle trygghet sammen med logopeden er også viktig for informantene og kan bidra til å gi en god opplevelse av gruppebehandlingen. Lars sier:

Så det er av stor betydning at hun kjenner oss veldig godt og kan gi tilbakemeldinger innimellom hvis man på en måte har ramlet ut av teknikkene sine. Og det gir en veldig stor trygghet da. Så hvis det hadde vært et skifte hver gang, så hadde jeg nok trengt en god del tid på å komme i gang. (Lars)

Sitatet illustrerer informantens behov for trygghet og stabilitet. Vi kan tolke det slik at en stabil gruppe med en fast logoped som leder, kan gi de voksne stammerne trygghet til å tørre å slippe seg løs og arbeide med egen stamming.

5. Drøfting

Vi vil i det følgende kapitlet komme med drøftinger til hver av de syv kategoriene med underpunkter som ble presentert i kapittel 4. Drøftingen vil samtidig knyttes til vår problemstilling, ”Hvordan opplever voksne stammere logopedisk behandling i gruppe” og våre tre forskningsspørsmål som tidligere presentert i pkt. 1.2 og 4.

5.1 Forventninger

Et av våre forskningsspørsmål var formulert slik: Hvilke forventninger har voksne stammere til den logopediske behandlingen i gruppe? I det følgende vil vi sammenfatte våre funn med det som kommer frem i teorien om dette.

Som vi presenterte i teorikapitlet under punkt 4.1, viser det seg altså at personer som stammer har med seg ulike forventninger inn i gruppebehandlingen. Luterman (1991) var inne på at logopedisk behandling i gruppe dekker både terapi og rådgivningsbehovet hos brukerne. Dette stemmer overens med forventningene som våre informanter hadde. Det å få møte andre stammere sto sentralt, noe som kan betegnes som en form for terapi, da de voksne stammerne utviklet et nytt syn på seg selv. På den andre siden kan det at deltakerne i gruppen deler sine erfaringer og får en påminnelse omkring egen stamming, komme inn under rådgivningsbegrepet.

En forventning om å bli stammefri var også nevnt blant informantene som forventninger til logopedisk behandling i gruppe. Ifølge undersøkelsen til Venkatagiri (2009) ønsket flertallet flyt fremfor frihet fra tanken om å bli stammefri. Våre informanter hadde lang erfaring med å gå i gruppe, og de påpekte at forventningene var noe som endret seg over tid hos dem. Funnene til Venkatagiri (2009) bygger også opp under dette, hvor det virker som at personer som stammer utvikler en større selvaksept på det å være en stammer over tid, og at gruppen kan fungere som en hjelp i denne prosessen. Vi kan reflektere over om vi hadde fått andre svar på spørsmålet

om hvilke forventninger voksne stammere har til logopedisk behandling i gruppe, dersom vi hadde hatt en mer sammensatt gruppe informanter i forhold til alder og erfaring med logopedisk behandling. Informantenes bakgrunnsinformasjon kan ha sammenheng med hvilke forventninger de har i forhold til logopedisk behandling i gruppe.

5.2 Målsettinger

En kan tenke seg at forventninger og målsettinger hos personer som stammer til å delta i logopedisk behandling i gruppe, går litt over i hverandre, og det kan være vanskelig å skille disse i vår drøfting enkelte ganger. Dermed kan punktet med målsettinger, også knyttes indirekte opp imot vårt forskningsspørsmål om forventninger til den logopediske behandlingen i gruppe.

Når en ser på de målsettinger som er skisserte under tabell 2, går disse mye på det ”stammetekniske”. Informantene referer til at de ser på logopedisk behandling i gruppe som en arena hvor de kan få kontroll på sin egen stamming og få normalisert talen. De har et mål om å greie og gjøre seg forstått. Som vi har nevnt tidligere både under punkt 5.1 og punkt 4.1, vil dette være en prosess som pågår over tid. Våre informanter referer selv til opplevelsene de har ved å følge de yngre deltagerne på gruppa, og hvor de yngre kan signalisere et sterkt ønske om å bli stammefri, men at det over år kan endres til å bli et mål om å få kontroll over egen stamming.

Intensjonen ved logopedisk behandling i gruppe var nettopp, iflg. Manning (2001), å få eksperimentere med egne vansker i trygge og aksepterende omgivelser. Det kan diskuteres hvorvidt personer som stammer blir mer realistiske i sin innstilling overfor egen stamming, eller om de gir opp i forhold til det faktum at det ikke finnes noen snarlig kur i forhold til stamming. Det kan tenkes at det er en kombinasjon av begge deler der hvilke målsettinger man har, i stor grad dreier seg om hvorvidt man aksepterer seg selv og klarer å leve med egen vanske.

5.3 Gruppebehandling som metode

Vi var interesserte i å få svar på hvordan våre informanter opplever selve logopedsettingen i gruppe, og dette var et av våre forskningsspørsmål som bygger opp under problemstillingen. Her får vi direkte svar på det ene av våre tre forskningsspørsmål.

En ser at logopedisk behandling i gruppe for personer som stammer, ofte er en del av en et utstrakt behandlingsprogram. Informantene fremhever kombinasjonen av enetimer og gruppebehandling som spesielt viktig. I litteraturen understrekes også dette av blant annet Egan (2007).

Våre informanter beskriver hvordan de gjennom logopedisk behandling i gruppe blant annet får innføring i nye teknikker og utfordringer, som for eksempel det å holde foredrag for hverandre. Dette sammenfaller med det Luterman (1991) er inne på, hvor nettopp aktiviteter som dette kan være med å fremme motivasjon hos deltagerne og gi mot til å hjelpe seg selv videre i behandlingen. Det kan imidlertid stilles spørsmål om hvorvidt logopedisk behandling i gruppe vil ha like stort utbytte hos alle personer som stammer. Våre informanter beskriver gruppens deltakere som forskjellige hvor noen er mer tilbaketrukne enn andre. Det kan synes som om våre informanter er av den litt mer offensive typen, som er utadvendte og har lett for å åpne seg for andre vedrørende egen problematikk. Det kan tenkes at den intensiteten som kan være i en gruppe, med tanke på eksponering og lignende, ikke gagnar de som er sjenerte i like stor grad som de som er mer utadvendte som personer.

Gjennom våre intervjuer beskriver informantene at de har nytte av å møte andre stammere og på den måten også få et mer nyansert bilde av det å selv være en person som stammer. Egan (2007) er inne på nettopp dette, at gruppebehandling kan gi voksne som stammer en mulighet til å se hvordan andre har taklet de samme utfordringene (se pkt 2.6). På denne måten kan en også oppleve at de som deltar i logopedisk behandling i gruppe kan endre oppfatning underveis på hvordan de selv nærmer seg sine problemer rundt stamming.

5.4 Psykologisk aspekt

Informantene fremhever flere eksempler på det psykologiske aspektet ved egen stamming. To av informantene føler at logopedisk behandling i gruppe har bidratt til å endre deres selvbilde og de hevder de har fått større selvtillit etter å ha deltatt i logopedisk behandling i gruppe. Dette kan stemme overens med teorien om utvikling av selvforståelse jfr. Skaalvik, E.M., & Skaalvik, S. (2005) som peker på at hvordan vi oppfatter oss selv, vil ha sammenheng med hvilket miljø vi er i og hvilke verdier som blir vektlagt i dette miljøet (Skaalvik, E.M., & Skaalvik, S., 2005).

Det kan virke som om at det å møte likesinnede i logopedisk behandling i gruppe og høre hvordan de har taklet egne vansker, gir personer som stammer et nytt syn på seg selv som igjen bidrar til å øke deres selvtillit. Nygård (2007) fremhever at selvforståelsen kan endres etter hvordan man ser på seg selv. Uansett om man ser på seg selv som en aktør, hvor egne handlinger spiller en avgjørende betydning i eget liv, eller om man ser på seg selv som en brikke hvor man er en del av forutbestemte hendelser, er man et resultat av noe man gjør. Gjennom aktivt å delta i logopedisk behandling i gruppe, kan personer som stammer forandre oppfatning av egen vanske. De voksne stammerne kan dermed endre sitt selvbilde, og oppnå økt selvtillit i forhold til egen stamming.

Under intervjuene, ble effekten av logopedisk behandling i gruppe beskrevet av informantene som det å gi personer som stammer et løft. Informantene opplevde å bli motivert til videre egeninnsats og å bli løftet i forhold til det å leve med stammingen. Både Egan (2007) og Luterman (1991) er inne på en slik effekt av generell behandling i gruppe, og vi kan tenke oss at dette også kan overføres til å gjelde logopedisk behandling i gruppe. Egan (2007) fremhever generelt om gruppebehandling som metode, at de ulike aktivitetene som gruppebehandling tilbyr, kan virke løftende på klienter og gjøre behandling i gruppe spesielt attraktivt (Egan, 2007). Luterman (1991) sier videre at deltakere i gruppebehandling kan være en viktig kilde til å skaffe motivasjon og gi mot til hverandre (Luterman, 1991). Vi kan tenke oss at muligheten til å delta i det trygge og aksepterende miljøet som logopedisk

behandling i gruppe kan gi jfr. Manning (2001), kan bidra til å motivere deltakerne i gruppen til videre egeninnsats.

Informantene er inne på flere psykologiske aspekter ved stamming og en informant beskriver isfjellanalogien jfr. Sheehan (1970), som særdeles passende ut fra egne erfaringer. Ofte (2008) påpeker imidlertid faren ved bruk av analogier og sier at isfjellanalogien lett kan bidra til å skape falske oppfatninger. Dersom logopeden har brukt analogien om isfjellet for å illustrere stammerens åpne og skjulte sider vedrørende stammeatferden, kan logopeden indirekte påvirke stammerens selvbilde (Ofte, 2008). Det er vanskelig for oss å vite hvordan logopeden har introdusert analogien om isfjellet til vår informant og i hvilken grad analogien har påvirket informantens selvbilde. På den annen side kan det jfr. Guitar (2006) ses på som positivt for personer som stammer å ha innsikt i egen vanske, og vi kan tenke oss at isfjellanalogien i denne situasjonen, om ikke annet, i hvert fall har gitt informanten en større forståelse av stamming som fenomen.

En av informantene beskriver spesielt flere psykologiske faktorer som kan påvirke stammingen hos voksne stammere. Stress, spenninger, frykt og forsvarsteknikker er noe av det som blir nevnt som faktorer som kan forverre stamming. Han hevder at deltakelsen i logopedisk behandling i gruppe har ført til at han fikk større bevissthet om og redusert en del av faktorene som forverret stammingen. De faktorene informanten nevner som en kilde til forverring av stamming, stemmer overens med teorien til Sheehan (1970) hvor stamming beskrives som et resultat av en approach-avoidance konflikt (Sheehan, 1970). Den onde sirkelen med frykt og spenninger kan brytes gjennom å utforske stammingen og aktivt møte egen frykt. Her ser vi at personer som stammer kan ha stor nytteverdi av deltakelsen i logopedisk behandling i gruppe, da flere faktorer som kan bidra til å forverre stamming kan reduseres gjennom aktiv deltakelse i gruppebehandlingen. Luterman (1991) støtter oppunder denne teorien når han hevder at det er større sannsynlighet for å bli herdet i sitt syn på stamming generelt, så vel som egen stamming spesielt, når de voksne stammerne får tilpasset seg gruppens forventninger og roller i gruppesettingen (Luterman, 1991).

Behandlingsmetoden Non-Avoidance, introdusert av Charles Van Riper (1973) referert i Preus (1999), har en todelt målsetning hvorav det ene målet knyttes til å minske stammerens angst og redsel for å snakke, og det andre målet knyttes til å herde stammerens oppfattelse av egen stamming for å forebygge unngåelsesstrategier. Informantenes utsagn beskriver aspekter som stemmer overens med Non-Avoidance, og vi ser at denne behandlingsmetoden egner seg godt i logopedisk behandling i gruppe og kan ha stor nytteverdi for personer som stammer.

Felleskapsfølelsen var en psykologisk faktor som ble fremhevet av informantene som en positiv del av gruppebehandlingen. Det å kjenne tilhørighet i gruppen var en trygghet som førte til at personer som stammer åpnet seg sakte, men sikkert overfor hverandre på gruppen. Luterman (1991) fremhever logopedisk behandling i gruppe som en arena hvor personer som stammer møter andre i samme situasjon, og dermed får en forståelse av at man ikke er alene om vanskene i forhold til stamming.

5.4.1 Sosialt aspekt

To av informantene understreker nytteverdien av den tryggheten gruppen gir i forhold til det å tørre å slippe seg løs. Det å utfordre seg selv og presse grenser beskrives i teorien som en effektiv behandlingsmetode når det gjelder stamming jfr. Sheehan (1970) og hans teori om approach-avoidance konflikten (Sheehan, 1970). En informant opplever tryggheten i gruppen som å gi en motsatt effekt i forhold til egne utfordringer. Informanten fremhevet det positive med den sosiale biten av logopedisk behandling i gruppe, men det å treffe andre likesinnede i gruppen gav ikke nok utfordring når det gjaldt å få presset informantens grenser i forhold til egen stamming. Her ser vi et eksempel på at personer som stammer er individer med ulike behov, og at synet for måter å takle egen vanske på kan være forskjellig fra person til person.

Det sosiale fellesskapet blir beskrevet som positivt blant informantene og gir ringvirkninger for de voksne stammerne, også utenfor deltakelsen i gruppe. En av informantene forteller hvordan noen i gruppen tok initiativet til sosialt samvær også utenfor de tradisjonelle gruppemøtene. Han beskriver blant annet hvordan

medlemmene i gruppen støttet hverandre dersom de fikk vanskeligheter med kommunikasjonen i en sosial situasjon. Det sosiale nettverket kan utvides gjennom å delta i logopedisk behandling i gruppe og dette kan være et viktig aspekt for voksne stammere i gruppebehandling. Det å møte likesinnede i samme situasjon kan endre synet voksne stammere har på egen stamming. Luterman (1991) hevder at det gjennom aktiv deltakelse i gruppebehandling er større sannsynlighet for å få herdet sitt syn på stamming generelt, så vel som egen stamming spesielt.

5.4.2 Selvaksept

Fennell (2007) definerer begrepet selvaksept som ens generelle mening om seg selv og hvilken verdi en gir seg selv som menneske (Fennell, 2007). Informantene beskriver utviklingen av selvaksept som en prosess de har gått igjennom. Ved å delta i logopedisk behandling i gruppe har de møtt likesinnede og fått et mer normalisert syn på egen stamming, noe som igjen har bidratt til å utvikle større aksept for egen stamming. Kåver (2005) påpeker hvordan selvaksept kan føre til at man blir mer avslappet og kreativ i tenkningen omkring egne problemer. Her kan det tenkes at man snur en ond sirkel til noe positivt. Når man får større selvaksept, slapper man mer av i forhold til egen stamming, som igjen fører til mindre stamming. Dette stemmer overens med teorien til Harrison (2008) om the Stuttering Hexagon, hvor ulike deler av vår personlighet henger sammen og påvirker hverandre gjensidig.

En informant beskriver variasjonen i egen stamming som bølgedaler. Han uttaler: ”Selv om man er inne i en dårlig periode behøver ikke all verden være tapt for det”. Vi tenker at stor grad av variasjon i stammemønsteret kan være en medvirkende faktor som vanskeliggjør utviklingen av selvaksept, og at innsikt i egen vanske kan bidra til å øke selvaksepten hos voksne stammere. Ifølge Guitar (2006) forverres ofte stammingen når man blir bevisst egne talebrudd og opplever negative reaksjoner rundt dette. Guitar (2006) fremhever imidlertid betydningen av bevissthet rundt kommunikasjon som gunstig, da dette ser ut til å redusere stammingen (Guitar, 2006). På denne måten ser vi at innsikt i egen vanske og det å være bevisst på

kommunikasjon fremheves som betydningsfullt i litteraturen i forhold til personer som stammer.

Det å få et normalisert forhold til egen stamming, samt tørre å eksponere seg, har vært sentrale faktorer i utviklingen mot selvaksept hos informantene. Iflg. Egan (2007) kan logopedisk behandling i gruppe tilby en mulighet for deltakerne til å få et nytt syn på egen vanske, da de ser hvordan andre har taklet samme problematikk. Egan (2007) hevder at avvikende tankegang ofte kan være vanskelig for klienter som har en forutbestemt oppfatning på hvordan man bør nærme seg egen problemstilling (Egan, 2007). Gjennom å se og høre andres erfaringer omkring stamming, kan vi tenke oss at man kan få nye innspill og tanker til hvordan man kan takle egen vanske, og dermed utvikle et nytt syn i forhold til egen stamming.

Det er tydelig at alder er en medvirkende faktor når det gjelder utviklingen av synet på egen stamming. To av informantene illustrer betydningen av alder og stamming. En av informantene hevder at hvis man blir mer trygg på seg selv, kan man få større utbytte i forhold til arbeidet med egen stamming. Vi kan tolke det slik at jo eldre man blir, jo mer avslappet syn kan man få på seg selv og egen stamming. Dette samsvarer ofte med andre faktorer i livet også. Johannessen (2007) skriver om den sårbare perioden for ens selvbylde i tenårene. Teorien påpeker også at en del mennesker får et mer avslappet syn på seg selv etter hvert som de blir eldre og får mer livserfaring jfr. undersøkelsen til Daatland et. al (2005) fra NOVA.

5.5 Økonomisk aspekt

Logopedisk behandling i gruppe beskrives av informantene som et ressurssparende tiltak i forhold til arbeidet med stamming. De fremhever blant annet betydningen av å kunne ha flere til stede på en gang i forhold til enetimer hos logoped. De første gruppebehandlingene oppstod nettopp på bakgrunn av en slik tankegang om besparing under andre verdenskrig, jfr. Conture (1990). En av informantene forteller at han nå har kunnet kutte ut enetimene hos logoped og deltar kun i gruppen. Preus

(1987) peker på det økonomiske aspektet som en av fordelene ved logopedisk behandling i gruppe når han hevder at logopedisk behandling i gruppe til en viss grad kan lette logopedens arbeidsmengde.

Vi mener det økonomiske aspektet kan diskuteres dersom man knytter denne kategorien opp mot logopedens rolle som presentert i pkt. 4.9. Logopedens arbeidsmengde blir trolig ikke særlig mindre når man tenker på de forberedelsene og den innsikt i hvert enkelt gruppemedlems vanske logopeden bør inneha for å kunne lede og gjennomføre logopedisk behandling i gruppe. Det kan tenkes at logopedisk behandling i gruppe har en besparingseffekt for kommunen om man sammenlikner det økonomisk i forhold til bruk av enetimer. På den annen side må man ta i betraktning det faktum at de fleste personer som stammer, benytter en kombinasjon av logopedisk behandling i enetimer samt deltakelse i logopedisk behandling i gruppe, jfr. Egan (2007) som beskriver logopedisk behandling i gruppe som en verdifull del av et mer utstrakt behandlingsprogram. Slik sett blir ikke logopedisk behandling i gruppe særlig innsparende rent økonomisk. På en annen side kan logopedisk behandling i gruppe kanskje virke ressursparende for samfunnet på andre måter. Dersom man tenker seg en mer langvarig effekt av logopedisk behandling i gruppe, kan man kanskje unngå at personer som stammer eventuelt må benytte seg av andre helsetilbud grunnet sin vanske, som tidligere nevnt under pkt 4.6.1 i oppgaven.

Preus (1987) fremhever at personer som stammer blir mindre avhengige av logopeden idet de får umiddelbar feedback på tale og atferd fra hverandre i gruppen. Som nevnt i pkt. 2.6 viser Elman (2007) til forskning fra afasifeltet som viser at gruppebehandling gir større overføringseffekt til hverdagen enn enetimer. Dette samsvarer med hvordan informantene beskrev gruppebehandling som metode der de gav hverandre feedback og støtte underveis i gruppen. På den annen side er logopedens rolle i logopedisk behandling i gruppe en viktig faktor i forhold til behandlingen i enetimer når det gjelder å se deltakerne i en større sosial setting jfr. Conture (1990).

Informantene peker også på den rollen stamming som fenomen har i samfunnet generelt. En informant etterlyser større synlighet i media omkring stamming og mener

dette kan ha sammenheng med fordelingen av økonomisk støtte fra statlig hold. Manglende kunnskap om stamming stemmer overens med hovedfunnene i undersøkelsen til Hearne et al. (2008) som viste en stor mangel på bevissthet om stamming blant lærere og foreldre så vel som hos andre jevnaldrende til den som stammer. En av informantene i vår undersøkelse beskriver en episode hvor en del av gruppemedlemmene klarte å søke om støtte fra ulike plasser i fylket som førte til sosialt samvær og helgemøter. Vi ser her at det økonomiske aspektet ved logopedisk behandling i gruppe kan ha ringvirkninger ved at det får effekt på det sosiale nettverket til personer som stammer.

Rent hypotetisk kan vi reflektere over i hvilken grad det sosiale nettverket har betydning i forhold til å redusere stammingen hos personer som stammer. Når vi tenker på teoriene omkring stamming er det jfr. Guitar (2006) enighet om at det er en kombinasjon av både konstitusjonelle og miljø-/utviklingsmessige forhold når det gjelder årsaksteorier til stamming. Hvor stor betydning den miljø-/utviklingsmessige delen av årsaksteoriene har å si i forhold til de konstitusjonelle kunne vært interessant å vite mer om i denne forbindelse. Det kan tenkes at en stor del av stammeutviklingen hadde kunnet forebygges om forholdet mellom konstitusjonelle og miljø-/utviklingsmessige årsaksteorier hadde vært mer klarlagt. Dersom det viste seg at det er miljø-/utviklingsmessige årsaksteorier som har størst betydning i forhold til utvikling av stamming, kunne man i større grad fokusert på miljøet rundt personer som stammer. Vi kan imidlertid tenke oss at miljøet uansett har stor betydning for personer som stammer, jfr. teori om utvikling av selvoppfattelse og selvaksept (Skaalvik, E.M., & Skaalvik, S., 2005) og med tanke på den sensitiviteten en del personer som stammer har på egen atferd jfr. Guitar (2006).

5.6 Ringvirkninger av logopedisk behandling i gruppe

Informantene nevner både det å tørre å snakke foran flere, og det å ha blitt modigere, som gevinster de føler de har fått gjennom logopedisk behandling i gruppe. Teorien

støtter tankegangen om at logopedisk behandling i gruppe gir deltakerne en unik mulighet til å praktisere det de har lært i enetimer jfr. Conture (1990). Egan (2007) fremhever at gruppebehandling gir muligheter til ulike aktiviteter som ”brainstorming”, rollespill og problemløsning, og vi kan tenke oss at dette er aktiviteter som kan bidra til å gi personer som stammer økt selvtillit og en mer reel selvoppfattelse.

Når det gjelder behandling i gruppe kontra enetimer fremhever informantene at det å jobbe med eksponering, og å få mulighet til å delta i gruppe med flere i samme situasjon, gir positive ringvirkninger for dem blant annet ved at de blir modigere i forhold til hverdagslige gjøremål. En del behandlingsmetoder lar seg ikke gjennomføre i enetimer hos logoped. Vi kan dermed si at informantenes syn sammenfattes med teorien på dette punktet. Rustin et al. (2001) peker på at man i større grupper vil kunne danne en mer reel setting til å utøve kommunikasjonsferdigheter, fremfor en-til-en-kommunikasjon som det blir mellom logoped og klient (Rustin et al., 2001).

Informantene fremhever også som en av ringvirkningene ved logopedisk behandling i gruppe, at de har blitt mer reflekterte i forhold til egen stamming. Dette kan sammenliknes med det psykologiske aspektet om innsikt i egen vanske som tidligere beskrevet i pkt. 5.4.

Større sosialt nettverk og større selvaksept er ringvirkninger som informantene påpeker logopedisk behandling i gruppe har bidratt til. Som tidligere diskutert i pkt. 5.3 kan det tenkes at personer som stammer vil kunne oppleve å ha noe ulik nytteverdi av logopedisk behandling i gruppe avhengig av type personlighet. På den annen side kan litt tilbakeholdne personer få utbytte av å delta i logopedisk behandling i gruppe gjennom å få et større sosialt nettverk. På sikt kan det tenkes at det trygge miljøet som gruppebehandling tilbyr jfr. Manning (2001), kan gi sjenerte personer som stammer større mulighet til å kunne åpne seg og tørre å eksponere seg i gruppen. Større sosialt nettverk som en ringvirkning av logopedisk behandling i gruppe, vil også kunne ha

effekt på det økonomiske aspektet som nevnt i pkt. 5.5 og utvikling av selvaksept som beskrevet i pkt. 5.4.2.

5.7 Logopedens rolle

Logopedens rolle som gruppeleder av logopedisk behandling i gruppe, har en sentral betydning for informantenes opplevelse av denne behandlingsformen. Under punkt 5.3 ble det drøftet hvordan informantene opplevde selve logopedsettingen i gruppe, jfr. et av forskningsspørsmålene som vi satte opp innledningsvis. I det følgende vil vi beskrive dette nærmere.

Informantene fremhever viktigheten av en stabil og trygg logoped som de har tillit til. Iflg. Cole (1998) er deltakernes tiltro til gruppelederen en viktig faktor for gruppens motivasjon. Dersom lederen tar en ansvarlig lederstil med autoritet og klare målsettinger for gruppen, vil dette kunne skape tillit i gruppen (Cole, 1998).

Informantene peker på betydningen av logopedens kommunikasjonsevne og faginnsikt for gruppen. Det kan virke som personer som stammer får en mer positiv opplevelse av logopedisk behandling i gruppe gjennom å ha en dyktig logoped som leder av gruppen. Preus (1987) påpeker den negative effekten logopedisk behandling i gruppe kan ha dersom logopeden ikke er tilstrekkelig forberedt til å takle rollen som gruppeleder. Stensaasen & Sletta (1995) hevder at en gruppeleder bør ha god selvinnsikt og være åpen for sine egne sterke og svake sider. Cole (1998) fremhever viktigheten av lederens evne til empati og forståelse for deltakernes situasjon samt evnen til å gi respons på deres behov utover i behandlingsprosessen (Cole, 1998). Gjennom god selvinnsikt og kjennskap til deltakerne i gruppen, kan logopeden utøve sin rolle til fordel for personer som stammer som deltar i logopedisk behandling i gruppe. Teorien samsvarer med informantenes opplevelser når det gjelder logopedens rolle.

6. Avslutning

I forhold til denne undersøkelsen valgte vi å ta med en god del teori rundt stamming først i oppgaven. På denne måten kunne leseren få en teoretisk forståelsesramme rundt hva stamming er, kunnskap om ulike faser når det gjelder utviklingen av stamming, og innsikt i hvilke behandlingsmetoder som finnes innenfor stammefeltet. Vi har i denne oppgaven valgt å belyse opplevelsesperspektivet ved logopedisk behandling i gruppe.

Vår problemstilling for undersøkelsen var: ”Hvordan opplever voksne stammere logopedisk behandling i gruppe?”. I og med at opplevelsesaspektet sto sentralt i problemstillingen, var det viktig å velge en kvalitativ studie, og vi valgte å gjennomføre undersøkelsen basert på personlig intervju. For å få et grundigere innblikk i vår problemstilling operasjonaliserte vi denne i tre forskningsspørsmål. Disse har vi trukket frem enkeltvis og forsøkt å besvare under drøftingskapitlet.

Funnene fra vår undersøkelse viser at informantene ser på logopedisk behandling i gruppe som noe positivt. Den fellesskapsfølelsen de føler blir trukket frem hos alle tre. Her har de en ”fri plass”, en arena, hvor det er lov å stamme. I tillegg har de en logoped til stede som kan gi hjelp og støtte ved eventuelle behov. Informantene beskriver at de opplever nytteverdi av å gå til logopedisk behandling i gruppe for bedre å takle hverdagslige situasjoner, samtidig som de kan se en gevinst over tid når det gjelder synet på seg selv som en person som stammer. En kan også få forståelse for at det er bra med en viss kontinuitet i gruppen, og at god ledelse er viktig. Når deltagerne finner sin plass og vet hva som forventes av den enkelte, beskriver Luterman (1991) at det skjer en herding både når det gjelder de voksne stammernes syn på stamming generelt, og sin egen stamming spesifikt. Dette kan man se på som en positiv ringvirkning av logopedisk behandling i gruppe.

Som en kritikk til vår undersøkelse kan man kanskje si at det er en svakhet at alle våre informanter var kommet langt i sine behandlingstrinn og at alle hadde gått til

logopedisk behandling lenge, både i enetimer og på gruppe. Det kan være vi hadde fått andre svar om vi på forhånd hadde vært mer bevisste på å skaffe informanter som var kommet ulikt i behandlingsprosessen. Men våre informanter ga oss et godt innblikk i sine prosesser underveis og de beskrev for oss hvordan yngre personer som stammer, med mindre erfaring fra gruppebehandling, også kan oppleve logopedisk behandling i gruppe. Opplevelsesperspektivet hos voksne stammere i forhold til logopedisk behandling i gruppe, sett ut fra ulike alderstrinn, kunne vært interessant å forske videre på. Gjennom å velge et mer representativt utvalg av voksne stammere, både når det gjelder alder og tidligere erfaring med logopedisk behandling i gruppe, kunne man kanskje kommet frem til nye funn, eller fått frem flere perspektiver av opplevelsen voksne stammere har til logopedisk behandling i gruppe.

Avslutningsvis i denne oppgaven vil vi presentere et sitat av Epictetus som vi synes er illustrerende for informantenes opplevelse av logopedisk behandling i gruppe:

Mot til å forandre, det du kan forandre. Styrke til å akseptere det, du ikke kan forandre. Visdom til å kunne se forskjellen. (sitat av Epictetus, ref. i Oestrich, 2008, s.24).

Kildeliste

- Befring, E. (2007). *Forskningsmetode, etikk og statistikk*. Oslo: Det Norske Samlaget.
- Cole, M.B. (1998). *Group Dynamics in Occupational Therapy: the theoretical basis and practice application of group treatment*. USA: SLACK Incorporated.
- Conture, E.G. (1990) *Stuttering*. Englewood Cliffs: NJ, Prentice Halls.
- Curlee, R.F., & Siegel, G.M. (1997). *Nature and treatment of stuttering: new directions*. Needham Heights: Allyn & Bacon.
- Dalen, M. (2004). *Intervju som forskningsmetode: en kvalitativ tilnærming*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Daatland, S.O., Solem, P.E., & Valset, K. (2005). Alderen innenfra. *Aldring og livsløp*, 4. Hentet 28.april 2009, fra NOVA:
<http://www.reassess.no/index.gan?id=9328&subid=0>
- Egan, G. (2007). *The skilled helper: a problem-management and opportunity-development approach to helping*. USA: Thompson Brooks/Cole Publishing.
- Elman, R.J. (2007). *Group treatment of neurogenic communication disorders: the expert clinician's approach*. San Diego: Plural Publishing Inc.
- Everard, R. (2007). My stammer doesn't have to define me. *Adult learning*, 19(4), 20-22.
- Fennell, M. (2007). *Å bekjempe lav selvfølelse*. Trondheim: Tapir Akademisk Forlag.
- Gregory, H.H. (2003). *Stuttering therapy: rationale and procedures*. Boston: Pearson education Inc.
- Guitar, B. (2006). *Stuttering: an integrated approach to its nature and treatment*. Philadelphia: Lippincott Williams & Wilkins.
- Harrison, J.C. (2008). *Redefining stuttering: what the struggle is really all about*. San Francisco: National Stuttering Association.
- Hearne, A., Packman, A., Onslow, M., & Quine, S. (2008). Stuttering and its treatment in adolescence: The perceptions of people who stutter. *Journal of fluency disorders*, 33(2), 81-98.

- Johannessen, M. (2007). Selvtillit og selvbylde. *Mennesket- en risikokonstruksjon i surr med seg selv?*. Hentet 28. april 2009, fra Pasienthåndboka: <http://www.pasienthandboka.no/klikk.asp?mode=document&documentid=26268>
- Kleven, T.A. (2002). Begrepsoperasjonalisering. I Lund, T (Red.), *Innføring i forskningsmetodologi*. (s. 141-182). Oslo: Unipub AS.
- Knudsen, P.F., & Egebjerg, T. (2000). Stammen anno 2000. Specialpædagogik-tidsskrift for specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand, 3, 21-29.
- Kruuse, E. (2007). *Kvalitative forskningsmetoder i psykologi og bælektede fag*. Danmark: Emil Kruuse & Psykologisk Forlag A/S.
- Kvale, S. (2008). *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Kåver, A. (2005). *Å leve et liv ikke vinne en krig: om akseptering*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Leiulfslrud, H., & Hvinden, B. (2007). Analyse av kvalitative data: Fikserbylde eller puslespill?. I H. Holter, & R. Kalleberg (Red.), *Kvalitative metoder i samfunnsforskning*. (s. 220-240). Oslo: Universitetsforlaget.
- Luterman, D.M. (1991). *Counselling the communicatively disordered and their families*. Austin, TX: Pro-Ed.
- Manning, W.H. (2001). *Clinical decision making in fluency disorders*. Canada: Singular Thomson Learning.
- Mørk, M., & Wolff, B. (1994). *Når ordene sitter fast: samspillet mellom førskolebarn som stammer og deres foreldre*. Akademisk avhandling, Universitetet i Oslo, Oslo.
- NESH. (1999). *Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, jus og humaniora*. Oslo: Den nasjonale forskningsetiske komite for samfunnsfag og humaniora.
- Nygård, R. (2007). *Aktør eller brikke: søkelys på menneskets selvforståelse*. Oslo: J.W. Cappelens Forlag AS.
- Oestrich, I.H. (2008). *Livskundskab og modstandskraft*. Danmark: Irene Henriette Oestrich og Psykologisk Forlag A/S.
- Ofte, S.H.(2008). Selvbildet og taleflytvansker. *Norsk Tidsskrift for Logopedi*. 2, 18-24.

- Preus, A.. (1999). Norsk stammebehandling i historisk perspektiv. *Norsk tidsskrift for logopedi*. 4, 12-26.
- Preus, A.. (1987). *Stamming og løpsk tale*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Robson, C. (2002). *Real World Research: a resource for Social Scientists and Practitioner- Researches*. Australia: Blackwell Publishing.
- Rustin, L., Cook, F., Botteril, W., Hughes, C., & Kelman, E. (2001). *Stammering: a practical guide for teachers and other professionals*. London: David Fulton Publishers Ltd.
- Røkenes, O.H., & Hansen, P.H. (2006). *Bære eller briste: kommunikasjon og relasjon i arbeid med mennesker*. Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke.
- Shapiro, D.A. (1999). *Stuttering intervention: a collaborative journey to fluency freedom*. Texas: PRO-ED Inc.
- Sheehan, J.G. (1970). *Stuttering: research and therapy*. New York: Harper and Row.
- Sheehan Stuttering Clinic in Santa Monica, California. *What is stuttering?*. Hentet 25. mars 2009, fra Sheehan Stuttering Clinic
<http://www.mnsu.edu/comdis/kuster/TherapyWWW/intensive/sheehancclinic.html>
- Sivesind, K.H. (2007). Sortering av kvalitative data. Metodologiske prinsipper og praktiske erfaringer fra analyse med dataprogrammer. I H. Holter, & R. Kalleberg (Red.), *Kvalitative metoder i samfunnsforskning*. (s. 240-274). Oslo: Universitetsforlaget.
- Skaalvik, E.M., & Skaalvik, S. (2005). *Skolen som læringsarena: selvoppfatning, motivasjon og læring*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Starkweather, C.W. (1987). *Fluency & Stuttering*. New Jersey: Prentice-Hall Inc.
- Stensaasen, S., & Sletta, O. (1995). *Gruppeprosesser: læring og samarbeid i grupper*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Thagaard, T. (2003). *Systematikk og innlevelse: en innføring i kvalitativ metode*. Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS.
- Turner, J.C. (1987). *Rediscovering the social group*. Oxford: Basil Blackwell.
- Venkatagiri, H.S. (2009). What do people who stutter want-fluency or freedom? *Journal of Speech, Language, and Hearing Research*, 52, 500-515.
- Wolff, B. (1997) Stam-mer-flytende og snakk-mer-flytende. *Norsk Tidsskrift for logopedi*. 1, 33-35.

Wormnæs, O. (2008). Om forståelse, tolkning og hermeneutikk. I
Blandingskompendium 2008, SPED4010: *Vitenskapsteori, forskningsmetode
og statistikk*. (s. 261) Universitetet i Oslo: Unipub AS.

Vedlegg 1

Forskningsspørsmål	Underspørsmål	Intervjuspørsmål
Bakgrunnsinformasjon		-Alder?
Hvilke forventninger har voksne stammere til logopedisk behandling i gruppe?	Hva er de voksne stammernes motivasjon for å gå til logopedisk behandling i gruppe?	<p>- Kan du fortelle om hvordan du kom i kontakt med logopedisk behandling i gruppe?</p> <p>- Hvor lenge har du deltatt i gruppebehandling hos logopeden du har nå?</p> <p>- Hvor ofte har du timer i gruppe?</p> <p>- Hvorfor ønsker du å delta på logopedisk behandling i gruppe?</p> <p>- Hva ønsker du å oppnå i forhold til egen stamming ved å delta i logopedisk behandling i gruppe?</p>
Hvordan oppleves selve logopedsettingen i gruppe?	<p>Hva er gruppens funksjon?</p> <p>Hvordan oppleves deltakelsen i gruppen?</p> <p>Hvordan oppleves kommunikasjonen med logopeden?</p> <p>Er det ting som er vanskelige med gruppebehandling?</p>	<p>- Hvor mange deltagere er det i gruppen hos dere?</p> <p>- Hvilken rolle har de enkelte i gruppen?</p> <p>- Kan du fortelle om hvordan du synes det er å delta i gruppebehandling?</p> <p>- Hvordan opplever du kontakten med logopeden når du er i gruppe?</p> <p>- Hva føler du forventes av deg i en slik ”gruppesetting”?</p> <p>- Er det ting du gruer for ved å delta i ei slik gruppe?</p>

<p>Hvordan opplever voksne stammere at logopedisk behandling i gruppe gir resultater som har overføringsverdi til hverdagslivet?</p>	<p>På hvilke måter opplever de voksne stammerne endringer i hverdagen?</p> <p>Hvilke resultater gir logopedbehandling i gruppe de voksne stammerne?</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Har gruppebehandlingen bidratt til forandringer i din stamming? - Kan du nevne eksempler hvor du føler gruppebehandlingen har hjulpet deg gjennom ting/hendelser i hverdagen? - Opplever du nytte av gruppebehandlingen i hverdagen? - Hva skal evt. til for at du følte enda mer utbytte i hverdagen? - Er det noe du kunne ønsket var annerledes med gruppen? Evt hva? - Kan du beskrive hvilke erfaringer du synes gruppebehandling gir deg som du kan ta med deg videre? - Ville du anbefalt logopedisk behandling i gruppe til andre? - Er det noe du vil tilføye som vi ikke har spurt om?
---	---	---

Irene Trønsdal & Sølvi Engøy Lien

Røen Nestu

6657 Rindal

Tlf: 416 45 076 v/Irene Trønsdal

Oslo, 11.12.2008

Invitasjon til å delta som informant i vår masteroppgave.

Vi er to studenter ved Universitetet i Oslo, Institutt for Spesialpedagogikk som skal skrive masteroppgave i logopedi. Temaet for vår masteroppgave er voksne som stammer og deres opplevelse av logopedisk behandling i gruppe. Faglig veileder for prosjektet er Melanie Kirmess ved ISP. Formålet med vårt prosjekt er å få tak i opplevelsene voksne stammere har ved å delta i gruppe sammen med andre stammere. Det er så vidt vi vet ikke gjort noen lignende undersøkelse i Norge tidligere. Ved å delta som informant kan du derfor være med på å øke logopeders kunnskap om voksne stammere og logopedisk behandling i gruppe.

Som forskningsmetode vil vi benytte oss av intervju og vi vil gjennomføre intervjuene i januar 2009. Intervjuet vil vare inntil en time og bli tatt opp på lydbånd, og det vil foregå individuelt. Det er ingen andre enn oss og vår veileder ved Universitetet i Oslo som vil ha tilgang til lydbåndopptakene. Prosjektet er ikke meldepliktig til Personvernombudet for forskning, norsk samfunnsvitenskaplig datatjeneste AS (NSD), men dataene oppbevares etter kravene fra NSD. Vi har taushetsplikt, og all informasjon du gir vil bli behandlet konfidensielt. Prosjektet forventes å vare frem til 01.06.2009, og det innsamlede materialet vil da destrueres senest 2 måneder etter denne dato. I oppgaven vil du bli anonymisert slik at det ikke blir mulig å spore opplysninger tilbake til deg eller logopeden din. Du står fritt til å delta i undersøkelsen

og har mulighet til å trekke deg fra prosjektet når som helst underveis uten at det får noen konsekvenser.

Med hilsen

Irene Trønsdal & Sølvi Engøy Lien

SAMTYKKEERKLÆRING

Ja, jeg ønsker å delta som informant på masteroppgaven til Irene Trønsdal og Sølvi Engøy Lien om voksne som stammer og deres opplevelse av logopedisk behandling i gruppe.

Jeg har mottatt skriftlig informasjon og blitt kjent med prosjektets formål og gjennomføring. Jeg samtykker med dette i å stille opp til intervju, og at opptak og intervjuer kan anvendes og gjengis anonymt i oppgaven.

Min postadresse/mailadresse og evt. telefonnummer er:

.....

Ukedag og tidspunkt som er best for meg å delta på intervju på vil være:

.....

.....

(sted/dato)

.....

(signatur)